8° 6654

Bullinger

(S.

MM VI 574

APOLOGETICA EXPOSITIO,

QVA OSTENDITVR TIGVRINAE ECCLESIAE MINISTROS

nullum ſequi dogma hæreticū in Cœna domini, libellis quorūdam acerbis oppoſita, & ad omnes ſynceram ueritatem & ſanctam pacem amantes Chriſtifideles placide ſcripta, per *HEINRYCHVM BVLLINGERVM,* Tigurinæ eccleſiæ miniſtrum.

IESVS.

Hic eſt filius meus dilectus, in quo placata eſt anima mea: ipſum audite.
Matth. 17.

TIGVRI APVD ANDREAM GESNERVM F. ET IACOBVM GESNERVM FRATRES.

APOLOGETICA EXPOSITIO, QVA OSTENDITVR Tigurinæ Eccleſiæ miniſtros nullũ ſequi dogma hæreticum in doctrina Cœnæ Domini, Libellis quorundam acerbis oppoſita, & ad omnes ſynceram ueritatem & ſanctam pacem amantes Chriſtifideles placidè ſcripta, per *HEINRYCHVM BVLLINGERVM* Tigurinæ eccleſiæ miniſtrum.

NON ſponte nec petulantia quadã aut vlla contendendi libidine aut quenquam in certamen prouocandi ſtudio dicturus nunc procedo, ſed aduerſariorum quorundam acerbiſſimis nulloq́ modo diſſimulandis ſcriptis protractus adeoq́ ſumma quod dici ſolet adactus neceſſitate. Vulgati enim ſunt, quos ego quidem viderim, Libelli quinq́, fortaſſis plures, quos nondum vidi, prodierunt, à diuerſis ſcripti authoribus, ſed ſinguli ex profeſſo in nos, ceu omnium quos vnquam tulit terra, aut quos vlla vnquam viderunt ſæcula deprauatiſſimos homines editi. Equidem nominatim & identidem protrahimur Tigurini, protrahuntur et mortui in domino & viuentes Tigurinæ eccleſiæ miniſtri. Recenſemur inter Valentinianos, Anabaptiſtas, Dauidianos,

& Memnonitas. Adobruimur barbaris probroſiſſimisq́ appellationibus nuncupati Schuermeri, theomachi, cybeutæ, impoſtores, iconomachi & pſychocleptæ. Nam et doctrinam noſtram appellant vanam, lolium, venenum, peſtem, hæreticam, ſacrilegam, ſathanicam. Ideoq́ non verentur & nos hiſce ornare titulis, vt vocent impios, mendaces, lupos, ſacrilegos, pſeudoprophetas & pſeudoapoſtolos, ſed & prophetas ac apoſtolos ſatellitesq́ diaboli, incendiarios & pacis turbatores, deniq́ pertinaces hæreticos, blaſphemos, quin & blaſphemia diffluentes. Quibus ne quid abſolutæ deſit criminationi, addunt inſuper & hæc, Nulla eſt illis hominibus religio, at magna audacia corrumpendi innumeros ſcripturæ locos peruertendiq́ ſcripta veterum. Sunt enim homines leues & ocioſi, fingentes ſubinde noua dogmata primitiuæ eccleſiæ ignota, & pugnantia cum doctrina ſcripturæ ſanctæ & cum perpetuo conſenſu catholicæ eccleſiæ, diaboli organa appoſitiſſima ad exitium eccleſiæ perniciemq́ totius Reipublicæ. Et hæc quidem omnia nobis propter doctrinam præcipuè quàm in negotio Cœnæ dominicæ ſequimur, impingunt. Quis verò fidelis Chriſti miniſter tam atrocia diſſimulet, aut ſurda aure tranſeat? Agnoſcimus ſanè nobis patientia conſtantiaq́ Chriſtiana omnis generis contumelias, probra iniuriasq́ aduerſariorum omnium & ferendas eſſe et ſuperandas. Id quod vt præſtemus dominum ſedulo oramus. Et quidem nunc propter Chriſtum, qui nobis quoq́ noſtra condonauit peccata, illis noſtris antagoniſtis, grauiſſimam illam nobis illatam iniuriam, condonamus,

namus, precantes dominum vt ipſe quoq; grande ſcelus condonet ſpirituq́; ſuo illuminet vt quid peccarint agnoſcant. Interim ne noſtra illa demiſsione ferócibus illis, vel culpam deprecari, vel crimina intentata agnoſcere videamur, néue viri boni iure dicāt nos parum ſtrenue noſtro defungi officio, veritatemq́; & ſanctum noſtrū miniſterium deſerere imò & prodere, adde & ſimplicioribus vacillandi deniq; & male ſuſpicandi de eccleſia Tigurina, quæ orthodoxa alioqui non hæretica eſt eccleſia, occaſionem obiectare, domino aſpirante planum efficiam, Eccleſiæ Tigurinæ miniſtros nullum dogma ſequi hæreticum in doctrina Cœnæ domini, neque vllos vel ſcripturæ ſanctæ vel ſynceriorum veterum ſcriptorum ſententias corrūpere, vel vlla dogmata noua cōfingere, aut cōſenſum catholicæ eccleſiæ perpetuum diuellere, ſed nos religioſe potius verſari in ſcripturis ſanctis, & ne latum quidem pilum à dogmatibus receptis apoſtolicæ eccleſiæ deflectere, atque ita ſanctè in orthodoxa & catholica fide perſeuerare.

Scopus huius expoſitionis apologeticæ.

Illis vero qui ſibi prorſus perſuaſerunt omnia illa cōuitia & ſcripta aduerſariorum acerba tacendo vberiore cum fructu declinari potuiſſe, & illis etiam qui huiuſmodi ſcriptores, nō benigne, ſe pro merito ipſorum acerbiſsime & excipiendos & tractandos arbitrantur, illud apoſtoli ex poſteriore ad Corinthios, relinquo expendendum, Ne vſquam demus offenſionem, ne reprehendatur miniſterium, ſed in omnibus commendemus nos ipſos, vt Dei miniſtri: in tolerātia multa, in afflictionibus, in neceſsitatibus, in anxietatibus, in plagis, in car

ceribus,in ſeditionibus,in laboribus, in vigilijs, in ieiunijs,in puritate,in ſcientia,in animi lenitate,in benignitate,in ſpiritu ſancto,in charitate non ſimulata , in ſermone veritatis,in potentia Dei,per arma iuſtitiæ dextra & ſiniſtra,per gloriam & ignominiam , per conuitia & laudes,quaſi impoſtores & tamen veraces, quaſi ignoti & tamen noti,quaſi morientes & ecce viuimus,quaſi correpti & non occiſi,quaſi dolentes ſemper tamen gaudentes,quaſi pauperes multos tamen ditantes,vt nihil habentes & omnia poſsidentes.

Proinde hac ſaltem vice benignas mihi aures prebete,viri patres & fratres in domino ſemper venerandi & dilecti. Neq; eſt quod metuatis vos nihil in hac mea expoſitione,quod apologetica dicatur, audituros quàm probra & conuitia,quibus aduerſariorum contumelias compenſem,ac in ipſas inuehar ſcriptorum perſonas. Quinimo libenter abſtinebo ab illorũ perſonis, quas ne quidem nominauero ,cum ita hoc vobis placere ſubintelligere videar. Nollem tamen hoc aduerſarios huc retorquere,quaſi à me vilipendantur & nomina ipſorũ maligne ac contemptu prætereantur ſuperbiſsimo. Si quid illis diuina conceſsit benignitas, vt docti ſint , & apud ſuos in magno precio eccleſiarum miniſtri habeantur,adeò hoc illis non inuideo,vt ipſis adhuc vberiorem imprecer felicitatem,adeoq; ſicubi videãtur ſui veluti obliti,& ſe præter decorum nec pro miniſterij ſui eruditioniſq; exiſtimatione ac dignitate gerere,ſortem ipſis optem meliorem. Ferè autem fit in collationibus,vt perſonæ inuehentes in perſonas,rem tractãdam

vel cupidi negligant, vel altercando obſcurent, ſimul autem exiguo cum fructu diſſerendo, magnam adferant auditoribus moleſtiã. Quas quidem ob cauſas præteritis aduerſarijs, quaſi quinã illi ſint, neſciã, ad ipſam duntaxat cauſam diſcutiendã, pro meæ gratiæ à domino acceptæ modulo, fidelem adhibebo diligentiam.

Neq; hic etiam veſtra abutar beneuolentia. Potiora enim huius cauſæ tractabo non ſingula, neq; minutias anxiæ perſequendo excutiam, tantum abeſt vt conuitijs & ſophiſmatibus quibuſuis reſpondere neceſſarium & vtile fore exiſtimem. Studebo itaq;, quoad eius fieri poteſt, breuitati ſimul & perſpicuitati ſimplicitatiq;. Et quidem res ipſa eiuſmodi eſſe videtur, vt nerui vel præcipua rei paucis & dilucide explicari deniq; et intelligi, nulloq; negotio illa etiam, ad quæ ſingulariter & prolixè non reſpondimus, qualia ſint, dijudicari poſſint. Dominus Ieſus facultatem iſta præſtandi benigne nobis concedat.

Conſentire non diſſentire nos in cauſa Cœnæ Domini.

Principio edita Farragine confuſanearum & inter ſe diſſidentium opinionum de Cœna domini, ſpectabilis obijcitur nobis diſſenſio. Ac ne huius argumenti neſcias occaſionem, ſcripta & edita eſt annis ab hinc 6. Conſenſio mutua in re ſacramentaria clariſſ. viri D. Ioan. Caluini præterea & venerandi ſenis deq; eccleſia optimè meriti D. Guilhelmi Farelli reliquorumq; fideliũ Geneuenſium, et Neocomen. eccleſiæ miniſtrorum, & noſtrum quoque qui Tigurinæ miniſtramus eccleſiæ. Ac

Farrago confuſanearum opinionum.

tum quidem adiectis epiſtolis, exponebamus, qua occaſione & in quem finem noſtram ederemus Conſenſionem. Sperabamus certè ſi quid ſuſpicionum ex diutino & iam aliquandiu intermiſſo certamine fuiſſet adhuc relictum, illa noſtra confeſsione iri expunctum. Sed ecce inſurgit de repente qui non modo non gratulabatur fratribus concordiam, ſed concordes in ſyncera Christi veritate diaboli confœderatos appellat, Farraginem illam protrudit, claſsicū canit inſiſtitq́, vt diſsipetur iſta diaboli (ſic fortaſsis loqui conſueuit) coniuratio. Quis vero hæc non miretur? Inter alia, Nuſquam, inquit, ſibi conſtant in vna certa & perpetua aliqua ſententia, vacillant ipſi, hærent incerti, dubij, perplexi, aliosq́ dubios & perplexos non tantum relinquunt, ſed etiā reddunt. Addit, D. Lutherum hanc quoq; diſſenſionem noſtris obieciſſe. Sed & exemplis aliquot in medium prolatis, diuerſitatem illam omnium oculis contemplādam exponit, Cum, ait, diſertū ſit domini verbū, Hoc eſt corpus meum, iſti diuerſiſsimas affingūt expoſitiones, Hoc ſignificat corpus meum. Hoc eſt ſignum, figura, vel ſymbolū corporis mei. Hoc eſt memoria vel memoriale aut commemoratio corporis mei. Hoc eſt teſtimonium & obſignatio traditi corporis mei. Et reliqua. Ex illa varietate colligit agi nos erroris ſpiritu, doctrinamq́ noſtram & ſemetipſam elidere & manifeſtè hæreticam apparere. Cæterum ſi ſic pergat ob diuerſas expoſitiones crimen impingere hereſeos, quid tandē fiet de ipſis, quibus dudum eſt obiectum, ne ipſos quidem in expoſitione verborum domini, Hoc eſt corpus meum, congruentia

tia ſcribere per omnia. Excipit ille, Quanquam noſtri nonnihil variant in elocutione, tamen in ſententia conueniunt. Omnes enim intelligunt de vero corpore & ſanguine, quæ conſtanter aſſerunt in cœna diſtribui et percipi. Quòd ſi hæc ipſis iuſta ſuæ diuerſitatis videtur eſſe excuſatio, recipiant à nobis viciſsim illam ipſam ſatisfactionem, quam offerunt nobis. Quanquam enim nonnihil variemus in eloquutione, omnes tamen conuenimus in ſententia. Omnes enim intelligimus de vero corpore & ſanguine domini, quæ conſtanter dicimus in Cœna à fidelibus percipi ſpiritualiter nō corporaliter. Et quis oro tam obeſæ & moroſæ mentis eſt, qui nō intelligat iſtas omnes loquutiones, quas obijciunt veluti contrarias, in idem recidere atq; adeo, quod aiunt, æquipollere? Cur ergo rem leuiculam ad tam enormem innocentium ignominiam attollunt? Vere pronunciauit Solomon, Odium excitat occaſiones contentionum, ſed dilectio multitudinem obtegit peccatorum.

Scripſerunt olim Pontificij vaſtas contra D. Lutherum Antilogias, quas ex libris eius ſtudioſe collegerāt, & his vniuerſam eius doctrinam in ſuſpicionem contradictionis erroriſq; ſemetipſum ſubruentis, adducere ſtudebant. Cæterum cum antilogiæ iſtæ potuerint reduci ad concordiam aut aliqua ſaltem ratione excuſari à non malignæ mentis hominibus, an non indigniſsime vobiſcum agi clamaretis, ſi quis rigide pergeret vobis antilogias illas obtrudere, & ex his fœdum crimen hæreſeos inurere? Cur ergo iuxta legem communem non abſtinetis ab hac veſtra calumnia, nobiſq; non impin-

gitis, quod vobis inpingi non vultis? aut cur eadem illa æquitas in ſententijs noſtris & loquutionibus nihil reuera inter ſe pugnantibus, non ſeruatur quam ſeruari in veſtrorum antilogijs poſtulatis? Viuenti D. Luthero & hanc nobis diuerſitatem interpretationum obijcienti, oppoſuimus morem catholicæ & orthodoxæ veteris eccleſiæ, quæ diuerſas & non raro contrarias inter ſe eiuſdem loci interpretationes habuit: neq; tamen ob tã ſpectabilem diuerſitatem, interpretes, quiſquam hæreſeos aut corruptionis ſcripturarum condemnauit. De his abunde teſtantur hodie veterum eccleſiæ doctorum Commentarij diligenter inter ſe collati.

Viuenti D. Zuinglio & D. Ioan. OEcolampadio obiecit ſanè D. Lutherus diſsidium, quod hic verba domini exponeret, Hoc eſt figura corporis mei: ille vero, Hoc ſignificat corpus meum. Ex hac diuerſitate & ille colligere voluit, doctrinam ipſorum ſemetipſam elidere. Sed reſponderunt boni illi viri & fideles eccleſiarum miniſtri, ſe conſentire nõ diſſentire. Cuius quidem rei extant adhuc ſcripta & publicata teſtimonia. Quis vero neſciat eiuſdem eſſe verba interpretari, qui primũ verba protulit? Quis neſciat verba in hoc eſſe inuenta, vt quid animo ſentiamus, verbis pronunciemus? Cum ergo iſti diſertis verbis conſenſum mutuum teſtati ſint, fruſtra colliguntur verba aliquot quibus diſſenſio demonſtretur. Conſenſimus & conſentimus in doctrina euangelica & in cauſa Cœnæ domini Helueticæ eccleſiæ, Conſenſionem hanc teſtati ſumus ſcripto publico, Conſenſionem hanc non improbant aliæ Eccleſiæ: non

Conſenſio.

im-

improbant viri clariſsimi & ſingularia dei organa D. Petrus Martyr, D. Ioannes à Laſco, & cæteri quos non commemoramus. Quorſum iam pertinet diſsidentium colligere farraginem? aut quæ malum inſania eſt ſpargere illos diſſentire, quos pax & concordia eccleſiarum, quarum illi miniſtri ſunt, conſentire teſtantur, adeóque ſynceram concordiam veluti obſignant?

Sparſus quondam fuerat à pſeudoapoſtolis rumor inter eccleſias ex gentilibus collectas, Paulum docendi ratione multum diſsidere à cæteris apoſtolis, qui in prædicando euangelio legem gratiæ coniungant, neque doceant fide ſola abſque lege iuſtificari peccatores. Eam ob rem aſcendit Hieroſolymam Paulus, vbi cum Petro, Iacobo & Ioanne ac reliquis eius eccleſiæ presbyteris, ſuum contulit euangelium. Ac patuit ex ea collatione & conſenſione, omnibus eandem ab vtriſque partibus rationem prædicandi euangelij ſeruari. Id quod etiam datis mutuum dextris, & edita ſynodali epiſtola, omnibus eccleſijs conteſtati ſunt: quod ipſe ad Galatas commemorat apoſtolus, & indiuiduus apoſtoli comes Lucas in Actis apoſtolicis capite decimoquinto, Si verò poſt conteſtationem hanc conſenſionis apoſtolicæ, Archigenes aliquis malè feriatus extruxiſſet chaos Apoſtolicarum inexplicabilium & mutuum ſeſe collidentium opinionum diſſentionúmque, an vllam ab electis Dei retuliſſet gratiam? An vero non potuiſſet Minæus aliquis commonſtrare, non probè multas ſibi conſentire ſententias

Conſenſio et diſſenſio apoſtolica.

apoſtolicas? Et apoſtolum quidem ipſum Paulum in vna atque eadem ad Romanos epiſtola dicere, Non qui legem audiunt iuſti ſunt apud Deum, ſed qui legem faciunt. Et eundem mox iterum dicere, Ex operibus legis non iuſtificabitur omnis caro. Rurſus eundem dicere, Si Abraham ex operibus iuſtificatus fuit, habet quod glorietur, at non apud deum. Quid enim ſcriptura dicit? Credidit Abraham deo, & imputatum eſt ei ad iuſtitiam. Et reliqua. Contra vero beatum Iacobum reliquiſſe ſcriptum, Abraham pater noſter nonne ex operibus iuſtificatus eſt? Et reliliqua quæ leguntur Iacobi 2. capite: Quid? an non habent iſta magnam diſſenſionis ſpeciem? An non Archigenes ille Nazaræus vel Minæus bonam operam ſe nauaſſe putabit? Quid vero ſentiunt de his fideles? aut quam gratiam referent fartori pro illa ſua fartura aut farragine? Nullā ſanè, quinimo indignabuntur potius. Sentiunt enim omnes Sancti veram eſſe apoſtolorum conſenſionem, ea verò quæ aliquam præ ſe ferunt contradictionis ſpeciem aliter atque aliter pro occaſione & circumſtantijs locorum, temporum ac perſonarum eſſe ſcripta denique & interpretanda. Quanquam vero ſcripta hominum, licet ſanctiſsimorum, nedum noſtra, apoſtolicis ſcriptis nullo modo, hac collatione in medium allata, exæquem, ex ipſa tamen colligunt cordatiores quàm promptum ſit cuiuis farragines in re qualibet colligere, interim verò non quamuis mox diſſenſionis ſpeciem, inter diuerſa pronunciantes, veram inter ipſos diſſenſionem eſſe comprobare

probare poſſe, multò minus huiuſmodi eſſe hæreticos.

Sed cur huius rei exemplum acerſo tam procul, cum ipſorum verborum domini Cœnæ diuerſitas, & in hac ipſa tamen diuerſitate ſumma concordia, nos poſsit inſtruere, non protinus animis & reuera diſsidere, multò minus hæreticos eſſe, qui diſsimiles aut etiam in ſpeciem diſsidentes proferunt ſententias. Matthæus, Lucas & Paulus ſcribunt: Veſcentibus eis accepit Ieſus panẽ (καὶ εὐχαριστήσας) & cum egiſſet gratias, dedit illis. Vnus Marcus habet, Et edentibus illis ſumpto Ieſus pane (καὶ εὐλογήσας) cum benedixiſſet, dedit illis. Lucas habet, Hoc eſt corpus meum quod pro vobis datur. Paulus legit, Hoc eſt corpus meum quod pro vobis frangitur. Neutrum inuenitur apud Sanctum Matthæum & Marcum. Quid quod Sanctus Paulus verba ſolennia, quæ conſecrationis vocant, inuertit? Nam cum cæteri dicant, Hoc eſt corpus meum, ſolus Paulus ait, Hoc meum eſt corpus. Circa verba poculi longe luculentior cernitur diuerſitas. Matthæus præmittit, Bibite ex hoc omnes. Marcus ſubiungit, Et biberunt ex eo omnes. Horum Lucas & Paulus non meminerunt. Matthæus denique & Marcus de poculo hæc nobis relinquunt, Hic eſt ſanguis meus. Lucas & Paulus nec poculum nec vinum appellant ſanguinem, ſed manifeſte dicunt, Hoc poculum nouum teſtamentum eſt in meo ſanguine. Quid quod Lucas, Eſt non habet, quod tamen Paulus habet? Matthæus & Marcus dicunt, Qui pro multis effunditur.

Diuerſitas verborũ Cœnæ domini.

Lucas ait, Qui pro vobis effunditur. Paulus plane omittit, & tamen diſerte dixit, Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis. Rurſus repetit Paulus quod Lucas non habet, Hoc facite quotieſcunque biberitis in mei commemorationem. Adijciunt Matthæus & Marcus, Non bibam poſthac de genimine vitis huius. Paulus eius ſententiæ ne verbo quidem meminit. Quid quod horum omniũ beatus Ioannes apoſtolus plane non meminit. Exagitaſſet certe hanc diuerſitatem Porphyrius aut Iulianus aut Libanius aut Lucianus aliquis. Quid vero ſentiunt & agunt pij & docti in verbo domini? Sentiunt nihil inter ſe diſſentire euangeliſtas & apoſtolos: redigunt ergo verba illa & ſententias in concordiam ſanam, vt deinceps omnibus pateat, ſub diuerſis verbis & ſententijs eandem omnino rem doceri. Quod ſi exterſa ex animis inuidia, æqui lectores expenderint, quæ & nos ſub diuerſis verbis in explicatione verborum domini, Hoc eſt corpus meum, protulimus, apparebit liquidè prorſus, idem nos loqui & ſentire, ſanctam & religioſam adferre interpretationem, & iccirco Chriſti omniúmque Chriſtifidelium, non ſathanæ & hæreticorum eſſe confœderatos, denique conſtare nobis omnibus in vna certa & perpetua aliqua ſententia, non vacillare nos, non hærere, alios perplexos dubios & intricatos reddere.

Sacramenta Chriſti domini non exinaniri, uel uacua à nobis reddi.

Aliud deinde crimen nobis intentatur longe enormius, exinanire, id eſt euacuare atque adeo prophanare nos ſacramenta corporis & ſanguinis domini, dum pertinaciter diſputando de carnis & ſanguinis Chriſti abſentia, non poßimus non exterminare è Cœna fidelium veritatem corporis & ſanguinis Chriſti, neque aliud porrò manducandum & bibendum relinquere fidelibus, quam merum panem & vinum, vacua vtique & nuda ſigna, planè nihil à prophanis ſignis differentia, quibus vtiq; citra myſterium & fructum, aliquid ceu in tragœdijs aut tabernarum ſignis repræſentatur. Adijciunt his, ſimulare quidem nos amplius quiddam in ſacramentis agnoſcere, quaſi vero Chriſti caro & ſanguis percipiantur à ſumentibus, cũ reuera ita imponere ſtatuamus ſimplicioribus. Reuera enim ac perpetuo nos perſtare in ſententia D. Zuinglij & Oecolampadij, qui nihil reliquerint eccleſiæ, niſi inania ſigna, panem ſcilicet & vinum, quæ cum percipiuntur in eccleſia, corporis & ſanguinis Chriſti abſentis memoriam debeant reducere. Id vt lectoribus perſuadeant, plurima coaceruant vndiquaq; collecta ex libris noſtrorum & noſtris, teſtimonia.

Ita quidem iſti nos adoriuntur, dum autem vicißim à nobis vrgentur veritate corporis Chriſti, coguntur ſanè, velint nolint, fateri, ſigna ſacramentalia, non ad eum adimpleri modum, quo vacua lagena adimpletur vino, aut alio aliquo liquore.

Ergo caro & ſanguis domini, inquiunt, non ſunt in pane et vino, qualitatiue, aut quantitatiue, aut vt in loco. Proinde illis ipſis interpretibus, vt plena non vacua ſint ſacramenta, plane non requiritur vt ipſum domini corpus & ſanguis qualitatiue quantitatiue & vt in loco comprehendamus in pane & vino. Hoc autem cũ ad eum modum, quem nobis præſcribunt ipſi, facimus, cur dicũt nos euacuare ſarcamenta? An vero nos euacuãus ſacramẽta cũ dicimus, corpus & ſanguinẽ Chriſti non contineri in ſarcamento corporaliter, ipſi vero non euacuant, cum aiunt, Chriſti corpus non imaginandum eſſe in pane aut ſanguinem comprehendendum in vino qualitatiue quantitatiue & vt in loco? An non vnum & idem vtrinque aſſerimus? Excipiunt, ſed omittis tu, quod nos diligenter adiungimus, Vere. Tametſi enim corpus & ſanguis Chriſti in ſignis ſacramentalibus non ſint & percipiantur quantitatiue & vt in loco, ſunt tamen in ijs et percipiũtur vere nihilominus. Quaſi vero nos fictam inanem aut imaginariam ſine effectu participationem intelligamus. Subijciunt iſti. Nos autem veritatem iſtam explicamus per ſubſtantialem ac corporalem, & tamen ineffabilem præſentiam ac perceptionẽ. Ergo poſteriorib. verbis negant rurſus aduerſarij noſtri, quod priorib. confeſſi ſunt. Si enim corpus & ſanguis Chriſti non ſunt in pane & vino quantitatiue & vt in loco, profecto corporaliter non adſunt, & corporaliter non percipiuntur. Hanc illationem non haurimus, quod videri volunt, ex turbidis philoſophiæ lacunis, ſed ex ipſa veritate veri corporis Chri-

Chriſti, atq; adeò ex ſententia non philoſophi alicuius rixatoris, ſed ex celebris in eccleſia Chriſti doctoris, de rebus theologicis non phyſicis, theologicè non philoſophicè diſputantis & dicentis, Spacia locorum tolle corporibus, nuſquam erunt, & quia nuſquam erunt, nec erūt. De qua re paulò poſt copioſius dicetur. Rurſus ſi corporaliter eſt & percipitur corpus & ſanguis Christi in cœna, quomodo dicitis adeſſe & percipi ineffabiliter? Ineffabile eſt, quod verbis effari non poteſt, vel cuius modus explicari non poteſt. At voſipſi iamiam modum præſentiæ & perceptionis expoſuiſtis, dum dixiſtis, eſſentialiter vel corporaliter. Si modus eſt corporalis, ergo et effabilis. Si verò ineffabilis eſt, ergo corporalis nō eſt. An verò reſoluent iſti nobis verum Chriſti corpus in ſpiritum? Vetat hoc Chriſtiana religio & fides orthodoxa. An contendunt ex æquo vacuam aut inanem ac puram nos aquam in baptiſmo habere, niſi inſuper concedamus, aquam baptiſmi conuerti in ipſum ſanguinem Chriſti, aut ſub ſpecie aquæ latitare naturalē Chriſti ſanguinem? Videte viri pij & ſancti, in quas ſe aduerſarij noſtri anguſtias coartent, dum putant ſe aliter viuificari non poſſe, niſi corporaliter carnē Chriſti hauriant & abluant ſe eius ſanguine.

Nos verò, vt implicationem iſtam ſubterfugiamus, & conſona ſcripturis, fidei & myſterijs diuinis adferamus, quæ deniq; rectè poßint à fidelibus intelligi, ſimpliciter dicimus, ipſum Dei filium aſſumpſiſſe verum corpus humanum & ſanguinem, quem & pro redemptione & ſalute noſtra profudit. Dicimus hoc

Verũ Domini corpus, & verus ſanguis cibus & potus fideliũ.

verum Domini corpus & verum eius ſanguinem viuificum eſſe cibum & potum: ac illa ipſa, non pro his alia, non ſpiritum, non ſpirituale corpus edendum & bibendum eſſe ad vitam æternam. Addimus his adhuc clariora, & dicimus: Chriſtus verus Deus & homo, quamuis à nobis in cœlum ſublatus ſit, & ad dextram patris reſideat, ac corporaliter in terris non ſit, adeſt tamen nihilominus ſuæ eccleſiæ, tanquam caput vitale corpori viuenti, vtpote in quo operatur vitam & ſalutem. Nam vitam quæ eſt in viuifica eius carne, quam videlicet vt viueremus, in mortem impendit pro nobis (ſicuti & dixit: Ego ſum panis vitæ, qui ederit ex hoc pane, viuet in æternum, Et panis quem ego dabo, caro mea eſt, quam dabo pro mundi vita) participat aut inſpirat ille ſuo ſpiritu diuino ſuis fidelibus, vt verè iam in ipſis ſit & viuat Chriſtus, fidelésque ipſum vera fide recipiant, & ita paſcantur atque potentur ipſo Dei & hominis filio ſpiritualiter.

Quomodo percipiant?

Hæc inquam dicimus expreſſe ſpiritualiter fieri, per fidem, etiam extra communionem Cœnæ, quoties fidelis recolit vera fide paſsionem & incarnationem ſeruatoris Chriſti: pariter autem & in ipſa Cœna ſancta & myſtica, vbi iam etiam accedit inſignis illa Chriſti inſtitutio & ſolennis actio, quam appellant ſacramentalem. Ac diſertè hic monemus cum ſpiritualiter dicimus, nõ ſentire nos carnem Chriſti mutari in ſpiritum. Credimus enim carnem manere in ſua eſſentia atque natura, ipſamq́ communicari nobis, non carnaliter,

Spiritualiter.

& eo modo quo vinum infunditur in pateram corporaliter, ſed modo & ratione ſpirituali, ſic vt caro ipſa reſidens aut manens in gloria ad dextram patris in cœlo, vitam totam carne tradita partam, ſpiritu ſuo viuifico effundat in corda fidelium, verbo Dei credentium, Deum inuocantium & legitimè Cœnam celebrantium. Ergo ſi perrexerint aduerſarij noſtri adhuc obiectare ſymbola nos ſacra euacuare, qui corporalem Christi præſentiam & manducationem negamus, ſpiritualem illam, quam diximus, confitemur & inculcamus: conſequetur illos euacuare & pro nihilo reputare Chriſtum, ſpiritum eius, virtutem, redemptionem item, ac vitam. Nam ſi hæc Cœnam, imò fideles potius Cœnam celebrantes, nondum adimplent, inanes profectò & vacuæ res ſunt. Ac mirum eſt profectò aduerſariorum noſtrorum animos ſic eſſe depreſſos et carnaliter affectos, vt non exiſtiment ſe nulla alia ratione carne Chriſti paſcendos, niſi corporaliter vel carnaliter ipſam hauriant. Si enim ſpiritualiter percipi putant, cur litigant nobiſcum? An verò non erit Chriſtus vita in cordibus fidelium, niſi corporaliter habitauerit in eis? Euacuari ſymbola.

Ex iſtis iam & illud colliqueſcit nos per ſpiritum non intelligere inane aut nihil aut imaginationem vanam, ſed ipſam Chriſti veram veri Dei & hominis operationem in ſanctis ſuis viuificam, quæ omnibus numeris fideles abſoluat. Similiter cum dicimus carnem CHRISTI per viuificum ſpiritum & cœleſtia dona recipi, aut hauriri à nobis fide: Spiritus. Fides.

per fidem non intelligimus ſubtilem ſpeculationem aut contemplationem humanam, ſed virtutem diuinam nobis diuinitus conceſſam, quæ Chriſtum reuera percipit, eiusq́ vita fruitur. Id cum alij ſignificantius, vt opinor, exprimere voluerunt, dixerunt manducationem corporis Chriſti differre à fide, eò quod ſit fidei effectus, quodq́ verè participes eius facti, ex ipſo & cum ipſo viuamus. Ego interim, vt iſtud non improbo, ita vulgari & conſueto loquendi genere in Eccleſia vti malo. Nam tota vetuſtas concorditer manducare reddidit per credere. Cum ipſe quoq Dominus diſertè dixerit: Ego ſum panis vitæ. Qui venit ad me, non eſuriet, & qui credit in me non ſitiet vnquam.

Cum autem ad hunc modum ſobriè & ſanctè ſentiamus de vera carnis Chriſti participatione, & de ſanctæ Cœnæ Domini myſterijs, cur non deſinunt noſtri illi antagoniſtæ odioſis illis & nos & prædeceſſores noſtros aggrauare præiudicijs? quaſi in myſterijs nihil prorſus niſi merum panem & vinum agnoſcamus. An verò veritas illa ſimplex & orthodoxa non vbiq legitur in libris noſtris, quibus oppugnauimus corporalem in cœna Domini præſentiam & participationem, non ſpiritalem & viuificam? An non clarè ſatis hoc ipſum expreſſimus in Conſenſione illa noſtra, quæ ſola illis ſatisfacere debuiſſet?

Doctrina noſtra de Cœna Domini, non de vacuis ſignis.

Sic enim in illa concorditer profitemur: Cum vera ſint, quæ nobis Dominus dedit gratiæ ſuæ teſtimonia et ſigilla, verè proculdubio præſtat ipſe intus ſuo ſpiritu, quod oculis & alijs ſenſibus figurant ſacramenta: hoc

eſt, vt potiamur Chriſto tanquam bonorum omnium fonte, tum vt beneficio mortis eius reconciliemur Deo, ſpiritu renouemur in vitæ ſanctitatem, iuſtitiam denique & ſalutem conſequamur, ſimulq́ pro beneficijs his olim in cruce exhibitis, fide verò perceptis à nobis, & quæ quotidie fide percipimus, iam agamus gratias. Quare etſi diſtinguimus, vt par eſt, inter ſigna & res ſignatas, tamen non disiungimus à ſignis veritatem, quin omnes qui fide amplectuntur oblatas illic promiſsiones, Chriſtum ſpiritualiter cum ſpiritualibus eius donis recipere, adeoq́ & qui dudum participes facti erant Chriſti, communionem illam continuare & reparare, fateamur. Neq; enim ad ſigna nuda, ſed potius ad promiſsionem, quæ illic annexa eſt, reſpicere conuenit. Quatenus ergo in promiſsione illic oblata proficit noſtra fides, eatenus iſta vis & efficatia, quam dicimus, ſe exerit. Ita materia aquæ, panis aut vini nobis Chriſtū nequaquā affert, nec ſpiritualium eius donorū compotes nos facit. ſed promiſsio magis ſpectanda eſt: cuius partes ſunt, nos recta fidei via ad Chriſtum ducere: quæ fides nos Chriſti participes facit. Et iterum: Quod autem carnis ſuæ eſu & ſanguinis potione, quæ hic figurantur, Chriſtus animas noſtras, per fidem, ſpiritus ſui virtute paſcit, id non perinde accipiendum, qùaſi aliqua fieret ſubſtantiæ vel commixtio vel transfuſio, ſed quoniam ex carne ſemel in ſacrificiū oblata, & ſanguine in expiationem effuſo, vitam hauriamus.

Hactenus conſenſionis verba recitauimus, audiantur iam à vobis, quibus non vacat integros euoluere li- *D. Zuinglij ſententia de cœna domini.*

bros, audiantur inquam ſententiæ beatæ memoriæ D. Zumglij & D. Oecolampadij, quibus à ſe repulerunt fœdiſsimã illam ſuſpicionem, quaſi fideles in Cœna præter panem & vinum, planè nihil pércipiant. Zuinglius ergo in libello ad principes Germaniæ: Cum nullis mortalium, inquit, nobis eſt diſsidium de verbis Cœnæ Domini, quaſi velimus iſta immutata eſſe, vt quidam, aut prorſus ſublata, vt alij calumniantur. Cum enim ſic ſonant, Hoc eſt corpus meum, iam ipſum ſacramentum auguſtius eſt, quàm ſi diceremus, Hoc ſignificat corpus meum: vt omninò nihil velimus mutatum eſſe: ſublata vero è medio quomodo cupiamus, quæ ne mutata quidem volumus? Habent ergo aduerſarij noſtri verba iſta, habemus & nos. Verba iſta illis inconcuſſa maneant, nam & nobis immota manebunt: Hoc eſt corpus meũ, quod pro vobis datur. Et, Hic eſt ſanguis meus, etc. Dicunt aduerſarij hic præberi corpus Chriſti: idem & nos dicimus. Vbi ergo diſsidiũ eſt? Hic eſt: dicunt aduerſarij corpus Chriſti naturale et ſubſtantiale præberi, nos ſacramentale. Hinc pugnæ. Item: Dudũ diximus corpus Chriſti eſſe in cœna fidei contemplatione, &c.

Item, Iſtam fidei contemplationem non credo ſatis grandem eſſe, niſi rem ipſam tam certè ac indubitatè teneat, ac ſi naturaliter eſſet ſenſibus expoſita.

Item, Signa ipſa ſic à Chriſto ipſo ſunt inſtituta, vt etiam analogia ſua plurimum polleant ad inducendum in rem fide & contemplatione præſentem.

Item, Licet omnes creaturæ inuitent nos ad numinis contemplationem: at omnis ea inuitatio muta eſt:

in

in ſacramentis autem, viua & loquens eſt. Loquitur enim Dominus ipſe, loquuntur & elementa, atque idem loquuntur & ſuadent ſenſibus, quod menti ſermo & ſpiritus.

Rurſus ibidem: Fruſtra non ſunt Sacramenta. Prædicant enim ſalutem à Deo datam: ſenſus huc conuertunt, & ſubinde fidem exercent, quam & proximo pollicentur, atque ad fratrem charitatem trahunt. Atque hæc omnia dum fiunt, vnus atque idem operatur ſpiritus, qui inſpirando nunc citra inſtrumentum trahit, nunc cum inſtrumento, quò, quantum & quem vult.

Idem ad Regem Chriſtianum: Chriſtum credimus, inquit, verè eſſe in Cœna: imò non credimus Domini eſſe Cœnam, niſi Chriſtus adſit. Sed quod corpus eius ea dimenſione edatur, qua iſti dicunt, id verò eſt à veritate & fidei ingenio alieniſſimum. Aſſerimus ergo, non ſic carnaliter & craſſè manducari corpus Chriſti, vt illi perhibent, ſed verum Chriſti corpus credimus in Cœna ſacramentaliter & ſpiritualiter edi, à religioſa fideli & ſancta mente: quemadmodum & Chryſoſtomus ſentit.

Idem in Annotat. ad Ieremiæ cap. 27. Conſtat quod quæcunq; ſymbolis tribuuntur, ait, fidei ſint principaliter, ſed iuſta & æqua ratione ſignis tribuuntur, cum quod pars Sacramẽti ſunt, quãuis inferior. (conſtat enim ex ſpirituali re et corporali ſacramentũ) tum quod idem ſignificant ſenſibus, quod ſpiritus menti. Vnde

nemo tam rudis eſt, quem huiuſmodi hyperoche offendant, Chriſti verum corpus in Cœna verè editur, cum panis & vinum præbentur. Verum enim corpus, non falſum aſſumpſit. Verè edit mens fidelis, cum non ſimulatè recipit Chriſtum, cum verè fidit Chriſto. Sed vide an non hæc omnia, cum ſymbolis dicantur, non tamen virtute ſymbolorum, ſed ſpiritûs ac fidei operatione fiant: vt allœoſeos virtute ſymbolis tribuatur, alteri ſacramenti parti, quod fidei ſolius (dummodo rem ad viuum reſecare volumus) eſſe cognoſcitur. Verũ ergo corpus cum edi dicitur, illud verum corpus, quod cœlo illatum eſt intelligimus, ſed illud ipſum non naturaliter, hoc eſt, quemadmodum ipſum naturale eſt, etiam naturaliter à nobis editur, ſed ſpiritualiter hîc edimus, quod iſthic naturaliter eſt, &c. Hæc ille. Extant epiſtolæ Zuinglij ad Oecolampadium, & huius viciſsim ad illum, quibus palàm teſtati ſunt mutuum, cum in negotio Euchariſtiæ, tum in vniuerſa religione, conſenſum.

Bernenſis diſputatio. In Bernenſi diſputatione, in qua piè & diligẽter hoc cœnæ negotium diſcuſſum eſt, inter alia dicit D. Oecolampadius: Nullo pacto negamus nos edere corpus Chriſti, & bibere eius ſanguinem: ſed edimus & bibimus ſpiritualiter per fidem, & eam quidem, qua credimus nos Deo patri per mortem Chriſti reconciliatos eſſe: non per illam fidem, qua creditur corpus Chriſti adeſſe ſub pane corporaliter vel ſubſtantialiter.

De Oecolamp. ſentẽtia de cœna domini. Idem in ſecunda iuſta & æqua ad D. Lutheri ſcripta reſponſione, Germanice data, per integrum caput 18. hoc duntaxat commonſtrare contendit, ſe & Zuinglium

glium nunquam docuiſſe vel ſcripſiſſe, quod fideles nudo duntaxat ſigno participent in Cœna Domini.

Idem alibi: Sicubi panis domini, ait, corpus domini dicitur, non contendimus. Nam & nos ſic appellamus: non ſolum quod à Domino noſtro Ieſu Chriſto Cœna ſanctè initiata & inſtituta eſt, ſed etiam quod in ea ſanctificatoris ſpiritus ſancti mirificam operationem fidelium pectora experiuntur. Item non dicimus panē hunc nudum quidem ſignum in Cœna, ſed efficax quodammodo, operante ſpiritu ſancto in fidelium cœtu, vt fiat nobilius quoddam & ſanctius corpus, nobis Chriſti capite in vnum corpus adunatis. Hoc cum dicimus, minimè Chriſtum à Cœna abeſſe aſſerimus. Ad hæc non auferimus è Cœna alimentum vitæ, carnem & ſanguinem Chriſti & Chriſtum ipſum. Nam niſi animæ noſtræ hoc pabulo fuerint paſtæ, nequaquam habituræ ſunt vitam. Præterea nunquam à nobis negatum eſt. quin Cœna etiam fidei ſeruiat, cùm excitandæ tum augendæ, &c. Hæc omnia Oecolampadij ſunt. Non commemorabo nunc alia, quibus iſti ornarunt ſacramenta, quibus hodie & nos ornamus. Extant libri iſtorum et noſtri. Oramus vt legantur animis ab odio & inuidia defecatis. Ita enim quilibet nullo negotio videbit quid tribuet contentionum feruori, quid cauſæ per ſe. Deprehendet certò à noſtris & à nobis nunquam prophanè de ſacramentis eſſe diſputatum, nunquā ita efferbuiſſe contentionis calorem, vt nihil niſi nuda ſigna percipi à fidelibus, in Cœna domini contenderimus.

Verba Domini, Hoc eſt corpus meum, nos noſtra expoſitione non corrumpere.

Atq; hic demum noſtri illi mirifice tumultuantur. Clamitant nos corrumpere verba Chriſti ſacra, Hoc eſt corpus meum. Clamitant ſe pro corporali ſua præſentia & mãducatione corporis domini habere diſerta domini verba, clara & minime ambigua. Vrgent ex his verbum ſubſtantiuum Eſt, id quod ingeminãt ſemel & iterum & frequentiſsime inculcant. Si quid dixeris, quantumuis clarum ſit et efficax, illi tamen idẽtidem repetunt & inculcant, illud, Hoc eſt corpus meũ. Hæc verba, inquiunt, Sacramentarij non audent attingere, ita metuunt ſuo errori imò blaſphemiæ. Addunt, Nos aũt innitimur ſimplicibus his & claris verbis, vt ea deſcripta ſunt magno conſenſu & vniformiter vſurpata ab Euangeliſtis & ab Apoſtolo Paulo. Docemus aũt hæc domini verba, in ſua propria & naturali ſignificatione eſſe accipienda, ſine tropo. Corpus ergo intelligimus, non corporis figuram aut corporis ſignificationẽ. Et verbum ſubſtantiuum Eſt, ſubſtantiuè, non ſignificatiuè accipimus. Illi vero (de nobis loquuntur) in tropum collocant totius ædificij ſui firmitatem. Rurſus ne hic quoq; quicquã acerbitatis à quoquã deſiderari poſſit, ſemel & iterum, propter tropũ in expoſitione verborum domini admiſſum, crimẽ denuo nobis inpingũt hæreſeos: quemadmodum & Papiſtæ, qui & ipſi nullum admittunt tropum, & omnes eos crimine hæreſeos perfundunt, qui domini verba per tropum expediunt.

An tropus in verbis domini.

Itaq; ſi hic nulla eſt admittenda loquutio figurata,

cur

cur non ex integro concedunt noſtri illi antagoniſtæ in caſtra Papiſtica? Aut cur ipſi hæc domini verba, Hoc eſt corpus meum, non ad literam, quod dicitur, intelligunt, ſed per figuram expediunt? Cum enim litera ſonet, Hoc eſt corpus meum, illi noſtri exponunt, Sub hoc eſt corpus meum: Cum hoc accipitur corpus meum: Sub ſpecie panis & vini continetur corpus meum. Quid? an non hic tropus eſt? Si ergo hæretici ſunt, qui per figuram vel tropum hunc locum explicant, expendite obſecro, quam in voſipſos, odio noſtri, tuleritis ſententiam. Si verò hæretici nõ ſunt, vt re uera orthodoxi & catholici ſunt, qui aſſeuerant verba domini, Hoc eſt corpus meũ, figurata eſſe, forte et nos, ò fratres, qui nullã hic nobis expoſitionem nouam confinximus & orbi obtrudimus, ſed veterem illam eccleſiæ interpretationem vſurpamus. Dicimus enim pane ſignificari aut repræſentari corpus Chriſti, vinum eſſe ſymbolum, figuram, vel ſacramentum ſanguinis Chriſti.

At vociferantur iſti, hoc demũ eſſe humanum, audax, ſceleratũ, nephariũ, hæreticũ atq; ſacrilegum inuentum ac flagitium. Conſcientijs piorum hominum minimè ſatisfieri commentis huiuſmodi hominum blaſphemis. Miror autem, amici, an tam atrocia conuitia et in primitiuam Dei eccleſiam contorquere vos intelligatis, cum qua iſtam noſtram expoſitionem habemus communem. Negatis quidem & pernegatis vlla à nobis poſſe produci vetuſtatis teſtimonia, quæ teſtentur verba Domini veteribus fuiſſe figurata, aut ex veteribus quenquam Eſt expoſuiſſe per ſignificat.

Sed dudum vidiſſetis hæc in noſtrorũ editis libris,ſi voluiſſetis videre: nunc quid afferri poſsit flacceſſentibus adeò ſtomachis, non video. Vtinam verò ad audiendum, idq́ quod audiuimus diligenter expendendum, pleriq́; tam prompti eſſemus, quam ſumus ad terginerſandum alacres,inq́; rebus quas ſemel tueri in animum induximus,defendendis feruidi.Cogitemus potius,ô fratres, aliud propediem fore iudicium,in quo nihil tergiuerſatio,nihil audacia, omniáque negandi petulantia, nihil clamor vllus,aut prætextus vllus,ſed ſola Dei veritas, animi probitas fideiq́ ſynceritas & conſcientiæ integritas aliquid valebit.

Certè qui panem & vinum non appellauit ſigna,figuras, ſymbola aut ſacramenta corporis & ſanguinis ſui, idem neque dixit ſub pane, in pane, aut cum pane, aut ſub ſpecie panis eſſe corpus ſuum ſubſtantialiter & corporaliter: multò minus dixit panem transſubſtantiari in ſubſtantiam corporis Chriſti,remanentibus duntaxat ſine ſubiecto accidẽtibus. Admittere ergo expoſitionem ſobriam verba Cœnæ Domini,neq; vrgere oportet nuda per contentionem verba, qui non videt nihil videt. Etenim ſi ſeruanda eſt verborum, vt aiunt, claritas,cur ipſi recedunt à claritate? Dominus dixit: Hoc eſt corpus meum: iſti dicunt, Sub hoc, aut cum hoc, aut in hoc, aut in hac ſpecie eſt corpus meum. Iccircò recedunt ab illa ſua, quam iactant, perſpicuitate. Quod ſi omninò à diſertis verbis recedendum non eſt,vlla ratione, ſed perpetuò literæ inhærendum rigidè, quid oro pronuntiatũ eſt ſimplicius,quàm illud

illud Ioannis? Et verbum caro factum eſt? Et illud, Pater maior me eſt. Et illud, Philippe, qui vidit me, vidit patrem: & quomodo tu dicis, Oſtende nobis patrem? Nunquid verò ex his diſertis ſententijs ea conſequebantur, quæ inde colligebant hæretici, vrgentes & ipſi literam, dicentésque diuinam naturam conuerſam eſſe in humanam, filium Dei etiam diuinitate minorem eſſe patre: nullam denique inter patrem & filium intercedere diſtantiam aut perſonarum diſcrimen? Ac reuera ſunt loci hi adducti plani omnes, quoad verba, interim ſenſus genuinus non percipitur niſi ex collatione aliorum locorum, ex circumſtantijs fideique proportione. Hoc ſi negetur præfractè, quis non videat ſemel ſubuerſum iri, quicquid ſinceræ pietatis traditur in ſacris libris? Viciſsim opponunt noſtri illi, Cogitent verò pij omnes, quid de religione vniuerſa, quid certum & inuiolatum ſit futurum, ſi ita liceat verba transformare ſcripturarum. Atqui nemo noſtrū poſtulat, vt in ſcripturis vel iota trāsformetur, nemo flagitat vt audacibus & irreligioſis hominibus aditus aperiatur irrumpendi in ſcripturas & in his quidlibet ſurſum deorſumq́ verſandi. Clamamus & nos fidei dogmata certa, nullo modo eſſe commouenda diſceptationibus, imò ne vnquam quidem vocanda in dubium. Hic tamen nemo inficias ibit, fuiſſe ſemper, & eſſe adhuc in eccleſia ſcripturarum interpretationem, & certam quidem illam & legitimam non arbitrariam, ſed admodulatam ad fidei & charitatis proportionem, petitamq́ ex materia dictorum Scripturarum expoſitio.

& factorum, ex occaſione & circumſtantijs aliorúmque vel ſimilium vel diſsimilium diligenti collatione. Semper autem & inprimis religioſam expoſitionem ſacramentis adiunctam eſſe conſtat. Cur itaq; impietatis & ſacrilegij dãnamur hodie, qui religioſe verba Domini, Hoc eſt corpus meum, & totum denique negotium ſacramentarium exponi volumus? Non deſtituimur hic multiplici ſcripturarum exemplo. Conſtat enim cum Prophetas tum Apoſtolos ſacra expoſuiſſe myſtica, Et S. Auguſtinus de catechiſandis rudibus, De ſacramento ſanè quod accepit, inquit, cum ei bene commendatum fuerit ſignacula quidem rerum diuinarum eſſe viſibilia, ſed res ipſas inuiſibiles in eis honorari, nec ſic habendam eſſe illam ſpeciem benedictione ſanctificatam, quemadmodum habetur in vſu quolibet. Dicendum etiam quid ſignificet ſermo ille, quem audiui, quod in illo condatur, cuius illa res ſimilitudinem gerit. Deinde monendus eſt, ex hac occaſione, vt ſi quid etiam in ſcripturis audiat, quod carnaliter ſonet, etiamſi non intelligit, credat tamen ſpirituale aliquid ſignificari, quod ad ſanctos mores futurámque vitam pertineat.

Expoſitio verborum domini, Hoc eſt corpus meum. Equidẽ nõ impiã, nouã aut coactam, ſed piam, veterẽ, obuiã ſponteq́; fluentem horũ Domini verborũ, Hoc eſt corpus meum, expoſitionẽ paulò antè in hac expoſitione noſtra, & antea ſemper protulimus in mediũ. Ac certũ eſt et extra controuerſiã omnem, dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum inſtituere ſacramentũ, dũ inſtituit Cœnã. *Sacramentũ inſtituitur.* Quid ergo prohibebit, quo minus intelligamus dominũ

de

de ſacramento loquutum eſſe ſacramētaliter, ea propter iſtas ſententias diuinas, Hoc eſt corpus meū, Hic eſt ſanguis meus, ſacramētales eſſe loquutiones, et ea de cauſa exponendas ſacramentaliter? Sacramētales ac pares in ſcripturis loquutiones ſunt, Circūciſio eſt fœdus, Agnus eſt tranſitus, Hoſtia vel ſacrificium eſt peccatū et peccati expiatio. Baptiſmus eſt ſanctificatio vel purificatio peccatorúm ue ablutio. At quomodo hæ loquutiones in eccleſia Dei ſemper fuerint expoſitæ, nemo neſcit, niſi qui prima theologiæ rudimenta neſcit. Appellata eſt ergo Circunciſio ſymbolum, ſignū vel ſigillum fœderis, Agnus memoraculū et figura tranſitus. Sacrificia vero fuerūt memoriæ peccatorū, et ſignificabāt Chriſtū aliquando immolandū, ſicuti et Baptiſmus vocatur ſacramentū purificationis noſtræ. Cū ergo oēs ſacramentales loquutiones parē ferāt ac habeāt expoſitionē, quid prohibeat obſecro panem et vinū, quæ tradidit in Cœna ſua dominus, ſacramenta nuncupare vel ſymbola et ſigna corporis et ſanguinis domini, atq; adeo ſententiā domini ſacramētalē, Hoc eſt corpus meū, ſacramētaliter interpretari et dicere, Hoc ſignificat corpus meū, vel hoc eſt ſacramētū mei corporis? Maximè cū Lucas Cœnam agni paſchalis præmiſerit Cœnæ dominicæ, vt ſimilitudine myſteriorum expenſa, tranquillioribus animis accederemus ad communionem myſteriorū. Neq; dubiū eſt apoſtolos ob hanc domini loquutionē, Accipite, edite, hoc eſt corpus meū, minus fuiſſe ſolicitos, quod aſſueuiſſent loquutionib. myſticis, et iāiā audiuiſſent, Agnus eſt trāſitus. Alioq; legimus apoſtolos aliâs ſæpe interrogauiſſe dn̄m,

Hebr. 10

cum non probè intellexiſſent quod dixerat, aut obſcu-riore aliquo loquutionis genere fuerat vſus. In præſenti autem nihil prorſus interrogant, proculdubio quod co-gnitæ ipſis eſſent loquutiones ſacramentales.

His opponunt illi noſtri, Egregiam verò interpreta-tionem allatam eſſe, vt quæ in Cœna fidelibus nihil re-linquat manducandum, quàm ſignificationem. Cum enim dixerat Dominus, Accipite, edite, hoc eſt corpus meum, & nos interpretemur, Hoc eſt ſignum corporis mei, conſequi fideles edere ſignum vel ſignificationem corporis Chriſti. Cæterum quis non agnoſcat paralogiſ-mum? Sed & dudum diximus in ſacramento quolibet non modo ſignum ſpectari, ſed et rem ſignatam: & ſi-gnum quidem percipi ab omnibus ore corporeo, rem ve-rò ſignificatam fideles ſumere mente vel animo. Beatus Moſes apertè vocat Circuncifionem ſignum. Quis verò inde colligebat circumciſionē accipientes nihil niſi ſignū accipere? Quia enim non prophanum, ſed fœderis diuini ſignum erat Circumciſio, ea de cauſà fœdus offerebatur circumciſione & obſignabantur in fœdere circumciſio-nem accipientes. Ita cum panis & vinum ſint ſymbola corporis Chriſti traditi & ſanguinis effuſi, conſequitur ſanè corpus vere eſſe traditum & ſanguinem effuſum, & quidem traditum & effuſum pro nobis, certè vt manducantes & bibentes illa ſpiritualiter, in hoc my-ſterio, vitam ex ijs hauriamus, & non vt inanem vm bratilémue duntaxat rerum nihil nobis vtiliū ſignifi-cationem habeamus.

Verba po-culi.

Quid verò dicunt antagoniſtæ noſtri ad verba pò-culi

euli ſacris? Matthæus & Marcus habent: Hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro multis effunditur, &c. Lucas verò & Paulus habent: Hoc poculum nouum teſtamentum eſt in meo ſanguine. Iam ſi verbis mordicus inhærendum eſt nudis, calix vel poculum ſecundum Matthæum & Marcum erit ſanguis. Si dixerint per calicem id eſſe intelligendum, quod eſt in calice vinum, dicimus iſtam interpretationem eſſe tropicam. Rigidè ergo verbis Domini inſiſtentes, non deſinemus clamare, quicquid tandem nobis opponatur: Verba Domini diſerta ſunt, Dominus dicit: Hic eſt, Hic eſt, ergo eſt. Et loquitur quidem de calice, ergo calix eſt Chriſti ſanguis. Non poteſt non verum eſſe, quod pronunciat os Domini. Niſi ergo fraudari voluerint aduerſarij noſtri fructu ſanguinis Chriſti, cogentur deuorare ipſum etiã calicem, quacunq; id ratione efficere poſſint. Præterea ſi adhuc perrexerint auerſari loquutiones tropicas, fateri cogentur poculum, iuxta Lucam & Paulum, eſſe teſtamentum, & quidem nouum teſtamentum, adeoq́; poculum magis eſſe in ſanguine, quàm ſanguinem in poculo. Adiguntur ergo, velint nolint, verba domini non ad literam rigidè reſtringere, ſed ſenſu potius ſancto explicare: Quod quemadmodum panis eſt ſymbolum traditi corporis, ita poculum vel vinum potius, eſt ſacramentũ effuſi cruoris Chriſti, idq́; ad dedicationem vel confirmationem noui teſtamenti, quo confertur credentibus plenaria omnium peccatorum remiſſio & vita ſempiterna.

His accedunt conferẽda et illa Domini Chriſti verba *Collatio locorum.*

quæ in illa ipſa Cœna & ſub Cœnã et in itinere ad montem oliuarũ, idem dominus eodem ſuo ore, quo illa, Hoc eſt corpus meum, etiã hæc pronunciauit: Ab initio hæc nõ dixi vobis, quia vobiſcum eram: nunc autẽ vado ad eum, qui me miſit. Et iterũ, Ego veritatem dico vobis, expedit vobis, vt ego vadã. Si enim nõ abiero cõſolator nõ veniet ad vos, &c. Rurſus, Exiui à patre, & veni in mundũ, iterũ relinquo mundũ et vado ad patrẽ. Item, Et poſthac nõ ſum in mundo, & hi in mundo ſunt, & ego ad te venio. Et reliqua huius generis multa, quæ nõ minus diſerta & clara ſunt, ſed & verba Cœnæ Domini ſunt, quàm illa, Hoc eſt corpus meum. Quinimo totus ille ſermo, quem Ioannes integris aliquot à 14. capite capitibus deſcribit, huc bona ſui parte ſpectat, vt intelligat, cum ſanctis apoſtolis, vniuerſa Christi Eccleſia, fideles poſthac non amplius habituros Chriſtum Dominum corporaliter præſentem. Nam aſcenſurum in cœlum, & inde miſſurum ſpiritum ſanctum, per quem ipſe adeſſe eccleſiæ ipſamq́ inſpirare, viuificare & gubernare velit. Quæ quidem omnia, vt minimè figurata ſunt, ſed plana vel aperta, ita nullum habebunt vel locum vel fructum ſi Chriſtus corporaliter adhuc verſatur in medio Eccleſiæ, latitans in pane, aut ſub ſpecie panis.

Ioan. ca. 6. Adducimus præterea memorabilem illum Domini ſermonem, quem ante myſticam cœnam inſtitutam, in ſynagoga Capernaum habuit, quo ſignificantiſſimè & diligentiſſimè oſtendit, ſe eſſe panem vitæ, ac carnem ſe ſuam & ſanguinem ſuum impenſurum in mortem, vt

ex

ex his viuant fideles: vbi & modum manducandæ carnis ſuæ, bibendiq́ ſanguinis ſui, & vitam morte partam conſequendi luculenter expoſuit, nimirum quod ille vitam illam ſuam nobis per ſpiritum ſuum inſpirat: nos autem hãc percipimus per veram ac viuam fidem: refutatis interim illis, qui audito figurato ſermone Domini, imaginabantur carnem Domini corporaliter eſſe manducãdam. Id quod nihil prodeſſe dicit, ac protinus ſubiungit: Spiritus eſt qui viuificat. Et verba quæ loquutus ſum vobis, ſpiritus ſunt et vita.

Porrò cum hactenus non ſententias duntaxat aliquot, ſed integros Domini ſermones adduximus, quibus ipſe Dominus corporalem & præſentiam & manducationem corporis ſui refutat, an non æquum eſt, vt hæc conferantur cum his Domini verbis, Hoc eſt corpus meum, & pauciora & plura illuſtrentur? Eſt ſanè celebris receptus vetus, & cum ipſa Chriſti eccleſia veluti natus interpretandi ſcripturas canon, cuius meminit Tertullianus contra Praxeam, perſonas in adoranda Trinitate confundentem, ac pro ſe, cerebroſe admodum, hæc Domini diſerta verba adducentem vrgentemq́: Philippe qui vidit me, vidit patrem. Ego & pater vnum ſumus. Ego in patre, & pater in me. Dicit autem Tertullianus, His tribus capitulis totum inſtrumentũ vtriuſq; teſtamenti volunt (Praxeani et omnes Noetiani et Patripaſsiani) cedere, cũ oporteat ſecundum plura, intelligi pauciora. Et reliqua, quæ ne acerbior videar, non adijcio. Intelligunt autem pij omnes, non vnum aliquem locum ex ſcripturis

Pauca per plura exponenda.

moroſe eſſe vrgendum, verum ſcripturas ſcripturis eſ-ſe conferendas, ac pauciora aut etiam dubia ſecundum plura clarioráque eſſe interpretanda. Proinde aduerſarij illi noſtri fruſtra nobis ſubinde occinunt vnicam (abſit verbo calumnia) & figuratam vel ſacramentalem ſententiam, veluti propriam, quam deprehendimus collatione aliorum ſcripturæ locorum & quidē clariorum de eodem Chriſti corpore, ab eodem quoq; Chriſto Domino pronunciatorum, ſic illuſtratam & explicatam eſſe, vt, quod dici ſolet, à laſſo rixam quærere videantur, quotquot coccys in morem identidem nobis occinuerint illud ſuum, Hoc eſt corpus meū. Condonabūt mihi lectores, ſi videar loqui audacius. De peruicatia loquor aduerſariorū, verba ipſa Domini nihilominus colo religioſiſsimè. Nam vel vnicam ſyllabam, nedum verbum aut ſententiam verborum Domini, legitimè tamē vſurpatam, & à natiuo ſuo ſenſu non detortam, agnoſco ſumma demiſsione & reuerentia eſſe excipiendam ab hominibus, eiq; abſque omni dijudicatione credendum. Si verò aduerſarij pro ſua moroſitate perrexerint nobis obiectare vnicam illam ſententiam, non deſinemus & nos ibi ſtrenuè opponere integros Domini ſermones, quibus luce clarius expoſuit, quomodo ſuæ Eccleſiæ adeſſe perpetuò, & quomodo carnem ſuam edi, ſanguinemq; ſuum bibi tunc voluerit, et velit adhuc.

Nulla expoſitio recipienda quæ pugnat cū fide.

Subiungimus his alium & vulgarem quidem illum, ab omnibus denique omnium ſæculorum pijs receptum ſcripturas interpretandi canonem, Contra fidem

&

& charitatem, nullam vnquam à quoquam recipiendam eſſe interpretationem. Oportere enim imprimis regulam fidei noſtræ manere incolumem. Vetat certè Apoſtolus aliquid alienum à proportione fidei proferre. Notiſsima ſunt quæ idē ille affert de charitate 1. Cor. 13. vnde proculdubio ſua illa mutuauit, quæ Auguſtinus edidit 1. lib. de Doct. Chriſt. cap. 36. Sed et elegantia & vera ſunt ſemper iudicata hæc vetuſtiſsimi illius ſcriptoris verba: Quæramus in noſtro, & à noſtris, & de noſtro. In quo? duntaxat quod ſalua regula fidei poteſt in quæſtionem deuenire. Quis autem ignoret non poſtremum in fidei capitibus illud eſſe, quod credimus conſenſu totius ſcripturæ edocti, Chriſtum Dominum in vna inſeperabili perſona geminam retinere naturam, naturarumq́ proprietates illæſas atq; impermixtas, & quidem iuxta diuinitatem patri, iuxta humanitatem nobis eſſe conſubſtantialem, Deum vtique verum ex Deo vero, & hominem verū ex homine vero. Conſtat itaque Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum verū & naturale, non phantaſticum aut ſpiritale corpus habere, illud ipſum inquā, quod à nobis aſſumpſit, quod in mortem tradidit, quod ex mortuis excitauit, cui quidē immortalitatem & gloriā addidit, naturā veritatemq́ corporis non abſtulit, atq; hoc ipſum cœlo intulit, & ad dexteram patris collocauit, vnde in eadē illa carnis forma atque ſubſtantia, redibit iudicaturus viuos & mortuos.

Porrò hæc humani corporis in Chriſto veritas, nunquam admittit huiuſmodi expoſitionem horū verborū

Hoc eſt corpus meũ, quales vulgò cõfingi ſolent, Hoc eſt corpus meũ ſubſtantialiter, et tamen inuiſibiliter. Nam vt nõ repetã, quod ſuperius dixi, huiuſmodi voces ſemet ipſas elidere, conſtat certè Dominũ hiſce verbis, Hoc eſt corpus meũ, de vero & naturali, viſibili et paſsibili ſuo locutum eſſe corpore. Inuiſibile corpus affinxit Domino Martion et tota illa infelix Valentinianorũ ſchola, quæ eam ipſam ob cauſam ab vniuerſali exibilata et exploſa eſt eccleſia. Ergo cum dominus verũ, naturale & viſibile corpus habuerit, quo ad menſam aſsidens, diſcipulis porrecto pane, dixit: Accipite, edite, Hoc eſt corpus meũ, quis non intelligat ſacramentũ vel myſterium ipſis ac nobis eſſe cõmendatum, non autem verũ illud corpus naturale ore corporeo manducandum eſſe oblatũ, idq́ inuiſibiliter. Etenim nõ licet per religionis ſyncere integritatem, Chriſtum fingere bicorporem: licet autem fide ſic nos vrgente intelligere Chriſtum nobis veri & vnici illius ſui corporis commendaſſe ſpiritualem manducationem. Quod ergo beatus Auguſtinus alibi vocibus viſibile et inuiſibile, in hac cauſa vtitur, alia longè ratione, quã vulgò fiat, vtitur. Significat enim illi viſibile, quod nobis eſt ſacramentale: inuiſibile, quod eſt ſpirituale. Nõ diſsimulabo in præſentiarum et hoc, quod antagoniſtæ noſtri hîc nobis opponunt, hæc ex eodem S. Auguſtino ex Enarr. Pſal. 33. verba: Quis portatur manibus ſuis? Manibus aliorum poteſt portari homo, manibus ſuis nemo portatur. De Dauide ergo hoc non intelligitur, ſed de Chriſto. Ferebatur enim Chriſtus in manibus ſuis, quãdo commendans ipſum corpus ſuum, ait, Hoc eſt corpus meũ. Ferebatur enim illud corpus in

Chriſtus ſuis ferebatur manibus.

manibus ſuis. Cæterũ nõ affinxit his verbis beatus Auguſt. Domino noſtro duo corpora, quorũ alterũ fuerit viſibile, illud videlicet quod aſsidebat menſæ: alterũ inuiſibile, quod ſcilicet offerebat edẽdũ diſcipulis, verũ intellexit dominũ noſtrũ vero ſuo corpore, illud (obſeruate mihi hãc emphaſim) illud inquã corpus, nimirũ quod ratione ſacramẽtaria appellatur corpus, ꝓpter ſimilitudinẽ mutato veri corporis nomine, diſcipulis obtuliſſe. Nã ipſe cõcione ſequenti, ſemetipſum explicãs, ſubijcit: Quomodo ferebatur in manib. ſuis? Quia cũ cõmendaret ipſum corpus ſuũ et ſanguinẽ ſuũ, accepit in manus ſuas quod norũt fideles, et ipſe ſe portabat quodãmodo, cũ diceret, Hoc eſt corpus meũ. Tantũ Aug. ꝗ poſterioribus verbis manifeſtè declarauit ſe nõ ſentire ipſum corpus Chriſti naturale, Chriſtũ ipſum corpore ſuo naturali porrexiſſe diſcipulis, ſed hoc quod norũt fideles, nimirũ ſacramentũ vel myſteriũ. Sequitur enim, Et ipſe portabat quodãmodo, dum diceret, Hoc eſt corpus meũ. En quodammodo, inquit, nimirũ modo ſacramẽtis proprio.

Certè cũ Deus humanã naturã, quam ſemel aſſumpſit, nunquã (ſicuti rectè ſentiunt omnes catholici) depoſuit, manet certè inuiolata et integra veritas humanæ naturæ, etiam poſt vnionẽ cum natura diuina, etiam poſt reſurrectionẽ & glorificationem, ideoq́ neutiquã ſinit illa ſe extendi per vbiquitatem, vt vocant, ad omnia, vt nihil neceſſe ſit vrgere nos, omnibus & ſingulis credendum eſſe in pane cœnæ quolibet & in qualibet eius vel minutiſsima particula contineri ipſum Domini corpus verè & ſubſtantialiter. Quod niſi ad

eum quem illi nobis modũ præſcribunt, doceamus, nunquam ſyncerè & dilucidè oſtenſuros fidelibus, quomodo totus Chriſtus indiuiſus ſit cibus fidelium. Superius enim dilucidè ſatis expoſuimus, quomodo totus Chriſtus percipiatur verè à fidelibus. Id ipſum olim plurib. expoſuimus in Reſponſione noſtra D. Luthero viuenti adhuc data.

Veterũ expoſitio, Hoc eſt corpus meum.

Poſtremò affirmamus vetuſtatem agnouiſſe hanc noſtrã verborum Domini expoſitionẽ, & eandẽ concordibus poſteritati ſcriptis reliquiſſe. Appellarunt ſanè omnes vnanimiter panẽ Domini ipſum Domini corpus, et poculũ vel vinum in calice ipſum Domini cruorem: id quod in ſcriptis veterũ vbiq; ſit obuium: ſed monuerunt interim ſedulò iſta eſſe ſacramenta, ſacra nimirum rerum ſanctiſſimarũ & ſalutarium ſigna: ſigna autẽ pro rebus ipſis non eſſe accipienda, et ſigna appellari rerum ſignatarũ nominibus. Notiſſima ſunt omnibus, quæ de hac re ſcripſit diuus Aur. Auguſtin. in ſuis epiſtolis et in lib. de Doct. Chriſt. et in alijs locis multis. Quod enim aduerſarij noſtri cõtendunt Auguſt. ibi de alijs, neſcio quib. ſignis diſputare, nõ de ſignis corporis et ſanguinis Dñi, refellitur ipſo cõtextu orationis beati Auguſt. qui cũ in genere dixiſſet de ſignis, ſpeciatim etiã defertur ad ſigna noui teſt. et ad ipſa ſacramẽta corporis et ſanguinis Dñi. Inſpiciatur diligẽter lib. de Doct. Chriſt. à ca. 5. vſq; ad 11. Neq; dubiũ eſt, quin in libris illis de Doct. Chriſt. non ſuã modò opinionẽ et expoſitionẽ de ſacramẽtis attulerit, ſed receptã potius et orthodoxã totius catholicæ eccleſiæ ſententiã et expoſitionẽ reddiderit. Certè Tertull.

qui

qui 200. minimũ annis Auguſtinũ præceſſit, cũ et ipſe eſſet Aphricanarũ eccleſiarũ presbyter, ſicuti ille creabatur epiſcopus, non alienã affert expoſitionem. Nam diſputans contra Martionẽ, Chriſtus acceptũ panẽ, inq̃t et diſtributũ diſcipulis, corpus ſuũ illũ fecit, Hoc eſt corpus meũ dicendo, id eſt figura corporis mei. Agit aũt Tertull. cum Martione ex manifeſtis. Manifeſtiſſimum & ab omnibus in eccleſia confeſſum erat, panẽ eſſe figurã corporis Chriſti. Ex manifeſtiſſimis itaq; ſic colligit Tertull. Rei phantaſticæ non eſt figura. Significat enim figura rem veram: atqui hoc ſacramentum eſt figura corporis Chriſti, ergo Chriſtus verum, non phantaſticum corpus habet. Tertullianum imò eccleſiaſticã expoſitionem reddiderunt poſtea concorditer Græcarũ & Latinarum eccleſiarum doctores. An non Chryſoſtomus huc alluſiſſe videtur, cũ hæc domini verba tractans, Hoc eſt corpus meum, inter cætera dicit, Si mortuus Ieſus non eſt, cuius obſecro ſignum aut ſymbolum hoc ſacrificium eſt? Hieronymus quoq; dicit verba domini explicans, dominum in myſterio ſui corporis veritatem repræſentare. Auguſtinus enarrans Pſalmum 3. inſiſtit verbis illis vetuſtis, ac aſſerit dominum ei adhibuiſſe Iudam conuiuio, in quo corporis & ſanguinis ſui figuram ſuis commendarit tradideritq; diſcipulis. Qui & alibi ſigni ſignificationisq; vtitur vocabulis: veluti cum alibi, Non dubitauit, inquit, dominus dicere, Hoc eſt corpus meum, cum ſignum daret corporis ſui. Vbi etiam haſce loquutiones, Sanguis eſt anima, & Petra eſt Chriſtus, cum illa, Hoc eſt corpus meũ confert

& alibi diſertè ait: Illud appellatur anima quod ſignifi cat animam. Solet autem res quæ ſignificat, eius rei nomine, quam ſignificat, nuncupari. Hinc eſt quod dictũ eſt, Petra erat Chriſtus. Non enim dixit, Petra ſignificat Chriſtũ, ſed tanquã hoc eſſet, quod vtiq; per ſubſtãtiam hoc non erat, ſed per ſignificationem. Et reliqua quæ leguntur lib. quæſt. 3. in Leuit. quæſt. 57. Huc pertinet & Theodoreti expoſitio, quã Anglicæ diſputationes doctiſſ. & pijſſime abunde nobis vendicarunt.

Ex his verò omnibus nulla difficultate, omnibus, nulla contentionis morbo laborantibus, patere arbitror, nos neq; verba ſolennia Cœnæ Domini, Hoc eſt corpus meum, corrumpere, neq; hæreticã, nuperam & à nobis excogitatam expoſitionem afferre, ſed orthodoxam veterem & receptam in catholica eccleſia vſurpare.

Verba Domini Ioan. 6. non uiolenter torqueri ad cauſam Cœnæ Domini.

In his verò quæ hactenus pro nobis adduximus de ſancta & legitima expoſitione verborum domini, Hoc eſt corpus meum, pleraq; arrodunt aduerſarij noſtri, illud inprimis quod in explicanda Cœnæ domini cauſà, verba domini ante Cœnam inſtitutam dicta à domino, & Ioan. 6. cap. recitata, proferimus, ijsq; aduerſarios vrgere nõ deſinimus. Itaq; Sacramẽtarij, inquiũt, cõmiſcẽt omnia, vt detrahant ſacramentis. Fidei ita tribuũt communionem cũ Chriſto, & peccatorum remiſſionem et ſalutem, vt illa ſacramentis adimant. Ac adducẽdo ad Cœnam domini verba Ioan. 6. inſulſiſſimè pariter & indoctiſſimè faciunt, nebulones perditiſſimi. Quid oro

dicitis

dicitis fratres? Nebulones ne perditiſſimi ſunt, qui verba dñi Ioan. 6. cap. recitata, accomodant negotio Cœnæ domini? Videte amici quid dicatis, et quos appelletis nebulones perditos. Cõſtat enim nos morem illũ habere cõmunem cum veteri eccleſia & præcipuis eccleſiæ doctoribus. Non oportebat doctores eccleſiarum tam faciles eſſe ad maledicẽdum ac conuiciandum. Neque verò vllas nos cuiquam nebulas errorum offundimus. Perſpicuè & ſignificanter vera & pura dicere & ſcribere conamur, nebulones ergo aut tenebriones non ſumus.

Quid verò hic nobis obijciunt aduerſarij noſtri? An putant nos errare qui ita tribuamus peccatorũ remiſſionem fidei, vt adimamus ſacramentis? Quid audio? Vós ne tribuitis iuſtificationem ſacramentis? Vbi ergo illud axioma confeſſum & pro indubitato iure habitũ ab omnibus, Sola fide iuſtificatur peccator per Chriſtũ? Certè vt hæc veritas euangelica & apoſtolica inuiolata ſubſiſtat, & incontaminata permaneat perpetuò, nõ dubitant pijſsimi quiq; nullo modo in participatum iuſtificationis admittere etiam verè bona opera. Nunc ſi rectè antagoniſtas noſtros intelligimus in participationem iuſtificationis infulciunt ſacramenta, quorum perceptioni tribuunt remiſſionem peccatorum, quæ reuera eſt iuſtificatio. Credidit Abraham Deo, & ipſi imputatum eſt ad iuſtitiam: inde verò idem circumciſus eſt, quo opere iuſtificatus non eſt, ſed ſignaculum accipit iuſtitiæ fidei, quæ erat in eius præputio. Diſputauit & Auguſtinus egregiè de eo, quatenus ſanctificent ſacramẽta, quæſt. in Leuit. 83. quæ quo Fides iuſtificat.

niam omnibus ſunt notiſſima repetere ſuperſedeo.

Ioan. 6. ca. rectè appli catur Cœnæ.

Cur verò non adduceremus verba ſaluatoris noſtri ex cap. 6. Ioan. cum diſſerimus de vera manducatione corporis Chriſti? Chriſtus enim vnum duntaxat habet corpus, quod nunquam mutauit aut depoſuit, licet cla rificauerit. De hoc ipſo ſuo corpore in mortem tradendo loquitur Ioan. 6. De eodem dicit, Hoc eſt corpus meum quod pro vobis datur. Hoc corpus iubet edere apud Mat thæũ in cap. 26. Illud ipſum niſi edamus, nullam in nobis vitam habituros aſſeuerat apud Ioan. in cap. 6. vt autem apud Matth. addit, Hoc facite in mei memoriã: ita in Ioãne modũ manducãdæ carnis ſuæ, & quidẽ ad vitã explicat ac diſertè dicit, Spiritus eſt qui viuificat: caro non prodeſt quicquam. Quod ergo ſemel, & tunc quidẽ cũ ex profeſſo diſſereret de vera corporis ſui mã ducatione & ſanguinis ſui potu, negauit corporaliter hauſtum prodeſſe, id alibi veluti oblitus ſui ipſius, minimè inſtituiſſe credendũ eſt, qui certiſſimè nihil ſuis inſtituit, niſi vtilitate & ſalute refertiſſimum. Ergo nihil differũt hi loci, niſi quod apud Matthæũ adijcit ſymbola. Vnde ingenuè agnoſcimus vocabulum Panis, apud Ioannem non ſignificare panem euchariſtiæ: qui cum illa Capernaum diceret dominus, nondum fuerat inſtitutus, ſed cibum ac ſuſtentationem animæ viuificam. Agnoſcimus idem panis vocabulũ apud Matth. in 26. ſignificare panem, vt vocant, materialem, qui inſtitutione & ſanctificatione domini factus ſit ſacramẽ tum eius carnis, de quo loquitur vtrobiq; & Matth. 26. & Ioan. 6. Illic ergo adijcitur à domino ſymbolum,

quo multi quidem participant, Chriſto item carne vitaq́ eius non item, vt Ioan. 6. docuit participant. Cum autem aduerſarij noſtri pertinaciter contendant impijſſimum impuriſſimumq́ quemuis ſacramento participãtem, pariter & vera carne Chriſti etiam corporaliter participare, videant ne ipſi inter ſeſe diſtinguenda religioſe, parum decenter & piè commiſceant atque confundant.

Nihil autem etiam hîc variamus à vetuſtis interpretibus. Auguſtinus enim de Conſenſu euangel. verba Cœnæ domini in concordiam redigens, Ioannes, inquit, de corpore & ſanguine domini, hoc loco nihil dixit, ſed planè alibi multò vberius hinc dominũ loquutum eſſe teſtatur. Ac videmus non hunc ſolum, ſed alios quoq́ ſcripturarum interpretes Græcæ & Latinæ ecclesiæ doctores omnes, quotquot caput hoc Ioan. 6. exponunt, fuſe & diligenter de Sacramento ſcribere Cœnæ.

Porrò de Capernaitis non eſt quod nobis litem moueant, Capernaitæ exiſtimarunt ſe veram carnem domini manducare oportere. Sciunt etiã fideles non aliũ eſſe cibum viuificum quàm verã domini carnem. Sed in modo & ratione manducationis hi ab illis permultum differunt. Quod enim Capernaitæ corporaliter vel carnaliter faciendum putarunt, nos cum omnibus catholicis ſpiritualiter fieri ſtatuimus. Claret itaq́ nos non abuti verbis domini Ioan. 6. pronunciatis, neq́ ipſa impiè detorquere ad negotium Cœnæ dominicæ. Capernaitæ.

Corporalem corporis Chriſti præſentiam & manducationem non congruere cum uera fide.

Atq; hic adhuc grauius iraſcuntur nobis aduerſarij, quod videlicet negamus corporalẽ veri corporis Chriſti præſentiam & manducationem congruere cum vera fide: deniq; quod negamus in tot veterum ſymbolis quicquam hac de re eſſe expreſſum. Quinimo mirantur nos iſta contra ipſos proferre. At nos omnino exiſtimamus meritò magniſq; de cauſis et opportunè, ſuoq; quod dici ſolet in loco, proferre. Nam cum aduerſarij noſtri omnes homines, ex hac carnali manducatione æſtimẽt ita vt parum Chriſtianos iudicent, qui in hoc ipſis non accedunt, tametſi per cætera rectè ſentiant, mirum ſanè videri poterat, ſi & vetus Eccleſia ſic animata fuit, quî factum ſit, quod iſtius carnalis præſentiæ & manducationis nullibi diſertè meminerit.

Epheſina ſynodus de eſu carnis Chriſti.

Excipiunt, in Epheſina Sinodo diſertè ſatis expreſſam eſſe veram carnis Chriſti manducationem. Sæpe verò diximus, ſæpe repetimus, nos nũquam negaſſe veram carnis Chriſti manducationem, quam nobis tradunt ſacræ literæ & ſcripta puriora veterum: negare aũt illam præſentiam & manducationem, quæ conflata eſt ex hominum placitis. Ea non eſt ſpiritualis, neq; etiam craſſe carnalis, ſed mixtum quid ex vtroque, vt intelligamus verã quidem carnẽ deliteſcere ſub ſpecie panis, ita tamen ne craſſum modum imaginemur, ſed ſpirituale quid, quod nihilominus corporale ſit, adeoq;

quod

quod mirificum & ineffabile ſit, credamus. Eum verò modum ſcriptura neſcit. De eo nihil ſtatuit Epheſina Synodus. Dudũ aduerſarijs noſtris reſponſum eſt, Cyrillum illa conſcripſiſſe contra Neſtorium, qui ponebat in Chriſtum perſonam humanã, à perſona filij Dei prorſus diſcretam atque ſeiunctam, vt non intercederet alia coniunctionis ratio, quàm dignitatis. Contra illum argumentatur Cyrillus à natura ſacramentorum, ad hũc modum: Si caro Chriſti ita ſeparata eſſet, à perſona diuina, vt ſentis, conſequeretur illam non eſſe viuificam, cúmque nos comedamus in ſacramentis carnẽ Chriſti, ederemus hominis carnem vtcunque ſanctificati & excellentis. Sed inde iuxta promiſſionem non conſequeremur vitam æternam. Quod cum falſiſſimum ſit, falſum id eſſe neceſſe eſt, ex quo illud ſequitur. Verũ de hac re copioſius diſſeruerũt alij. Primus omnium quod ego ſciam in ſymbolum infarſit corporalem illam opinionem, definita tranſubſtantiatione Innocentius eius nominis tertius, quod in Concilio Lateranen. cõceptum, poſtea quàm latiſſimè ſparſum eſt per Decretales. Atque vtinam expurgaſſent ſe hic aduerſarij noſtri ſyncerè ab omni fermento Papiſtico. Etenim mihi non videtur ſatis eſſe negare tranſubſtantiationem, & retinere interim illam ipſam rei ſubſtantiam, de qua iſti potiſſimum ſunt ſoliciti, vt ſcilicet retineatur corporalis præſentia & manducatio. De qua interim etiam ipſi ſic ſe et ſuam opinionem declarãt, vt volint videri ſe huiuſmodi tueri præſentiam, quæ quã

Tranſubſtantiatio.

titatiua vel localis ſit. De qua re nunc non diſſeram operoſius.

Cæterum quæ adducimus de veritate veri corporis Chriſti, antagoniſtæ noſtri mirificis atq; adeò tragicis explodunt cachinnis atq; clamoribus. Hæc quidem dictat philoſophia, inquiunt, ſed alia docet theologia. Philoſophica eſt ratio, cum dicitur Chriſti corpus eſſe in vno loco, in pluribus eſſe non poſſe. Addũt, Fœdum eſt autem Chriſti corpus in cœlo veluti loco alligare. Paulus ſcribit Chriſtum aſcendiſſe ſupra omnes cœlos: & cœlos penetraſſe: & altiorem cœlis factum eſſe. Addunt præterea, Sed nullus locus eſt extra et ſupra omnes cœlo. Itaq; vel negabunt Sacramentarij elatum eſſe Chriſtum ſupra omnes cœlos, cum ibi non ſit locus, vel nõ negabunt. Ita verò admittunt corpus Chriſti eſſe ſine loco. Et iterum, Quinimo cur non iubeamus, inquiunt, ſecedere pondus & molem corporis, domino paſcente conuiuas ſuos in ſacra cœna? Cur nõ nitamur omnipotentia Dei? Cur non diſcernimus corpus Chriſti coniunctum diuinitati ab alijs còrporibus phyſicis, vt tamen non auferamus veritatem corporis: vtcunq; iudicetur contra eius naturam, vt ſecedant ab eo locus, quantitas & circumſcriptio localis, pondus item & huiuſmodi? habet enim corpus Chriſti vnitum diuinitati ſuas prærogatiuas adeoq; alienas à corpore conditiones. Nec poteſt diſſolui perſonæ vnitas. Scriptura dicit, Verbum caro factum eſt. Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo filius hominis, qui eſt in cœlo. Item, Sedet ad dexteram patris. Ideoq; nihil prohibet aſſerere Chriſti verum

corpus

corpus eſſe vbiq́. Quibus omnibus mox hæc ab illis infertur cenſura, Ergo quæ Sacramentarij in hoc genere adferunt, curioſæ & perplexæ ſunt quæſtiones, plenæ abſurditatibus & blaſphemijs, ſtultæ rationis argutiæ & mera ludibria.

Atrocia quidem hæc ſunt, ſed nondum tamen ea, quæ de veritate corporis Chriſti adduximus, ſubruerunt. Dudum obiecta eſt nobis omnipotentia Dei. Dudū reſpondimus ex omnipotentia Dei non colligi quidlibet. Nā verbū Dei modū nobis omnipotentiæ Dei oſtendit, et ait: Omnia quæcunq́ voluerit fecit. Vnde Tertull. Erit aliquid et difficile Deo, inquit, id ſcilicet quodcūq́ non fecerit, nō quia non potuerit, ſed quia noluerit. Sed & Theodoretus in Polymorpho ſuo, Dial. 3. Dn̄s Deus, inquit, nihil vult eorū, quæ non ſibi ſuapte natura inſunt. Poteſt aūt quæcunq́ vult: vult aūt quæ ſunt ſuæ naturæ apta et conuenientia. Et reliqua quæ ibi fuſe de hac cauſa ſequuntur. Omnipotē tia Dei.

Dicimus et nos fœdum eſſe Chriſti corpus cœlo veluti ergaſtulo includere, ita vt veluti captus aut affixus alligatusq́ loco videatur. Proinde non eſt quod iſta nobis obijciāt, ac huiuſmodi imaginatiōibus loquutionibusq́, quas ipſi confingunt, nos verò planè nō agnoſcimus, nos & noſtrā doctrinā reddant omnibus exoſam. Non dicimus corpus Chriſti alligatum eſſe in cœlo, ſed dicimus verè ſublatum è terris, in cœlo nunc verſari liberè, pro ratione glorioſi corporis, ideoq́ corpus eius in cœlo nec ſtare ſemper, nec ſedere perpetuo, ſed prout vult & ratio æterna ſalutis et gaudij dictat verſari: nec diſſimu- Cœlo Chriſtum includere.

lauimus vnquam ſedendi & ſtandi vocabulis amplio ra quædã ſignificari. Quibus addimus interim, verum corpus eius, quod cœlo eſt receptum, non diffundi per omnia, ſed cœlo accepto, inde Chriſtũ vero cum corpore expectari à nobis iudicem, in fine demum mũdi rediturũ, in nubibus cœli, ad iudicandum viuos et mortuos. Nec pudet nos eius loquutionis, quam à S. Petro dicente didicimus, Oportet Chriſtũ cœlum accipere, vſq; in tempora reſtitutionis omnium, quæ loquutus eſt Deus per os omnium ſanctorum ſuorum à ſeculo prophetarum. Nec mirum eſt ita loquutum eſſe Petrum, cũ aſcẽdente in cœlos domino, ab angelis didicerit ita de corpore Chriſti glorioſo, loqui. Dicebant enim ad apoſtolos angeli, Viri Galilæi quid ſtatis intuentes in cœlũ? Hic Ieſus, qui aſſumptus eſt à vobis in cœlũ, ſic veniet quẽadmodũ vidiſtis eum euntem in cœlũ. Ideo vero & Lucas, Receſſit ab eis, inquit, ac ferebatur in cœlum. Marcus verò, Dominus, inquit, receptus eſt in cœlum, & conſedit à dexteris Dei. Hæc cũ ita habeant, videant aduerſarij noſtri, an ipſi ex theologia an philoſophia ſuum illud, Extra cœlum non eſt locus, hauſerint, an hoc ad apoſtolos Chriſti, an ad rixatorem Ariſtotelem referre poſſint. Theologia certè quæ eſt doctrina apoſtolica, conſtanter docet Chriſtum dominum noſtrum vero ſuo corpore, non diſparuiſſe aut inuiſibilẽ factum eſſe, aſcendiſſe & tamen hic corporaliter manere, ſed elatum eſſe corpore ſuo in cœlum, aſſumptum aut receptum eſſe verè in cœlum, nube illum ſuſcipiente, & apoſtolis ipſis in cœlum defixis oculis animiſq; deſiderio plenis ipſum conſequentibus. Aduerſarij illi noſtri ita

Extra cœlum non eſt locus.

Aſcenſio Chriſti in cœlos non eſt diſparitio.

loquuntur de aſſumptione vel aſcenſione corporis Chriſti in cœlum, quaſi nihil aliud ſit quã diſparitio, vt ſic dicam quædam, qua ſe tantum inuiſibilẽ nobis reddiderit, vel quaſi perruptis omnibus cœlis, euaſerit in neſcio quam regionem vbiqualem et illocabilem, in qua qui ſunt, in loco nullo ſunt ac ſimul vbique ſunt. Mira profecto hæc eſt theologia: mirum ſane cœlum oſtendit nobis pulcher ille canon ſcripturas de cœlo interpretandi, Extra cœlum non eſt locus.

Agnoſcimus quidem apoſtoli verba teſtificantis, Qui deſcendit idem ille eſt, qui etiam aſcendit ſupra omnes cœlos, vt impleret omnia: ſed non agnoſcimus vbiqualem & philoſophicam illam expoſitionem, Chriſtum aſcendiſſe ad nullum locum vel ad vbique. Nam certum eſt apoſtolum noluiſſe Chriſtum extra cœlum collocare, ſed vſum eſſe potius amplificatione, qua ſignificaret domini corpus, ſuperatis cœlis, in ipſum cœlum beatorum ſedem nimirum in ſupremam gloriã eſſe receptum, quod prius quidem deiectũ fuerat ad ignominiam extremã. Etenim oppoſuit ſibi inuicem apoſtolus diuerſa membra, nempe in infimas partes terræ deſcendere, & ſupra omnes cœlos aſcendere. Quis verò collegerit hunc in modum, Chriſtus in infimas partes terræ deſcendit, ergo in habitata regione nullũ locũ habuit. Omnes enim intelligunt apoſtolum hoc loquutionis genere ſignificare voluiſſe, verum in terras dñi aduentũ, & deiectionem eius humillimam. Quis ergo iam ex oppoſito non intelligat hac loquutione, Aſcendit ſupra omnes cœlos, nihil aliud dicere voluiſſe apoſtolum, quàm

Chriſtus aſcendit ſupra omnes cœlos.

quod ad Philippen. ſcriptum reliquit, Extulit illum in ſummam ſublimitatem.

Non oportet id quod apoſtolus certa quadā ratione protulit, ita moroſe vrgere, quaſi dicere voluerit, Chriſtū dñm ita ſupra omnes cœlos aſcendiſſe vt iā neceſſariò in nullo ſit cœlo, ſed vbiq́; . Commemorat alicubi Origenes fuiſſe aliquando in eccleſia homines, nimiū addictos literæ (fortaßis et philoſophiæ) qui quod Dauid dixerat, In ſole poſuit tabernaculum ſuū, huc detorſerint, vt non erubuerint docere, quod Saluator noſter aſcendens è terris in cœlū, et corpus ſuū aſſumēs, peruenerit vſq; ad eū circulū, qui ſolis Zona nominatur, & ibi poſuiſſe tabernaculū corporis ſui. Non. n. poßibile fuiſſe id vltra progredi. Huc ſcilicet adduxerat illos nimis rigidū literæ ſtudium, et quod Dauidis locū neq; illuſtrarēt alijs locis, neq; ex materia dicti æſtimarent.

Quanquam verò ſumma illa ſublimitas, vel cœlum ipſum, aut cœleſtis gloria, maior ſit quàm noſtra poßit aſſequi infantia, cœlorūq; ſecreta diſcutere nō ſit noſtræ infirmitatis, neq; hoc curioſe facere debeat, ſicuti alibi S. Auguſt. piè monet, tamē credendū eſt, Chriſti corpus eſſe in cœlo, ac cœlū (quatenus ſedes eſt beatorū) locū manere certū et cōueniētē glorioſis corporibus. Credo itaq; ſecundū meā ſimplicitatē minime philoſophicā, benedictam et clarificatam Chriſti carnē aſcendiſſe ſupra omnes cœlos, ingreſſam aūt in ipſum cœlū in ſedē beatorū, in hoc habitare liberè pro ratione corporis glorioſi, non elatū eſſe extra cœlū, vt iā non ſit in cœlo, et in vllo loco, adeoq; nullibi. Ipſe enim ore veraci pronunciauit, et di-

Auguſt. de fide & ſymb. ca. 6.

xit, Vbi ego ſum, ibi erit & miniſter meus. Erunt aũt miniſtri Dei in cœlo, non extra cœlos aut ſupra cœlos, id eſt nullibi. Paulus diſertè, Noſtra, inquit, cõuerſatio in cœlis eſt, vnde expectamus Seruatorem noſtrum, qui transfigurabit corpus noſtrum humile, vt conforme reddat corpori ſuo glorioſo. Non opinor autem noſtros exiſtimare corpora fideliũ die vltimo futura immenſa, agnoſcant ergo et Chriſti corpus non eſſe immenſum, ac deſinant fabricare cœlũ alienum ab eo, quod Dominus ſuis fidelibus parauit, & ipſe apertè locum appellauit, dicẽs diſcipulis ſuis, In domo patris mei manſiones multæ ſunt: quod ſi ſecus eſſet, dixiſſem vobis, Vado paraturus vobis locum. Et ſi abiero ad parandum vobis locum iterum veniam, & aſſumã vos ad me ipſum, vt vbi ego ſum, & vos ſitis. Veritas certe ipſe cœli conditor clariſsimè pronunciat eſſe locum, in quo ipſe Chriſtus videlicet ſit futurus. Secundo cum repetitur nomen loci, & dicitur Chriſtus parare ſuis locum, præterea et mãſionem: ac protinus addit, Aſſumam vos ad meipſum. En aſſumã, inqt, ad meipſum, non tantũ ad me, ſed ad meipſum. Nã alibi quoque dixit, Vbi ego ſum, ibi erit et miniſter meus. Vbi, inquit, & Ibi. Et in præſenti iterũ vbi ego ſum, inquit, & vos ſitis. En, Vbi, inquit, ego ſum, et vos ſitis. Eſt itaq; Chriſtus pro veritate corporis humani in cœlo, vt in loco, ſed & nos erimus in cœlo, vt in loco. De qua re paulò pòſt plura dicentur.

Neſciuit illa ethnicus & prophanus Ariſtot. ſicuti et cætera ignorauit cœleſtia, vt nihil mirũ ſit ſi homo gentilis extra cœlum elatus, vbi fuerit, aut quid dixe-

rit, neſcierit, illud magis mirandum videtur, homines theologos huic duci cæco ſe credere, et afferre quæ parũ cõgruunt cũ certiſsima ſpe fideliũ. Interim agnoſco ingenuè Chriſtũ ſecundũ naturã diuinam nullo circũſcribi vel loco vel cœlo, iuxta illud Solomonis, Si cœlum et cœli cœlorum te capere non poſſunt, quanto minus domus hæc quam ædificaui? Sed de hac re ſequentur paulò poſt plura.

Vt impleret omnia. Cæterũ vrgent aduerſarij illud quoq; quod appẽdit apoſtolus, Vt impleret omnia. Hanc enim veluti cauſalẽ et explicationẽ eius appenſam eſſe, quod dixerat Chriſtum aſcendiſſe ſupra omnes cœlos, quia videlicet eã ob cauſam aſcenderit vt omnia vellet ſua adimplere præſentia, itaq; ſic in cœlos elatũ eſſe, vt nihilominus inferiora hæc omnia impleat, & vbiq; præſens ſit totus et integer. Cæterum affirmamus etiam nos Chriſtũ ſua præſentia implere omnia, ſed ſecundum eam naturã quæ vbiq; eſt, nõ ſecundũ eã quæ vbiq; non eſt. Dicimus præterea verbum implendi referre oportere ad ea, quæ de Chriſto ſunt prædicta. Nã paulò ante hæc verba adduxit teſtimoniũ ex Pſalmis, Aſcendit in altum, captiuã ducens captiuitatem, dedit dona hominibus. Rurſus ſicut in 1. cap. huius ad Epheſ. epiſtolæ, ita hic denuo inculcat Chriſtum elatum in cœlos, plenitudinem eſſe omniũ fideliũ. Nã et alibi legimus, Et de plenitudine eius nos omnes accepimus. Item, in Chriſto eſtis cõpleti.

Remouere quãtitatem & locum à corpore Chriſti. Si verò ſeriò arbitrantur aduerſarij religioſe ſe remouere à corpore Chriſti pondus & molem, paſcente domini conuiuas ſuos in Cœna ſua, cur obſecro tantopere

re & veluti hæreticam labem in nobis perſequuntur, quod cum ipſi faciunt laudi ſibi ducunt, & veluti orthodoxum predicant? An verò aliud eſt remouere à corpore Chriſti molem et pondus, et aliud aſſerere Chriſtum quidem adeſſe ac paſcere, ſed non corporaliter? Ergo cum etiam vobis iubentibus & veſtro exemplo pondus & molē corporis remoueamus, quid ita in nos debachamini, cur apud Eccleſias omnes nos veluti impoſtores et hæreticos defertis? Videte fratres, videte ne Andabatarū more pugnetis. Habēt oculos qui hæc noſtra legūt, habebit et poſteritas iudiciū, et fortaßis purgatius ab affectib. prauis, quàm forte nunc multi habeant. An verò corpus dn̄i noſtri Ieſu Chriſti vere humanū ea de cauſa alienas à corpore humāo cōditiones ſibi ſumpſerit, quia cōſtet ipſum à verbo æterno in vtero virginis inſeperabili cōiunctione eſſe aſſumptū, iā olim orthodoxe, doctè et breuiter expoſitum eſt à beatæ memoriæ ampliſſ. pyßimo eruditißimoq́ viro D. Ioach. Vadiano Cos. Sangallen. cū in epiſtola quam ad me ſcripſit, tum in alijs eius libris cōtra Caſparē Schuenkfeldiū editis: et ſequentur in noſtris quoq́ eadem de re aliqua.

Quoniam enim in hac cauſa aduerſarij noſtri nos grauißimè inſectantur & inpingunt nobis blaſphemias, abſurditates, ſtultæ rationis argutias & mera ludibria, vtpote qui relicta theologia ſyncera ad philoſophiā impurā conceſſerimus, indeq́ doctrinam noſtram fulcianus, ſed & alibi Neſtorianæ labis ſuſpicione nos premere videantur, paucis & perſpicuis cōmemorabo, quam ſyncerè in hac cauſa ſentiamus & doceamus, et

quod nihil noui, nihil philoſophici, adeoq́ nihil in vniuerſum hic proferamus, quod non didicerimus ex ſcripturis canonicis, & ſcripturæ conſentientibus patribus (hactenus enim ipſorum teſtimonijs vtimur: alioqui eorum authoritate primi nos non ſuſtinemus) vetuſtis, cum quibus vti & cum orthodoxa & catholica eccleſia conſentimus, quo nomine à bonis viris orthodoxi & catholici, non hæretici Neſtoriani ue appellandi ſumus.

De utraque in Chriſto natura impermixta, in una indiuiſa perſona.

Chriſtus verus Deus & homo.

Credimus & docemus ſcripturis ſanctis inſtructi & totius eccleſiæ veteris conſenſione inducti Chriſtum dominum noſtrum Deo patri conſubſtantialem eſſe ſecundum diuinitatem, nobis autem conſubſtantialẽ eſſe ſecundũ humanitatem, vt idem ſit et permaneat verus & naturalis Dei & hominis filius, Deus et homo verus. Teſtimonia diſerta, copioſa et irrefragabilia dudum adduximus in libris noſtris, vnũ et alterũ nũc ſufficere arbitramur, Ioã. dicit, In principio erat verbũ, et verbũ erat apud deũ, et deus erat verbũ. Et verbũ caro factũ eſt, et habitauit in nobis. Idẽ Ioã. in ſua Canonica. Omnis ſpiritus, inquit, q̃ confitetur Ieſum Chriſtũ in carne veniſſe, ex Deo eſt: & omnis ſpiritus qui non confitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, ex deo non eſt. Et iterum, Nos ſumus in vero, in filio eius Ieſu Chriſto: hic eſt verus deus & vita æterna. Paulus verò, Cum Ieſus Chriſtus, inquit, eſſet in forma Dei, non rapinam arbitratus eſt vt eſſet æqualis Deo, ſed ſemetipſum ex-

exinaniuit forma ſerui ſumpta, in ſimilitudine hominũ conſtitutus, et figura repertus vt homo. Addimus iſtis diuerſas illas naturas diuinitatẽ & humanitatem coniunctas eſſe & vnitas in vna inſeparabili perſona: ita tamen, vt adhuc in vnitate perſonæ naturarũ proprietates extent aut permaneãt illæſæ, non tollantur aut diſpereant, aut confundantur, ex duabus vna duntaxat conſtituta natura. Agnoſcimus enim vnum duntaxat Chriſtum, verum Deum & hominem verum.

Coniunctionis autem vel vnionis huius modum ſcriptura ſimpliciter exponit, & dicit: Deus homo factus eſt. Ioannes enim dicit, Verbum caro factum eſt. At ne quis ſuſpicetur nos confiteri verbum conuerſum eſſe in carnem, cum orthodoxis huiuſmodi expoſitionem adiungimus, Deus aſſumpſit hominem vel naturam humanam, manens inconuertibilis. Expoſitionem autem hanc didicimus ex Apoſtolo, dicente: Filius Dei nuſpiã angelos aſſumit, ſed ſemen Abrahæ aſſumit. Dicimus autem carnem verbo, non vt alienam, ſed vt propriam vnitam indiuiſibiliter: non neſcientes, quæ ob hanc rem fuerint inter veteres contentiones. Coniũctio vel vnio naturarũ.

Quod autem proprietates naturarum impermixtas aut inconfuſas retineat Dominus noſter ipſemet Phariſæis oſtẽdit teſtimonio Dauidis ex Pſal. 110. apud Matthæum in cap. 22. Iſaias quoq; dixit: Ecce virgo concipiet, & pariet filiũ, & vocabunt nomen eius Immanuel, id quod eſt, nobiſcum Deus. Idem propheta: Puer, inquit, natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis. Micheas quoq; dixit: Ex Bethlehẽ prodibit mihi, qui dominator Proprietates naturarũ integras & illæſas permanere.

ſit in Iſrael: & exitus eius à ſeculo, à diebus æternitatis. Sed & Paulus ad Romanos: Vocatus ſum, inquit, ad anunciandum Euangelium de filio Dei, qui factus eſt ei ex ſemine Dauid, ſecundum carnem, qui definitus eſt filius Dei per potentiam, &c.

Vna indiuiſa perſona.

Ita verò in vnitate perſonæ indiuiſus manet Dominus noſter, vt ipſe Dei filius, cuius generationem nemo enarrauerit, naſci dicatur ex virgine. Nam, Quod ex te naſcetur, ait ad virginem angelus, filius Dei vocabitur. Ac niſi fateamur ex virgine Dei filium eſſe natum, conſequetur illam nudum genuiſſe hominem. legimus ergo alibi, Dominum gloriæ eſſe crucifixum. Et apoſtolus: Sanguis, inquit, filij Dei emundat nos ab omni peccato. Denique extant huius generis plurima vbique in ſacris teſtimonia. Cæterùm ea loquendi figura appellatur ab alijs ἀλλοίωσις alteratio vel mutatio, à Ioanne Damaſceno vocatur ἀντίδοσις, mutua largitio vel alternata attributio. Vulgò dicitur Communicatio idiomatum, nempe cum alteri naturæ ea proprietas communicatur, quæ propria eſt alterius. Verbi gratia: Nemo aſcendit in cœlum, ait Dominus, niſi qui deſcendit è cœlo, filius hominis qui eſt in cœlo. Certè non erat humana natura tunc in cœlo, cum loqueretur iſta Dominus, ſed erat in terra: quia verò aſſumpta eſt caro in ſocietatem vel vnionem diuinitatis, huius proprium, humanitati communicatur. Agnoſcit hæc ipſe etiam Cyrillus libro de incarnatione vnigeniti, capite 26. Agnoſcunt illam expoſitionem & alij interpretes. Ac copioſius alibi dictum eſt

Communicatio idiomatum.

de

de hiſce loquutionibus.

Diligenter verò admonemus, ne quis propter vnionem indiuiſam, inter naturas quoq; nõ diſtinguat easq; confundat. Pulchrè enim Theodoretus Dialog. libro 3. Sciendum eſt, inquit, quod nominum confuſio nõ facit naturarum confuſionem. Rurſus nemo exiſtimet ſe diſſociare aut diſſuere vnitatem perſonæ, ac ex vna ſe facere duas, cum cuilibet naturæ proprium illud ſuum tribuit. Id ipſum beatus Athanaſius (ſicuti et totum negotium, de quo hucuſque deſſeruimus) ſignificantiſsimè expoſuit in ſymbolo ſuo, & dixit: Dominus noſter Ieſus Chriſtus Dei filius, Deus & homo eſt. Deus eſt ex ſubſtantia patris, ante ſecula genitus: et homo ex ſubſtãtia matris, in ſeculo natus. Perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali et humana carne ſubſiſtens. Aequalis patri ſecundum diuinitatem, minor patre ſecundum humanitatem. Qui licet Deus ſit et homo, nõ duo tamẽ, ſed vnus eſt Chriſtus. Vnus autem non conuerſione diuinitatis in carnem, ſed aſſumptione humanitatis in Deum. Vnus omninò non confuſione ſubſtantiæ, ſed vnitate perſonæ. Nam ſicut anima rationalis & caro vnus eſt homo, ita Deus & homo vnus eſt Chriſtus. Ab hac ſimilitudine non abhorruit Theodoretus, qui allatis pluribus ſcripturæ exemplis, hæc illuſtrat tertio Dialogo, & ait: Naturalem animæ & corporis vnionem non ſoluimus, ſed nec à proprijs corporibus animas ſeparamus, ſed ea quæ ſunt naturarum propria, conſideramus. Quando ergo dicit ſcriptura: Extulerunt autem Stepha-

Quid proprium ſuũ ſuæ cuique naturæ tribuit, perſonam non diuidit.

num viri pij, & fecerunt planctum magnum ſuper ipſum, dices ne animam cum corpore eſſe ſepultam? Non opinor. Et quando audieris Iacob patriarcham dicentē: Sepelite me cum patribus meis, intelligis id de corpore, non anima eſſe dictum. Et mox: Nos rectè diſtinguimus & dicimus animás eſſe immortales, ſola autem corpora patriarcharum ſepulta eſſe in ſpelunca duplici. Ita nos quoq; dicere conſueuimus: In hoc vel illo loco hic ſepultus eſt: & non dicimus, Corpus huius vel illius, ſed hic vel ille. Quicunq; autem ſanæ mentis eſt, ſcit nos loqui de corpore. Ita cum Euangeliſtæ toties meminiſſent corporis Chriſti ſepulti, tandem perſonæ nomen poſuerunt, & dixerunt: Ieſum poſitum eſſe in monumento. Et reliqua. Beatus quoq; Vigilius martyr diligenter in his explicandis laborans libro contra hæreſes 1. manifeſtiſſimè oſtendit proprietates naturarum diſtinctas, vnionē perſonæ non diſcindere, vt ideo conſequatur duas Chriſti eſſe perſonas, quod duæ in ipſo extant diſtinctæ non confuſæ naturæ. Metuendum eſt, inquit, ne iſti qui inaniſſimo metu vtriuſq; naturæ proprietatem iccirco nolunt accipere, ne videantur duos Chriſtos inducere, ſimiliter nobis & de Trinitate quæſtionem aliquā moueant, vt quia ſunt quædam propria patris, quæ nec ad filium nec ad ſpiritum ſanctū pertineant, & ſunt quædam propria filij, quæ nec ad patrem, nec ad ſpiritū ſanctum pertineant: & ſunt quædam ſpiritus ſancti, quæ nec ad patrem nec filiū pertinere monſtrantur, tres à ſe inuicem ſeparatos, criminentur catholicos colere deos. Et poſt commonſtrata perſonarum in trinitate propria:

Si

Si ergo, inquit, hæ tres perſonæ habentes ſingulæ ſuas proprietates, quibus ſignificandæ diſtinguantur, nō quibus ſeparentur, vnus eſt Deus, quomodo filius ſalua vtriuſq; naturæ proprietate, non vnus eſt Chriſtus? Adijcit, Nam & in homine pleraq; inuenies ita proprietate quadam ſequeſtratius diſtincta, vt ſi & ibi calumniari volueris, de vno homine multos facias. Et poſt longam & euidentem horum declarationē, ne doctrinam ſuam fulcire videretur parabolis, ſubiungit & ait: Seductorum temeritas, quæ pro numero naturarum diuerſitatem ingerit perſonarum, apoſtolica eſt authoritate frangenda & penitus conterenda. Et reliqua, quæ ibi fuſius commemorantur ex ſcripturis.

Non poſſum hic diſſimulare, cum hæc res mirificam lucem huic cauſæ inferat, Neſtoriū hæreticum confeſſum eſſe duas quidem naturas, ſed totidem etiam aſſeruiſſe perſonas. Docebat enim verbum, quod & ſuperius monuimus, carni non vnitum eſſe in eandem perſonam, ſed inhabitaſſe duntaxat. Vnde & beatam virginem deiparam vel Dei matrem appellari vetabat. Illam carbonariam, quod dici ſolet, vitare volens Eutyches, incidit in calcariam. Nam conſtituebat in Chriſto vnam duntaxat naturam, eamq; ex diuina & humana compoſitā, id eſt, confuſam. A cuius delirio nō multum abfuerunt, qui poſtea appellati ſunt, Monothelitæ. *Neſtorius & Eutyches.*

Neſtorium grauiter oppugnauit Cyrillus Alexandrinus epiſcopus, congregata etiam Alexandriæ prouinciali ſynodo, vnde & tertiam ad Neſtorium ſcripſit epiſtolam, cui multum celebrata illa duodecim capi *Cyrillus oppugnat Neſtorium.*

ta vnà cum Anathematiſmis adiunxit. Porrò hæc multis iiſq́ grauibus viris, imprimis Ioanni Antiocheno, deinde multis alijs, potiſsimum eius prouinciæ epiſcopis, in quibus erant Achatius Beroënſis annos natus 110. Paulus Emyſenus, Ibas Edeſſenus, & ſapiens ille (vti à Nicephoro & alijs appellatur) Theodoretus Cyrenſi epiſcopus, ſuſpitionem prebuerunt, quaſi Apollinaris errorem, qui diuinitatem cum humanitate confundebat, renouare et confirmare videretur. Inde Theodoretus (qui poſtea vt orthodoxus in Synodo Chalcedonenſis collaudatus eſt) iubente archiepiſcopo ſuo Ioanne, in capita illa Cyrilli ſcripſit: quæ & mox ceu affinia Apollinaris dogmatibus, ab Orientalibus maximè epiſcopis damnata ſunt, approbantibúsque Imperatoribus Thedoſio & Valentiniano author eorum ſede epiſcopali amotus eſt. Hic verò facta declaratione & apologetico edito ad Orientalium obiectiones, vulgatáque Antitheſi aduerſus Theodoreti reprehenſiones, oſtendit non Apollinaris ſe dogma reparare, ſed Neſtorij eorúmque dogma refellere, qui communem pro nobis hominem ſubijſſe mortem aſſeuerabant. Ideóque in duodecimo anathematiſmo, non vt illi exiſtimabant, cum diceret, verbum Dei carne paſſum, naturæ proprietatem, ſed perſonæ vnitatem ſpectaſſe. Sic enim hanc loquutionem explicat in Antitheſi, & ait: Quando carne dicitur pati, non ipſe in propria natura intelligitur pati, ipſius enim factum eſt vnitum ſibi corpus. Et mox: Aliud eſt, inquit, dicere pati in carne, & aliud ſimpliciter dici pati diuinitatis

Quando Deus paſſus.

nitatis naturam. Quia enim idem Deus ſimul eſt ac homo, impaſsibilis quidem, quantum ad diuinitatis attinet naturam: paſsibilis verò ſecundum humanitatem. Quid hic abſurdi, ſi dicatur pati in eo, quod pati poteſt: qui manſit impaſsibilis in eo quod pati non poteſt. Hac declaratione facta, & apologia Imperatoribus exhibita, non modò reconciliatus eſt Cyrillus Orientalibus & omnibus pijs, ſed & epiſcopatui ſuo reſtitutus. Idem Cyrillus in Epheſina Synodo cap. 13. ſignificantiſsimè loquens: Sic illum dicimus, ait, & paſſum eſſe & reſurrexiſſe, non quia Deus verbum in ſua natura ſit paſſus, aut plagas aut clauorum transfixiones, aut alia vulnera ſuſceperit: Deus enim incorporalis extra paſsionem eſt: ſed quia corpus illud, quod ipſius proprium factum eſt, hoc ſuſtinuit, ideò hæc omnia pro nobis eſſe dicitur paſſus. Inerat enim in eo corpore, quod patiebatur Deus, qui pati non poterat. Simili modo & mortem ipſius intelligimus. Immortale enim & incorruptibile eſt naturaliter & vita & viuificans Deus verbum: ſed quia corpus ipſius proprium, gratia Dei (iuxta Pauli vocem) pro omnibus mortem guſtauit, iccircò ipſe dicitur mortē pro nobis paſſus: non quod ipſe mortem eſſet expertus, quantum ad ipſius naturam pertinet (inſania enim eſt hoc vel ſentire vel dicere) Sed quod, vt diximus, vera caro ipſius mortem guſtauit. Tantum Cyrillus. Significanter loqui.

Et quidem nihil aliud requirebat Theodoretus, niſi vt ad hunc modum ſignificanter & dilucidè ſancti viri, quod ſentiebant, explicarent. Nam in fine

operis Dialog.3.ſic ſcriptum reliquit: Qui Deum verbũ carne paſſum affirmant, rogentur quid ſentiant. Et ſi dicere quidem auſi fuerint, quod corpore afflicto diuina natura dolorem ſubijt, diſcant diuinam naturam animæ vſum non impleſſe. Etenim Deus verbum animam cum corpore ſuſceperat. Sin autem hoc dictum, vt impium & blaſphemum auerſentur, dicunt autem carnẽ quidem natura eſſe paſſam, Deum autem verbum paſſionem vtpote propriæ carnis, ſibi accommodaſſe, ne perplexas verborum tendiculas tenebraſq; offundant, ſed peruerſi dicti ſententiam apertè pronuncient. Huic enim interpretationi eos ſuffragantes habebunt, qui ſacram ſcripturam ſequi volunt. Hæc ille.

Eutyches oppugnatus & damnatus.

Porrò Eutychen & Dioſcorum vná cum reliqua Eutychianorum ſchòla cõſtanter oppugnarunt Flauianus Conſtantinopoleos & Leo Romanæ eccleſiæ epiſcopi. Extant Epiſtolæ hac de re ſcriptæ non paucæ inter Leonis epiſtolas, vt 3.4.& 5. item inſignis illa ad Palæſtinos, quæ ordine numeratur 41. itẽ memorabiles duæ ad Leonem Imperat. Coacta eſt tandem, Martiano imperante, contra Eutychianos œcumenica illa Chalcedonenſis Synodus Patrum 636. qui in hanc ſententiam concorditer definierunt, Patrum veſtigijs inſiſtentes, vnũ atq; eundem profitemur eſſe filium Dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ, & vna voce omnes depredicamus perfectum eundem in diuinitate, & perfectum eundem in humanitate, Deum verum & hominem verum eundem, ex rationali anima & corpore: conſubſtantialem patri, ſecundum diuinitatẽ: cõſubſtãtialem autem

nobis

nobis, ſecundum humanitatem, per omnia nobis æqualem, abſq; peccato. Ante ſecula quidem ex patre ſecundum diuinitatem, in extremis autem diebus eundē propter nos et propter noſtrā ſalutem, ex Maria virgine et Dei genitrice, ſecundum humanitatē genitum, vnū et eundem Ieſum Chriſtum filium & Dominū vnigenitum, in duabus naturis, inconfuſe, immutabiliter, indiuiſe, inſegregabiliter cognitum atq; deprædicatū, haudquaquam naturarum differentiam vnione tollente, ſed proprietatem potius vtriuſque naturæ conſeruante, quæ in perſonam vnam & ſubſiſtentiam vnam concurrit: non veluti in duas perſonas diſpertitum aut diuiſum, ſed vnum & eundem filium vnigenitum Deum verbum, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum: quemadmodum antiquitus prophetæ, & ipſe de ſeipſo nos docuit Chriſtus, & ſymbolum patrum nobis tradidit. His igitur cum cura & diligentia omni à nobis conſtitutis, ſancta & vniuerſalis Synodus decreuit, vt nemini liceat aliter ſentire, aut fidem aliam proferre, vel conſcribere, vel componere, vel alios docere.

Pulchrè his conſentiunt eccleſiaſticæ definitiones, quæ in hunc modum habent: Non pater carnem aſſumpſit neque ſpiritusſanctus, ſed filius tantum, vt qui erat in diuinitate Dei patris filius, ipſe fieret in homine hominis matris filius: ne filij nomen ad alterum tranſiret, qui non eſſet æterna natiuitate filius. Dei ergo filius factus eſt hominis filius, natus ſecundum veritatem naturæ, ex Deo Dei filius, & *Definitio eccleſiaſtica.*

E

ſecundum veritatem naturæ, ex homine hominis filius: vt veritas geniti, non adoptione, non appellatione, ſed in vtraq; natiuitate filij nomen naſcendo haberet, & eſſet verus Deus & verus homo vnus filius. Non enim duos Chriſtos, neque duos filios fatemur, ſed Deum & hominem vnum filium: quem propterea vnigenitum dicimus, manentem in duabus ſubſtantijs, ſicut ei naturæ veritas contulit: non confuſis naturis neque immixtis, ſicut Timothiani volunt, ſed ſocietate vnitis. Deus ergo hominem aſſumpſit, homo in Deum tranſiuit: non naturæ verſibilitate, ſicut Apollinariſtæ dicunt, ſed Dei dignatione, vt nec Deus mutaretur in humanam ſubſtantiam, aſſumendo hominem, nec homo in diuinam glorificatus in Deum. Quia mutatio vel verſibilitas naturæ & diminutionem & abolitionem ſubſtantiæ facit.

Paria his ſcribit per omnia Tertullianus ſub finem libri contra Praxeam editi.

Chriſti Domini corpus diuinitati coniunctum non ubiq; eſſe, ſed in loco.

Farrago conſentientium.

Eſt enim hæc definitio de vtraque Chriſti natura in vna indiuiſa perſona ſemper ad hunc modum, quem expoſuimus, tradita in Chriſti Eccleſia, à ſanctis omnibus, etiam ante Synodũ Chalcedonenſem: et poſt ipſam continuè, ſanctiſſimis & doctiſſimis quibusq; diſertè exprimentibus ſanctũ Domini corpus diuinitati adunitũ, propter veritatẽ humanæ naturæ, non vbiq; eſſe, ſed in loco. Adduxerunt quidẽ aduerſarij noſtri longo catalogo clarorũ noſtræ ætatis miniſtrorũ Eccleſiæ teſtimonia quibus

quibus aſtruere volunt corpus Chriſti aſſumptũ à diui nitate, et ſublatũ in cœlos ad dexterã patris, eſſe vbiq;. Ego verò vt illos, quorũ teſtimõia adduxerũt, veneror propter eximia ipſis à Domino cõceſſa dona, et propter beneficia eccleſiæ præſtita, ita ſat ſcio, ipſos qui viuũt ad huc, pro ſua modeſtia, nõ ægrè laturos, ſi videãt me hac in cauſa malle ſequi diſerta ſcripturæ diuinæ teſtimonia et conſenſum totius eccleſiæ catholicæ, cuius ſententiã doctores aliquot inſignes ſignificantiſsimè expreſſerũt, teſtificantes Chriſti corpus non eſſe vbique, ſed pro veritate ſua in loco.

Non piget me hîc inprimis recitare, & repetendo inculcare omnibus hominibus, nedum aduerſarijs noſtris, beati Auguſtini ſententiã, vtpote illuſtrẽ admo dum et minimè ancipitẽ. Noli dubitare, inquit ad Dardan. epiſt. 57. ibi nunc eſſe hominẽ Chriſtum Ieſum, vnde venturus eſt, memoritérque recole & fideliter tene Chriſtianam confeſsionem (en appellat Chriſtianam, non hæreticam confeſsionem) quoniam reſurrexit à mortuis, aſcendit in cœlum, ſedet ad dexteram patris: nec aliunde, quàm inde venturus eſt iudicare viuos & mortuos. Et ſic venturus eſt illa angelica voce teſtante, quemadmodum ire viſus eſt in cœlum, id eſt, in eadem carnis forma atque ſubſtantia: cui pro fectò immortalitatem dedit, naturam non abſtulit. Secundum hanc formam non eſt putandus vbiq; diffuſus. Cauendum eſt enim (obſeruate mihi hoc Cauendum eſt) ne ita diuinitatem aſtruamus hominis, vt veritatem corporis auferamus. Non eſt autẽ conſequẽs, vt

Chriſti corpus non vbique.

quod in Deo eſt, ita ſit vbiq;, vt Deus. Nam & de nobis veraciſsima ſcriptura dicit, quod in illo viuimus mouemur & ſumus: nec tamen ſicut ille, vbique ſumus: ſed aliter homo ille in Deo: quoniam aliter & Deus ille in homine, proprio quodam & ſingulari modo. Vna enim perſona Deus & homo eſt, & vtrunq; eſt vnus Christus Ieſus: vbiq; per id quod Deus eſt, in cœlo autẽ per id quod homo.

De teſtimonio Auguſt. ad Dardanũ.

Miſerè hic ſe torquent & luctantur aduerſarij, vt hunc locum nobis ex manibus extorſiſſe videantur: ſed fruſtra. Claritas enim eius omnes ſutelas & artes illorum diſsipat. Aiunt illum non eſſe ab Auguſt. de cœna Domini ſcriptum, & ideo nihil facere ad noſtrum propoſitum. At ſcriptũ eſſe negare non poſſunt de vero corpore Chriſti & eius ingenio. An verò iſti aliud quàm verum et naturale Domini corpus contendunt exhiberi in cœna? Si ergo verũ Domini corpus exhibetur in cœna, vt ipſi ſe explicant et dicunt corporaliter: at veri corporis natura non fert, vt per omnia diffuſum ſit vbiq;, ſed maneat potius locale: rurſus autem per innumera loca celebretur domini conuiuium ſacrum, dicant nobis obſecro, quomodo ad propoſitum noſtrum nihil faciat hic Auguſtini locus, aut quomodo verum & naturale Domini corpus corporaliter exhibeatur & ſumatur à cœnantibus? Non habẽt aduerſarij, quo ſe hic explicẽt, niſi cõceſſo noſtro illo ſpirituali et ſacramẽtali modo, corporaliq; illo ſuo modo neglecto atq; præterito. Interim applaudunt ſibi & ſubinde repetunt, ſibi probè conuenire cum Auguſtino, & hunc viciſſim conſentire cum ipſis.

ſis. Scilicet. Vident ſanè qui purgatioribus vtuntur oculis, Auguſtinũ miſerè ab illis vexari et per crines trahi, nec tamen in conſenſum compelli poſſe. Illud verò in hac tractatione minimè diſsimulandum videtur, quod illuſtribus & minimè ambiguis locis Auguſtini, teſtimonia eius alia opponunt, & ea quidem petita ex Sermonibus de Tempore & ſanctis, & ad fratres in heremo: cum interim ignorare non poſsint, quæ ſit de his eruditorum cenſura. Candorem ergo hic requiro.

Clariſsimus eiuſdem authoris locus eſt in eadem epiſtola: Chriſtum, inquit, Dominum noſtrum vnigenitum Dei filium, æqualem patri, eundémque hominis filium, quo maior eſt pater, & vbique totum præſentem eſſe non dubites tanquam Deum, et in eodem templo Dei eſſe tanquam inhabitantem Deum, & in loco aliquo cœli propter veri corporis modum. Quo dicto neſcio ſi quid inſtituto noſtro aliud poſsit vel fingi accommodatius. *Chriſti corpus in loco.*

Idem, ſiue alius quiſpiã vir pijſsimus et doctiſsi. contra Felicianum Arianum cap.10. Non ego in Chriſto, inquit, ſuſceptam carnem perpetuitate diuinæ generationis extendo, nec vniuerſam deitatem corporei ortus ætate cõcludo. Quia idem in diuinitate author eſt rerũ, qui in carne redemptor eſt hominum, idem impaſsibilis in ſe, qui paſſus in corpore. Et reliqua.

Eſt alius eiuſdem authoris locus vnus & alter in 50. Tract. in Ioan. Quos vtcunque anhelent & ſatagant, nullo fuco, ſicut ne illos quidem adductos ex epiſt. ad Dardan. obducent, quo minus niteant et clariſsimos de

ſe radios veritatis profundant. Ibi, Secundum præſentiam maieſtatis, inquit, ſemper habemus Chriſtũ, ſecundum præſentiã carnis rectè dictum eſt diſcipulis, Me autem nõ ſemper habebitis. Habuit enim illũ eccleſia ſecũdum præſentiam paucis diebus: modò fide tenet, oculis non videt. Et idem iterum in eodem Tract. paulò ante alloquens Iudæum, dicentem: Quem tenebo? abſentem? quomodo in cœlum manum mittam, vt ibi ſedentem teneam? Reſpondet, Fidem mitte et tenuiſti. Parentes tui tenuerunt carne, tu tene corde. Quoniam Chriſtus abſens etiam præſens eſt. Niſi præſens eſſet, à nobis teneri non poſſet, ſed quoniam verum eſt, quod ait: Ecce ego vobiſcum ſum vſq; ad conſummationem ſeculi, et abijt, et hic eſt, et redijt, et nos non deſeruit. Corpus enim ſuũ intulit cœlo, maieſtatem non abſtulit mundo.

Idem Tract. in Ioan. 107. Reſtat, ait, vt ſecundum id, quod ipſe etiam in mundo prius erat, in mundo ſe dixerit iam non eſſe, profectò præſentia corporali, mundo ſcilicet abſentiam ſuam iam citò futuram, illorum autem tardius, per hoc oſtendens, quod ſe iam non hîc eſſe, illos autem hîc eſſe dixit, cum & ipſe hic & illi adhuc eſſent. Et mox: Et adiecit, Et ego ad te venio, ſic exponens quodammodo cur dixerit, Iam non ſum in mundo. Cõmendat ergo eos patri, quos corporali præſentia relicturus eſt.

Ab Auguſtini expoſitione nihil diſsidet beatus Pater Cyrillus. Nam lib. in Ioan. 6. cap. 14. Etſi Dominus corporis ſui præſentiam, inquit, hinc ſubduxerit, maieſtate tamen diuinitatis ſemper adeſt.

Idem

Idem libro 9. cap. 21. Paruo tempore, ait, vnà cum diſcipulis fore ſe Chriſtus ait, non quia penitus ab eis receſſurus erat, nobiſcum enim eſt ſemper vſq; ad conſummationem ſeculi, ſed quia non erat ſicut prius cum eis conuicturus. Propè enim iam tempus erat, vt etiam in cœlos ad patrem abiret. Credere autem oportet fideles, quamuis à nobis corpore abſit, virtute tamen ſua omnia & nos gubernari, adeſſéque ſemper ipſum omnibus, qui eum diligunt. Propterea dicebat: Amen dico vobis, vbicunque ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. Nam quemadmodum, quando vt homo in terra conuerſabatur, tunc etiam cœlos implebat & angelorum conſortia non relinquebat, eodem nunc modo cum ſit in cœlis cum carne, terram tamen replet, & cum eis eſt qui ipſum diligunt.

Idem lib. 11. cap. 21. Putabant, inquit, diſcipuli abſentiam Chriſti, vt hominis dico, Deus enim vbique eſt, multorum eis incommodorum cauſam futuram, cum non adeſſet qui ab omnibus eos poſſit malis eruere. Sed oportebat (dicã enim liberè) ſi luminaria orbis poſtea facti ſunt, nõ ſolum in carnem Chriſti, verùm etiã in deitatem reſpicere: quæ quamuis oculis non cernatur, adeſt tamen ſemper ſumma cum poteſtate. Nec quicquam eſt, quod prohibere poſſit, quin omnia repleat, & quod velit peragat. Non enim loco aut dimenſionibus circumſcriptibilis natura diuina eſt. Quare cum Deus & homo Chriſtus verè ſit, oportuit eos intellexiſſe ineffabili Deitatis poteſtate vnà cum eis ſemper

ſuturum, etiam ſi carne abeſſet. Iccirco enim ipſe quoq; in ſuperioribus dicebat: Pater ſancte ſerua eos in nomine tuo, quos dediſti mihi: apertè ſignificans deitatis ratione, non carnis præſentia, eos poſſe ſeruari: quippe ipſa etiam caro non à ſe ſancta fuit, ſed coniunctione verbi ad verbi virtutem quodam modo reformata, ſalutis atque ſanctificationis participantibus cauſa eſt. Non ergo carni, vt caro eſt, operationis diuinæ virtutem, ſed naturæ verbi attribuimus. Et cap. 22. Vbique tam deitatis dignitatem, quàm conuenientem homini menſuram perſonæ ſuæ attribuit. Non enim abiecit neque negat, quod à nobis aſſumpſit. Item, Diſcipulis intelligendum relinquit non minus ſe abſentem, quàm præſentem eis ſalutem allaturum, et qua ratione, cum adeſſet vt homo, ea etiam abſentem ſeruare poſſe, &c.

Theodoretus Cyrenſis epiſcopus vir doctiſſ. & pijſſimus tres ſcripſit Dialogos de Incarnationis Dominicæ Sacramento, quorũ alterũ inſcripſit Inconfuſum, vt pote in quo euidentiſſimè & luculẽtiſſimè demonſtrat, humanam naturam licet aſſumptam à verbo, integram tamen inuiolatamq; manere, etiam in cœlos ſublatam & collocatam ad dexteram patris. Cum enim inter alia Eraniſtes, id eſt emendicator (hunc enim inducit loquentem & vndiquaq; colligentem, corradendem aut conquirentem argumenta pro conuertibilitate & confuſione naturarum, &c.) obijcere: Poſtquã in cœlũ aſſumptus eſt dominus, nõ exiſtimo te dicturũ, eum non fuiſſe cõuerſum in naturã diuinitatis: inducit Theod. Orthodoxũ reſpondentẽ et dicentẽ: Ego quidẽ nõ dixerim

dixerim, humanis rationibus perſuaſus, nec ſum adeo audax & temerarius, vt dicam aliquid, quod ſacra ſcriptura ſilentio præterijt. Sed tamen audiui diuum Paulum clamantem, Statuit Deus diem in quo iudicaturus eſt terrarum orbem, in iuſtitia, per virum, quẽ præfinijt, fidem præbens omnibus, ſuſcitans è mortuis ſeipſum. Didici etiam à ſanctis angelis, quod veniet eo modo quo viderunt ipſum diſcipuli euntem in cœlum. Viderunt autem naturam circumſcriptam, non eam quæ circumſcribi non poteſt. Audiui autem ipſum etiam dominũ dicentem, Videbitis filiũ hominis venientẽ in nubibus cœli. Scio verò eſſe circumſcriptum quod videtur ab hominibus. Videri enim nõ poteſt natura quæ non poteſt circumſcribi. Dominum quoq; dicentem audiui, Videbitis filium hominis ſedentem à dextris virtutis, & venientem in nubibus cœli. Porrò autem & ſedere in throno gloriæ, et ſtatuere quidem agnos à dextris, hœdos verò à ſiniſtris, id quod circumſcriptum eſt, ſignificat. Et reliqua. Non cauſabuntur aduerſarÿ noſtri hæc eſſe philoſophica, quæ vidẽt perſpicuis locis ſcripturæ communita. Debellent itaq; hunc Theodoretum vna cũ alÿs Sanctis quos eis oppoſuimus, deinde conuertant rurſus arma ſua contra nos.

Dydimus quoq; Alexandrinus ſcriptor vetus & confeſſor Chriſti conſtantiſſimus, in precio, quod mirũ tamẽ videri poterat, apud Iulianum Imperat. habitus, cuius libros de Spirituſancto vertit è Græca in Latinã, beatus Hieronymus, circumſcribi aſſerit palam creaturas: Non negabũt, opinor, aduerſarÿ carnem Chriſti be

nedictam eſſe creaturam. Vnde non video quomodo negare poßint ipſam eſſe circumſcriptam. Verba Didymi, ſi quis requirat, hæc ſunt: Ipſe ſpiritus ſanctus, ſi vnus de creaturis eſſet, ſaltem circumſcriptam haberet ſubſtantiã, ſicut vniuerſa quæ facta ſunt. Nã etſi nõ circumſcribantur loco & finibus inuiſibiles creaturæ, tamen proprietate ſubſtantiæ finiuntur. Spiritus aũt ſanctus cum in pluribus ſit, non habet ſubſtantiã circũſcriptam. Et mox poſt adducta dñi verba, Accipietis virtutẽ ſuperueniẽtis ſpiritusſancti in vos, et eritis mihi teſtes vſq; ad fines terræ. Si ergo hi in extremis finibus terræ, ob teſtimoniũ dñi conſtituti, diſtabant inter ſe longißimis ſpacijs, aderat autem eis inhabitator ſpiritus ſanctus, incircumſcriptam habẽs ſubſtantiam, demonſtratur angelica virtus ab hoc prorſus aliena. Angelus quippe qui aderat (verbi gratia) Apoſtolo in Aſia oranti, non poterat ſimul eodem tempore adeſſe alijs, cæteris partibus mundi conſtitutis. Et reliqua.

Si verò negãt aduerſarij noſtri corpus Chriſti circũſcriptibile et locabile eſſe, pari ratione euacuabũt alteram naturam in Chriſto, humanã vtiq; quæ veluti abſorpta per diuinitatem & iam tota eſſe deificata, hoc eſt in naturam diuinitatis conuerſa, videri poterat.

Beatus Vigilius martyr et epiſcopus Tridẽ. contra omnis generis hæreſes, precipue autem contra Neſtorij et Eutychis hæreſim doctos pios, & luculentißimos ſcripſit libros, pro orthodoxa & catholica fide: is libro 4. inter alia diſputans contra Eutychianos. Si verbi et carnis vna natura eſt, inquit, quomodo cum verbũ vbiq;

ſit,

ſit, non vbiq; inueniatur & caro? Nãq; quando in terra fuit, non erat vtiq; in cœlo: & nunc quia in cœlo eſt, non eſt vtiq; in terra: et in tantũ nõ eſt, vt ſecũdũ ipſam Chriſtũ ſpectemus venturũ de cœlo, quem ſecundũ verbũ nobiſcum eſſe credimus in terra. Igitur ſecundũ vos (obſeruent hæc aduerſarij noſtri) aut verbũ cũ carne ſua loco continetur, aut caro cum verbo vbiq; eſt. Quãdo vna natura contrarium quid & diuerſum non racipit in ſeipſa. Diuerſum eſt autem & longè diſsimile, circũſcribi loco et vbiq; eſſe. Et quia verbũ vbiq; eſt, caro autem eius vbiq; non eſt, apparet vnum eundemq́; Chriſtum vtriuſq; eſſe naturæ, & eſſe quidem vbiq;, ſecundũ naturã diuinitatis ſuæ, & loco contineri, ſecundum naturam humanitatis ſuæ: creatum eſſe, & initiũ non habere: morti ſubiacere, et mori non poſſe: quod vnũ illi eſt ex natura verbi, qua Deus eſt, alterũ ex natura carnis, qua idem Deus homo eſt. Igitur vnus Dei filius idemq́; hominis factus filius, habet initium ex natura carnis ſuæ, & non habet initium ex natura diuinitatis ſuæ, creatus eſt per naturam carnis ſuæ, & non eſt creatus per naturam diuinitatis ſuæ: circumſcribitur loco per naturam carnis ſuæ: & loco non capitur per naturam diuinitatis ſuæ: minor eſt etiam angelis per naturam carnis ſuæ, & æqualis eſt patri ſecundum naturam diuinitatis ſuæ, & mortuus eſt natura carnis ſuæ, & non eſt mortuus natura diuinitatis ſuæ. Hæc eſt fides & confeſsio catholica, quam Apoſtoli tradiderunt, martyres roborauerunt, & fideles nunc vſq; cuſtodiunt. Hæc Vigilius martyr. Am-

diunt rurſus aduerſarij noſtri, fidem expoſitam, & eã quidem non abſurdam, non phyſicam aut philoſophicam, ſed verè orthodoxam catholicam Chriſtianam, ac illam ipſam, quam nos hodie tenemus conſtanter et tradimus eccleſijs concorditer. Plura huius generis alia, et ipſa non dubia, ſed certiſsima & apertiſsima ex illo authore poſſem porferre, ſed remitto cupidum lectorem ad ipſum authorem.

Beatus Fulgentius Aphricanarum eccles. epiſcopus elegantes & pios ſcripſit libros de myſterio incarnationis dominicæ ad regem Traſimundum, ac in 2. libro explicans illud domini, Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo, filius hominis qui eſt in cælo, dicit, Non hoc dixit Dominus, quia humana Chriſti ſubſtantia fuerit vbiq; diffuſa, ſed quoniam vnus idemq; filius Dei atq; hominis filius, verus Deus ex Patre, ſicut verus homo ex homine: licet ſecundum veram humanitatem ſuam, localiter tũc eſſet in terra, ſecundum diuinitatem tamen, quæ loco nullatenus continetur, cælum totus impleret & terram, Et reliqua.

Idem eodem libro. Vnus idemq; homo localis ex homine, qui eſt Deus immenſus ex patre, vnus idemq; ſecundum humanam ſubſtantiam abſens cælo, cum eſſet in terra, & derelinquens terram, cum aſcendiſſet in cælum: ſecundum diuinam verò & immenſam ſubſtantiam nec cælum dimittens, cum de cælo deſcendit, nec terram deſerens, cum in cælum aſcendit. Quod ipſius Domini poteſt certiſsimo cognoſci ſermone, qui vt localem oſtenderet humanitatem ſuam, dixit diſcipulis

ſuis, Aſcendo ad patrem meum & patrem veſtrum, Deum meum & Deum veſtrum. De Lazaro quoque cum dixiſſet, Lazarus mortuus eſt, adiunxit dicens, Gaudeo propter vos, vt credatis, quoniam non eram ibi. Immenſitatem verò ſuæ diuinitatis oſtendens diſcipulis dicit, Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſumationem ſeculi. Quomodo aſcendit in cœlum, niſi quia localis & verus eſt homo? Aut quomodo adeſt fidelibus ſuis, niſi quia idem immenſus et verus eſt Deus.

Idem lib. 3. Idem atq; inſeperabilis Chriſtus ſecundum ſolam carnem de ſepulchro ſurrexit, idem atque inſeperabilis Chriſtus ſecundum totum hominem, quẽ accepit, terram localiter deſerens, ad cœlum aſcendit, & in dextris Dei ſedet: ſecundem eundem totum hominem venturus ad iudicandum viuos & mortuos, coronaturus fideles & pios. Huius generis innumera poſſem ex iſto beato Patre aſcribere, ſed rurſus lectores ſedulos ad lectionem librorum illorum remitto.

Poſſem præterea innumera huius generis pro nobis afferre ex quinta Synodo Conſtantinopolitana, item ex Actione 4.8.10.11.18. & alijs Synodi Cõſtantinopolitanæ ſextæ, ſed & ex Toletanis & Spalen. 2. Synodis. verùm dixi me non moleſtum fore auditoribus, qui ex ijs quæ hactenus adducta ſunt à me, perſpicuè videt Chriſti corpus non eſſe vbiq;, ſed in loco, & nos dum hoc affirmamus, neq; Neſtorianos factos neq; conſenſum catholicæ fidei conuellere, neq; nouis noſtris opinionibus ex capitibus noſtris & ex lutulenta philoſophia allatis

& confectis turbare, ſed veterum inſiſtere veſtigijs fidemq́ catholicam & conſenſum fidei orthodoxum religioſiſsimè cuſtodire, neque vel latum pilum à receptis dogmatibus orthodixis & catholicis variare aut tantillum recedere.

Chriſti Domini corpus ex mortuis excitatum humani corporis ueritatem retinere.

Sufficerent iſta quidem exercitatioribus, niſi per contentionem ſimplicioribus proponeretur, clarificatione non tolli quidem veritatē corporis glorioſi, ita tamē attenuari & redigi ferè in ſpiritū, vt adaptari poſsit ei præſentiæ quam fingunt in Cœna, quaſi adſit corporaliter Chriſtus vero ſuo corpore, ſed tamen glorioſo & modo ineffabili. Et quanquā paucis opponere poteramus dn̄m dixiſſe, Hoc eſt corpus meū, quod pro vobis datur: corpus autem glorioſum impaſsibile & immortale eſſe, atq; adeo ipſos iterum recedere à verbis illis ſuis diſertis & claris, non pigebit tamen veritatem rediuiui corporis Chriſti, contra omnis generis errores, aſſerere & puram & ſimplicem fidem profiteri.

Scriptura quæ fidei gnomon vel regula eſt manifeſtiſsimè teſtatur, corpus Chriſti in reſurrectione accepiſſe quidem gloriam et immortalitatem, ſed non depoſuiſſe carnis ſubſtantiā, vel naturā veri corporis ac redactum eſſe in ſpiritum, quod per omnia & in immenſum diffundatur. Angeli enim de corpore Chriſti reſuſcitato loquentes, diſertè dicunt, Non eſt hic, Ecce locus, vbi poſuerunt eum. Euangelium manifeſtiſsimè

Reſurrectio Chriſti vera.

mè

mè teſtatur, & ait Chriſtum reliquiſſe mundum, abiiſſe, receßiſſe, ſublatum eſſe à nobis, & aſſumptum eſſe in ipſum cœlum: quæ omnia veritatem corporis commonſtrant, nec ſinunt corporis rediuiui veritatem expandere per omnia. Quid quod ipſemet Dominus ad diſcipulos ſuos, in ipſa reſurrectionis die veniens, diſcipulisq́ exiſtimantibus ſe ſpiritum videre, dixit: Quid turbati eſtis, & cogitationes aſcendunt in cordibus veſtris? Videte manus meas & pedes meos. Ne quis autem hoc corpus quod exhibebat videndum, putaret alienum ab eo, quod mortuum fuerat, addit: Quia ego ipſe ſum. Et addidit inſuper, Contrectate me & videte: quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut videtis me habere. Simul autē manus atq; pedes proferens, commonſtrauit ſtigmatibus & cicatricibus inſignes veriſsimi & vnici ipſius ſui corporis teſtes. Hac euidentiſsima demōſtratione conuictus beatus Auguſtinus exclamat, Nec eos audiamus, qui negāt tale corpus domini reſurrexiſſe, quale poſitum erat in monumento. Si enim tale non fuiſſet, non ipſe dixiſſet poſt reſurrectionem diſcipulis, Palpate & videte, quoniam ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. Sacrilegium eſt enim credere Dominum noſtrum, cum ipſe ſit veritas, in aliquo fuiſſe mentitum. Tantum ille. Cæterum cum Thomas apoſtolus non adfuiſſet diſcipulis, quando ipſis ſe Dominus & videndum & palpandum exhibuiſſet, diſcipuli autem illi teſtarentur vero ſuo corpore reſurrexiſſe ex mortuis Dominum, excipit ille, Niſi verò videro in

manibus eius veſtigium vel cicatricem clauorum & mittam digitum meum in veſtigium clauorum, & in latus eius, non credam. Ideo & huic peculiariter bonus dominus & videndum contrectandumq́; ſe ſiſtit in conſpectu cæterorum diſcipulorum & ait Thomæ, Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & admoue manum tuam, et immitte in latus meũ, & noli eſſe incredulus, ſed ſis credulus. Qua demõſtratione conuictus Thomas, credidit domino, & adorauit. Quid autem poterat dici planius & certius? Proinde dominus reſurgendo ex mortuis corpus ſuum non depoſuit neq; in ſpiritum aut diuinitatem conuertit, ſed veritate corporis ſeruata, in melius inſtituit ac glorificauit.

Aſcenſio Domini vera.

De aſcenſione corporis Chriſti, quæ & ipſa veritatem corporis Chriſti rediuiui aſſerit, cũ ſuperius dictum ſit, quantum ſatis eſt, non eſt quod ſuperuacanea repetitione moueam faſtidium. Quid quod fides catholica ſcripturis fundata, manifeſtiſsimè confitetur corpora noſtra conformia futura corpori glorioſo Chriſti, noſtrorumq́; corporũ reſurrectionem futuram talem, qualem credimus fuiſſe reſurrectionem Chriſti? Legatur apoſtolus ad Philipp. 3. et 1. Corinth. 15. vbi pàlàm à Chriſti corporis natura, & viciſsim à noſtris corporibus ad Chriſti corpus argumentando concludit. Cum autem corpora noſtra non reſoluantur in ſpiritus neq; in immenſum extendantur et ſint futura vbiq;, cur non ſeruaremus & veritatem rediuiui corporis in Chriſto? Quatenus caput membra præcellat, dicetur mox ex Theodoreto.

Hæc

Hæc verò quæ hactenus ex ſcriptura ſancta comme moraumus, magno conſenſu in ſymbolis catholicæ fidei, & in doctrina fidelium eccleſiæ doctorum, expreſſa ſunt, cuius quidem rei aliquot ſubijciam teſtimonia, S. martyr Irenæus ſignificantiſſimè in ſymbolo ſuo, addit carnem aſcenſioni Domini, confitens Chriſtum in carne aſcendiſſe in cœlos. Quem imitatus beatus Pontifex Damaſus, in ſymbolo ſuo: Qui deuicto, inquit, mortis imperio, cum ea carne, qua natus & paſſus & mortuus fuerat, etiam reſurrexit, aſcendit ad patrem. Sed et beatus Leo pontifex in epiſtola ſua ad Flauianum epiſcopum Conſtantinop. Poſt reſurrectionem Domini, ait, quæ vtique veri hominis fuit (quia alter non eſt reſuſcitatus, quàm qui fuerat crucifixus & mortuus) quid aliud quadraginta dierũ mora geſtum eſt, quàm vt fidei noſtræ integritas ab omni caligine mundaretur? Et reliqua. Legatur eiuſdem epiſtola ad Palæſtinos, quæ ordine numeratur 41. in qua ait Chriſti corpus reuoluto lapide reſurrexiſſe. S. Hieronymus in explicatione ſymboli ſui, ſiue quisquis ille fuerit, certè fidem catholicam expoſuit, & dixit: Reſurrexit Dominus noſter tertia die, aſcendit in cœlum, ſedet ad dexteram Dei patris, manente ea natura carnis, in qua natus & paſſus eſt, in qua etiam reſurrexit. Non enim exinanita eſt humanitatis ſubſtantia, ſed glorificata, et in æternũ cum deitate manſura. Et cætera. Huc pertinet quod nomine & titulo S. Cypriani martyris vulgatum eſt in ſymbolum apoſtolorũ: ego illum librũ arbitror eſſe Ruffini Aquileienſis, cuius nomine

Irenæus. Damaſus. Leo. Hieronymus.

citatur à Ioan. Caſsiano lib. de Incarnat. Dom. 7. Ita aũt in eo libro legitur: Aſcendit Christus ad cœlos, non vbi verbum Deus ante nõ fuerat: quippe qui erat ſemper in cœlis et manebat in patre, ſed vbi verbũ caro factũ ante nõ ſedebat. Sedere quoq; ad dexterã patris, carnis aſſumptæ myſteriũ eſt. Neq; enim incorporeæ illi naturæ cõuenienter iſta abſq; aſſumptione carnis addũtur, neq; ſedis cœleſtis perfectũ diuina natura, ſed humana, cõquirit.

Athanaſius. *Athanaſius ille magnus ad Epictetũ inter alia huius generis: Corpus, inquit, ſaluatoris verũ erat corpus: quia ſimile erat noſtro. Soror enim noſtra fuit Maria. Quoniã omnes ex Adã ſumus. Et de hoc nunq̃ aliqs dubtauit, recolens quia ſcripſit Lucas. Poſtquã enim reſurrexit à mortuis æſtimantibus quibuſdã non in corpore ex Maria videri Dominũ, ſed pro ipſo ſpiritũ, dicebat: Videte manus meas et pedes et veſtigia clauorum: quia ego ipſe ſum. Palpate et videte, quia ſpiritus carnem et oſſa non habet, ſicut me videtis habere: et hoc dicens, oſtendit eis manus ſuas et pedes. Ex quibus confutari poſſunt iterũ, qui dicunt in carnẽ & oſſa mutatũ eſſe Dominũ. Non enim dixit, Sicut me videtis eſſe carnẽ et oſſa, ſed habere: vt non ipſum verbum in hæc mutatũ eſſe credatur, ſed ipſe in ijs et ante mortẽ & poſt reſurrectionem eſſe credatur. Et cætera. Conſentit Athanaſio beatus Cyril-*

Cyrillus. *lus, qui et ipſe verũ corpus Domino reſurgenti & in cœlos aſcendenti tribuit, et hactenus creaturã agnoſcit. Nã ad Succeſſum Iſauriæ Diocæſ. epiſcopum, poſtquã multa in hanc ſententiam diſputaſſet, dicit tandem: Impoſsibile eſt in deitatis eſſentiam vel naturam aliquid creatu*

rarum

rarum poſſe conuerti. Eſt autē creatura etiā caro. Ideoq́; diuinum quidē dicimus corpus Chriſti: quia corpus eſt Dei et ineffabili gloria illuſtratū, incorruptibile et iam ſanctum atq; viuificū confitemur. Quod autem in natu ram deitatis ſit commutatum, neq; ſanctorum Patrum quisquam ſenſit aut docuit, neq; nos ita ſentimus.

Caro Chriſti creatura, non conuerſa in deitatem.

S. Hieronymus ex profeſſo & fuſe et doctiſsimè pijſſimeq́; diſputat de veritate corporis ex mortuis excitati, contra Ioannem Hieroſolymitanum & omnes Origenianos ad Pammachium. Inter alia hæc Origenis erronea recitat: Nec vos, ô ſimplices, reſurrectio Chriſti decipiat, quod latus & manus monſtrauerit, in littore ſteterit, in itinere cum Cleopha ambulauerit, & carnes & oſſa habere ſe dixerit. Illud corpus alijs pollet priuilegijs (obſeruent hæc probè antagoniſtæ noſtri) quod de viri ſemine & carnis voluptate non natum eſt. Nec diſsimulat naturam aërei corporis & ſpiritalis. Clauſis enim ingreditur oſtijs, & in fractione panis euaneſcit. Et reliqua. Ad hæc reſpondens Hieronymus: Quomodo, inquit, veras manus & verum latus oſtendit, ita verè comedit cum diſcipulis, verè ambulauit cum Cleopha, verè lingua loquutus eſt cum omnibus, vero accubitu diſcubuit in cœna, veris manibus accepit panem, benedixit ac fregit & dedit illis. Quod autem ab oculis repente euanuit, virtus Dei eſt, non vmbræ aut phantaſmatis. Alioqui & ante reſurrectionem cum eduxiſſent eum de Nazareth, vt præcipitarent de ſupercilio montis, tranſiuit per medios, id eſt, elapſus eſt de manibus

illorum. Nunquid iuxta Martionem dicere poſſumus, quod ideò natiuitas eius in phantaſmate fuerit, quia cōtra naturā qui tenebatur elapſus eſt? Et reliqua quibus fortiter cōfutat leptologos illos fingentes corpus, et tamē ſubtile ac conuerſum in ſpiritū. Reſpōdet ad illud quoq; quod legitur, Dominus clauſis ingreſſus eſſe ianuis. Sed et in coment. ad vlt. cap. Iſaiæ: Miror quoſdam, inquit, aëreum corpus & paulatim in aures tenues diſſoluendum, poſt reſurrectionē introducere, quia Dominus potentia maieſtatis ſuæ ad apoſtolos clauſis ingreſſus eſt ianuis: qui certè et ante reſurrectionē pendulo ſuper mare ambulauit inceſſu: et hoc ipſum apoſtolo præbuit Petro, vt qui fide ambulabat, infidelitate poſtea mergeretur, cui dictum eſt, Quare dubitaſti modicæ fidei? Idē conuerſo ſermone ad Ioannem Hieroſolymitanum: Vis, inquit, reſurrectinonem verè & non putatiuè, vt loqueris, confiteri? Poſt illa quibus ignorantium blanditus es auribus, quod in ipſis corporibus, in quibus mortui ſumus & ſepulti reſurgamus, hoc potius adiunge & dic: Quoniam ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere: & propriè ad Thomam, Infer digitum tuum in manus meas, &c. Sic et nos poſt reſurrectionē eadem habebimus membra, quibus nūc vtimur, eaſdē carnes, ſanguinem & oſſa: quorum in ſcripturis ſanctis opera, non natura damnatur. Hæc eſt vera reſurrectionis confeſſio, quæ ſic carni gloriam tribuit, vt non auferat veritatem. Idem mox iterum: Ego liberè dicam, et quanquam torqueatis labia, trahatis capillum, applaudatis pede, Iudæorum lapides inquiratis, fidem eccleſiæ

Christus ingreſſus ianuis clauſis

apertiſsimè

apertiſſimè confitebor, Reſurrectionis veritas catholica ſine carne & oſsibus, ſine ſanguine & membris intelligi non poteſt. Vbi caro & oſſa & ſanguis & membra ſunt, ibi neceſſe eſt, vt ſexus diuerſitas ſit, vbi ſexus diuerſitas eſt, ibi Ioannes Ioannes, Maria Maria. Lege tu cætera.

Huc pertinet locus Auguſtini ſuperius expoſitus ex epiſtola ad Dardanum. Idem lib. de Ciuit. Dei 13. cap. 22. & 23. dicit: Certè fides Chriſtiana de ipſo Saluatore non dubitat, quod etiam poſt reſurrectionem, iam quidem in ſpiritali carne, ſed tamen vera, cibum & potum cum diſcipulis ſumpſit. Non enim poteſtas, ſed egeſtas edendi & bibendi talibus corporibus aufertur. Vnde & ſpiritualia erunt: non quia corpora eſſe deſiſtent, ſed quia ſpiritu viuificante ſubſiſtent. Nam ſicut corpora iſta, quæ habent animam viuentem, nondum ſpiritum viuificantem, animalia dicuntur corpora, nec tamen animæ ſunt, ſed corpora: ita illa ſpiritualia vocantur corpora. Abſit tamen vt ea ſpiritus credamus futura, ſed corpora carnis habitura ſubſiſtentiam, ſed nullam tarditatem corruptionémque carnalem ſpiritu viuificante paſſura. Tunc iam non terrenus, ſed cæleſtis homo erit: non quia corpus quod de terra factum eſt, non ipſum erit, ſed quia dono cæleſti iam tale erit, vt cælo incolendo non amiſſa natura, ſed mutata qualitate conueniat. August.

Theodoretus Dialog. lib. 2. qui eſt ac inſcribitur Inconfuſus, inducit ſuum illum Eraniſten aſſerentem in reſurrectione corpus domini mutationem accepiſſe in naturā Theodoretus.

diuinitatis. Opponit Orthodoxus: Quomodo ergo diffidẽ tibus diſcipulis et manus oſtendit et pedes? Excipit Eraniſtes, Sicut clauſis ianuis ingreſſus eſt. Reſpondet Orthodoxus, Sed ingreſſus eſt clauſis ianuis, quemadmodum ex vtero eſt egreſſus, cum virginis clauſtra obſiſterent, & ſicut in mari ingreſſus eſt: nondum autem vt tu dicis facta erat naturæ mutatio, etc. Deinde poſt multam et variam diſceptationem, infert Orthodoxus: Ergo manet quidem natura, mutatur autem, quod eſt eius corruptibile in incorruptionem, et mortale in immortalitatem. Sic autẽ conſideremus quod infirmum et quod ſanum corpus eſt, ex æquo corpus appellamus. Et mox, Igitur corpus dominicum ſurrexit quidẽ à corruptione et interitu alienũ et impatibile et immortale et diuina gloria glorificatũ, et à cœleſtibus adoratur poteſtatibus, corpus tamen eſt, & habet quam prius habuit circumſcriptionem. His et alijs multis in hãc ſententiã diſputatis, obijcit Eraniſtes ille: Sed poſtquã in cœlos aſſumptus eſt, exiſtimo te nõ oſtenſurũ corpus à viris ſanctoſpiritu inſpiratis corpus dici. Reſpondet Orthodoxus: Oſtẽdam etiã poſt aſſumptionẽ corpus Domini corpus vocari. Audi ergo Paulum dicentem: Noſtra conuerſatio in cœlis eſt, ex quo etiam expectamus Seruatorẽ Dominum Ieſum, qui transformabit corpus humilitatis noſtræ, vt ſit conforme corpori gloriæ ipſius. Non eſt ergo mutatum in aliam naturam: ſed manſit quidem corpus verum, diuina gloria impletum, & lucis emittens radios. Illi fient ſanctorum corpora conformia. Sin autem in aliam naturam mutatum eſt, eorum quoq; corpora ſimiliter muta-

mutabuntur. Fient enim illi conformia. Sin autem corpora ſanctorum ſeruant ſuæ naturæ characterem, corpus quoque Domini ſimiliter habet ſuam ſubſtantiam immutabilem. Miratur Eraniſtes corpora noſtra æqualia fieri corpori Chriſti. Declarat ergo hoc Orthodoxus & ait, Ab interitu quidem & corruptione erunt ea quoque aliena & immortalitatis participia: habebunt etiam gloriæ partem & communionem, quemadmodum dicit Apoſtolus, Siquidem compatimur, vt etiam glorificemur. In quantitate autem magna poteſt inueniri differentia, & tanta quantum differt Sol à ſtellis, vel quantum dominus à ſeruis, & quod illuminatur ab ab eo, quod illuminat. Suos tamen ſeruos etiam ſuis nominibus impertijt, & qui lux appellatur, ſanctos quoque lucem vocauit: Vos enim, inquit, eſtis lux mundi: & qui Sol iuſtitiæ nominatur, dicit de ſeruis: Tunc fulgebunt iuſti ſicut Sol. In quantitate ergo, non qualitate erunt ſanctorum corpora corpori Domini conformia. Et cætera.

Vigilius quoque martyr contra hæreſes diſputans, Dicuntur ſanè iſti Chriſtum vſque ad reſurrectionem eius ex duabus confiteri naturis, poſt reſurrectionem autem vnius eum eſſe fateri. Et mox, Forſan adhuc in terra poſitus vtriuſque erat naturæ, poſtea verò quam cœlos aſcendit vnius cœpit eſſe diuinæ. Et quid ergo ibi facit nomen filij hominis, ſi natura ibi non eſt humanitatis? Quomodo rei extanti inane nomen aſcribitur? Quomodo nominis veritas manet, ſi naturæ proprietas abeſt? denique dicit, Cum venerit filius hominis in gloria

patris ſui. Et iterum: Sicut fulgur exit ab oriente & apparet vſque in occidentem, ita erit & aduentus filij hominis. Et iterum: veniens filius hominis, putás ne fidẽ inueniet in terra? Daniel quoque: Ecce, ait, in nubibus cœli filius hominis veniebat. Si amiſſa eſt ergo humanitatis natura, cur eius eſt recenſum vocabulum? An quia nomen opus erat, & res nominis tanquam non neceſſaria repudianda fuerat? Sic deſipiant, quos nihil erroris ſui atque ineptiæ pudet. Cæterum Dominus Ieſus Chriſtus, vt oſtendat noſtri generis naturam non fuiſſe conſumptam, veraciter ſe filium hominis dicit, ſecundum quam etiam patrem interpellat pro nobis. Hæc ille.

Expoſuimus hucuſq; euidentia pro veritate corporis Chriſti, adeoq́; pro cauſa noſtra contra aduerſarios ſcripturæ teſtimonia, clara Patrum dicta, & minimè ancipites ſententias: deniq; in hoc genere dogmatis totius catholicæ Eccleſiæ conſenſum. Concludimus ergo manifeſtè contra veritatem fidei pugnare corporalem, quam iſti omnibus obtrudunt, Chriſti in pane præſentiam, vt pote quæ non poteſt, niſi veritas corporis Chriſti corporisq́; proprietas euacuetur, ſtatui. Oſtendimus nos nulla noua primitiuæ Eccleſiæ ignota proferre dogmata. Purgamus nos ab omni ſuſpicione hæreſeos, nedum à Neſtoriani dogmatis infamia. Neque interim aduerſarios noſtros aſpergimus ijs aſperginibus, à quibus illi (metuo) vix abſtinerent, in coinquinandis nobis, ſi ea ipſis eſſet occaſio & facultas, quam omnes fideles nos habere, maniſeſtiſſime vident.

Nullas

Nullas fuiſſe contentiones apud ueteres de præſentia corporis Chriſti in Cœna Domini.

Cum autem vniuerſa vetuſtas de veritate corporis Chriſti ita ſenſerit concorditer & conſtantiſsimè, nihil mirum eſt nullas ei fuiſſe contentiones de ſenſu verborum Domini, Hoc eſt corpus meum, aut de præſentia & manducatione & potu veri corporis & ſanguinis Chriſti. Omnes enim agnoſcebant figurate dictum eſſe, Hoc eſt corpus meum: omnes agnoſcebant ſacramentũ & myſterium, quod ſpiritualiter perficeretur per fidẽ. Et hãc doctrinã in eccleſia Dei poſt octingentos à Chriſto nato annos vſurpatum eſſe teſtari poteſt, vel Bertrami presbyteri libellus, quem iubente Carolo Caluo Francorum rege, conſcripſit. Quanquam ex illo ipſo libello colligere liceat, vel illo tempore & ante id tempus fuiſſe exortos qui ſentire cœperint quod nulla ſub figura, ſed ipſius veritatis nuda, vt ille ait, manifeſtatione myſterium peragatur. Certè Ioannes Damaſcenus qui & idola in tẽplis defendit, quo nomine à ſeptima (quã ita quidem falſò dictam aiunt) Synodo damnatus eſt, μεταποίησιν transmutationem panis & vini miraculoſam & ineffabilem in corpus & ſanguinẽ Chriſti affirmauit, manifeſte ſcriptum relinquens, Non eſt figura panis corporis Chriſti (abſit hoc) ſed eſt ipſum corpus domini deificatum. Si quæras modum, nihil amplius ſcimus, quam quod verbum Domini, Hoc eſt corpus meum, eſt verum & efficax & omnipotens, modus autẽ inſcrutabilis. Floruit hic poſt ſeptingentos à

Lib. de orthod. fide 4. cap. 14.

natiuitate Domini annos, imperante Leone Iſaurico.

Panis eſt Corpus Chriſti & ſacramentũ corporis Chriſti.

In veterũ verò monumentis vtrũq; genus loquẽdi in eccleſia vſurpatum fuiſſe deprehendimus, & panẽ & vinũ eſſe verũ corpus & ſanguinẽ Chriſti: et panẽ & vinũ ſigna ſymbola & ſacramenta eſſe veri corporis et ſanguinis Chriſti. Qui dicebant panẽ & vinũ eſſe verũ corpus et ſanguinem Domini, non oppugnabant eos ceu fidei hoſtes, & hæreticos et ſacramentorum euerſores qui appellabant panem et vinũ ſigna, ſymbola vel ſacramenta veri corporis & ſanguinis Domini. Agnoſcebant enim et ipſi loquutionem ſacramentalem & myſterium, neque ita craſſi erant, vt figuratas loquutiones velut proprias exponendas contenderent. Rurſus qui appellabant panem & vinum ſacramenta corporis et ſanguinis Domini, non abhorrebant ab illa loquutione, Panis eſt verum corpus Chriſti, & vinum eſt verus ſanguis Chriſti, quæ percipiuntur à fidelibus. Neq; enim de his contendebant, neq; in ſacramentis nihil aliud agnoſcebant, quàm plura vel nuda ac prophana ſigna. Nam intelligebant omnes & fatebantur, Chriſtifideles ſpiritualiter per fidem participare rebus cœleſtibus, quarum ſacramenta ore percipiebantur. Ergo S. Hieronymus hæc domini verba, Hoc eſt corpus meum exponebat, vt ſuperius dictũ eſt, per repræſentationem. Idẽ in epiſt. de Exuperio Toloſano epiſcopo loquens, Corpus Domini, inquit, in caniſtro vimineo & ſanguinem geſtabat in vitro. Idem rurſus in Eccleſiaſten, Quia caro Domini, inquit, verus eſt cibus, et ſanguis eius verus eſt potus iuxta ἀναγωγὴν hoc ſolum habemus in præſen

ti

tiſeculo bonum, ſi veſcamur carne eius cruoreq́ue pote-mur non ſolum in myſterio, ſed etiam in ſcripturarũ le ctione. Verus enim cibus & potus qui ex verbo Dei ſu mitur ſcientia ſcripturarum eſt. Ad eundem modum ſcribunt & loquũtur etiam alij ſcriptores eccleſiaſtici. *Iuſtinus martyr.*

Ideoq; libenter recipimus S. martyris Iuſtini teſti-monium, quod in libris aduerſariorum noſtrorum, ve-luti inuictum corporalis præſentiæ & manducationis teſtimonium, à fronte, veluti in acie collocatur. Etenim in cœna agnoſcimus non vulgarẽ panẽ, ſed verbo et in ſtitutione Chriſti, qui veram pro nobis carnem aſſum-pſit, conſecratum vel ſanctificatum (& haſtenus qui-dem mutatum) panem, alimoniam inquam paſcentem fideles ad vitam æternã, & idcirco corpus et ſanguinẽ Dñi, quæ ſola vide percepta viuificare poſſunt. Rectè ve rò & Tertull. 2. ad vxorẽ ſuã lib. incomoda recitans ma tronæ Chriſtianæ marito gẽtili nuptæ. Non ſciet mari-tus, inquit, quid ſecretò et ante omnem cibũ guſtes: & ſi ſciuerit panem, non illũ credit, qui dicitur. Item, Quis ad conuiuium dominicum illud, quod infamant, ſine ſua ſuſpicione dimittit? Cæterum idem in Apologetico cap. 10. commemorat ethnicos infamauiſſe myſteria Chriſtianorum, quaſi hi in iſtis vt Thyeſtæa cœna verã carnem humanam deuorarent verumq́ue potarent ſan-guinem. Contra hos differẽs inter alia: Porrò quale eſt, inquit, vt quos ſanguine pecoris horrere (etenim tunc adhuc, ſecundũ apoſtolicũ decretũ, à ſuffocato et ſangui ne abſtinebant Chriſtiani) cõſpicitis, humano inhiare credatis? Et iterũ, Erubeſcat error veſter Chriſtianos q *Ethnici infamarunt myſteria Chriſtianorum.* *Acto. 15.*

ne animaliũ quidem ſanguinem in epulis eſculentis habemus, qui propterea quoq; ſuffocatis et morticiniȷs abſtinemus, ne quo ſanguine contaminemur, vel intra viſcera ſepulto. Et cætera. Nihil autem mirum eſt ita iudicaſſe craſſos, et ſpiritu dei vacuos gentiles, vtpote qui myſtica verba & ſacramentales loquutiones, quas audiebant, carnaliter non ſpiritualiter interpretabantur. Oecumenius certè epiſtolam S. Petri enarrans, et quod apud omnes eccleſiaſticos ſcriptores legerat, veluti in cõpendium contrahens ſic ſcriptum reliquit, Obloquentes autem de nobis gentiles inducit Petrus. Quod ſi quis cognoſcere vult ex ijs quæ Irenæus Lugdunen. epiſcopus de Sancto & Blandina martyribus memoriæ tradidit, manifeſtè perſpicere poteſt. Ea vt breuius referamus, eiuſmodi ſunt. Cum Græci Chriſtianorum prima inſtitutione inſtructorum, quos Catechumenos vocant, ſeruos comprehendiſſent, eoſq; cogerent, vt arcani aliquid de Chriſtianis proderent, ſerui hi cum neſcirent quid iucundi ipſis poſſent referre, quantum ab heris ſuis audiuerãt, Corpus ſcilicet & ſanguinem Chriſti eſſe, quod in ſacra menſa ſumeretur, id reuera ipſi carnem et ſanguinem eſſe exiſtimantes, inquirentibus euulgarunt. Ipſi verò id certo fieri à Chriſtianis rati, in reliquos Græcos diffamarunt, & Sanctum & Blandinam confiteri fidem tormentis coëgerunt. Quibus Blandina ſumpta fiducia opportunè dixit: Quo pacto, inquiens, facere hoc Chriſtiani paterentur, qui ne conceſſis quidem carnibus, exercitationis & continentiæ cauſa frui volunt? Hactenus ille.

Huc pertinere arbitror quod beatus Auguſtinus apertè vocat ſcelus aut flagitium corpus Chriſti edere corporaliter. Verba authoris ſi quis requirat, hæc ſunt: Si præceptiua loquutio eſt aut flagitium aut facinus vetans, aut vtilitatem aut beneficium iubens non eſt figurata. Si autem flagitium aut ſcelus videtur iubere aut vtilitatem aut beneficentiam vetare, figurata eſt. Niſi manducaueritis, inquit, carnem filij hominis & ſanguinem biberitis, non habebitis vitam in vobis, facinus vel flagitium videtur iubere. Figura eſt ergo præcipiẽs paſſioni Domini eſſe cõmunicandum, & ſuauiter atq; vtiliter recondendum in memoria quod pro nobis caro eius crucifixa & vulnerata ſit. Et reliqua quæ leguntur 3. lib. de Doct. Chriſt. cap. 16. Quis ergo ex his omnibus quæ attulimus, non colligat, tametſi primatiua eccleſia diſertè confeſſa ſit fideles carnem verã & ſanguinem Domini verum verè manducare & bibere, nunquam tamen cuiquam fidelium veniſſe in mentem, id fieri corporaliter & naturaliter, ſed ſpiritualiter potius ac myſtice, qui modus ſolus cognitus rectè à priſcis dicitur fidelibus. Proindè omnibus iſtis ſeculis abundè ſatis erat confiteri fideles verè participare corpore & ſanguine Domini. Nemo adigebatur ad has voces Carnaliter, Naturaliter, Corporaliter, Subſtantialiter, in pane, ſub pane, cum pane, aut mutata etiam & tranſubſtantiata ſubſtantia panis in ſubſtantiam corporis Chriſti.

Fateor ſanè voces Corporaliter & Naturaliter, inueniri in negotio Cœnæ apud beatum Cyrillum, ſed lon

gè alia ratione, quàm hodie ſoleant afferri. Id quod co-
pioſiſsimè collatis inter ſe ſententijs, demonſtrauit bea-
tæ memoriæ D. Ioānes Oecolamp. Explicat ſemetipſum
& ipſe quoq; Cyrillus fuſe lib. in Ioan. 11. cap. 26. et 27.
Ad obiectiones Theodoreti idem ille aſſueuerat ſacra-
mentum fidelium non ſtatuere ἀνθρωποφαγίαν ho
mine manducationem, adigens inſanè & irreligioſe
(ita loquitur) mentes fidelium ad craſſas cogitationes,
ſed ad ea potius inducere quæ ſyncera & inexquiſita
fide capiuntur. Præterea intelligimus coniunctionem il
lam (quod & ſuperius diximus) quam fideles cū Chri
ſto habent, non fictam aut imaginariam eſſe, ſed veram
et hactenus naturalem corporalemq́;, vtpote quæ primo
quidem pertinet ad animā, deinde & ad corpus ipſum
noſtrum. Venit .n. Chriſtus dominus, non duntaxat ſal-
uandis animabus, ſed & reparandis corporibus. Ideo
alibi Cryll. admonet, dominū propterea noſtra cōmuni
caſſe carne, quod ita per carnem ſuā, diuini ſpiritus ope
ra, vitam ſuam in noſtram quoq; carnem vellet inſpira
re aut diffundere. Vnde & Paulus dixiſſe videtur, Ne
ſcitis, quia mēbra veſtra mēbra ſunt Chriſti? Et iterum
Quoniā membra ſumus corporis eiuſdem, ex carne eius
& oſsibus eius: non tam quod cōmunicemus cum eo, et
ille nobiſcū eadem carne, quam quod participes redda-
mur immortalitatis & reſurrectionis per hoc, quod il-
le carnem aſſumpſit, in carne mortuus eſt & reſurre-
xit, vt vitam carni noſtræ communicaret & totos nos
anima & corpore reſtauraret. Id verò cum fidelib. Cœ
nā celebrantibus reparetur ac repræſentetur, atq; ſacra

Coniunctio noſtra cum Chriſto.

mentis

mẽtis viſibiliter incorporemur Dño et eccleſiæ eius, q̄d mirũ, ſi audiamus fideles communione myſtica vnum cũ dño corpus fieri? cũ & Paulus dixerit, Vnus panis, vnũ corpus multi ſumus. Nam ex eodẽ pane participamus. Et qui hoc dixit panem ipſum neq; corporaliter eſſe corpus Chriſti, neq; ſub pane latitare corpus Chriſti naturaliter aſſeruit. Proinde ſatis aliquãdo in eccleſia fuiſſet, ſi q̄s dixiſſet profeſſus ue fuiſſet. Chriſti verũ corpus, & verum eius ſanguinem ſe percipere in celebratione myſteriorũ, etiãſi nõ adieciſſet carnaliter, corporaliter, naturaliter, ſubſtãtialiter aut etiam transſubſtantialiter, in pane, cum pane, aut ſub pane, modo tamen ineffabili: Quinimo ſi quis adieciſſet has voces, ſpiritualiter, myſtice, ſacramentaliter, vel ratione ſacramentali, aut modo ſacramentis proprio, nõ hoc nomine in ſuſpicionẽ trahebatur hæreſeos, neq; lapidebatur pro ſacrilego, vti hodie fieri conſueuit.

Euolutis demũ mille illis fatalibus annis, manifeſtè de corporali præſentia et mãducatione corporis Chriſti in pane, magno eccleſiæ religionis veræ et pacis publicæ malo definitũ eſt in Cõcilijs, quæ diuerſa diuerſisq; tẽporib. celebrabãtur Florẽtiæ, Vercellis, Turoni et Romæ: in quibus gubernacula eccleſiæ et doctrinarũ dijudicatio penitus deuenerat in man⁹ et arbitriũ monachorũ, q̄ et omnẽ ſuã operã collocabãt Romanis põtificib. quorũ pleriq; iſto ſeculo et ipſi erant monachi. Notũ eſt autem hiſtoriarum non omnino rudibus, qualia illa fuerint tempora, quales tunc ſederint Romani pontifices, et qui meliores videbantur, à quibus fuerint gubernati. Illo

Apoc. 20.
Definitur corporalis præſentia et mãducatio

infelici ſeculo ſederat Silueſter 2. in omnibus hiſtoriis magis turpis imò fœdiſsimus. Illo tempore ſederat Benedictus 9. ſederat item Gregorius 6. quorum diſcipulum ait fuiſſe Beno cardinalis, Hildebrandum monſtrificum monachum, qui poſtea cum in ſellam pontificam emerſiſſet, dictus eſt Gregorius 7. Hic pleroſq; ſui temporis pontifices, & melioris quidem notæ homines, pro ſuo rexit arbitrio, vel certè ſuſtulit veneno. De quibus Beno copioſe, mihi verò iam non eſt dicendi locus.

De cœna domini altercationes.

Aiunt illo ſeculo duos extitiſſe libros contrarios, alterum quidem Ioannis Scoti viri doctiſsimi, non illius Dunſij, ſed longe vetuſtioris vel è ſchola venerabilis Bedæ progreſsi, & collegæ Albini, vel dicti aliâs Erigenæ, qui adductis Patrum ſententijs, oſtenderit myſteria Chriſti ſpiritualia eſſe: alterum verò Paſchaſij (Ratberti opinor abbatis Corbeien.) qui & ipſe collectis Patrum ſententijs oſtendere voluerit corporalia eſſe myſteria. Scindebantur inter ſe docti, alijs huc, alijs illuc inclinantibus, mutuiſq; inter ſe odijs & concertationibus flagrantibus. Inter hos non poſtremum locum concedũt Lanfranco Ticinienſi & Berengario Andegauenſi, quorum hic Ioan. Scoti, ille Paſchaſij partibus adhærebat. Delata eſt tandem controuerſia in celebres Synodos, ac damnatus eſt liber Ioannis Scoti in Concilio Vercellen. damnata eſt & doctrina Berengarij, qui & concionando & ſcribendo corporalem in myſterijs ſententiam oppugnabat. Hic Berengarius Gallicanarum eccleſiarum miniſter ſemel & iterum vocatus in Synodos, poſtremò ſub Pontifice Nicolao in Concilio Romano

Berengarius.

no ad eam eſt adactus palinodiam, quam Gracianus recitat De conſecrat. Diſtinct. 2. Ego Berengarius. Coactus eſt autem fateri panem & vinum, quæ in altari ponuntur (verba ipſa Reuocationis recito) poſt conſecrationẽ non ſolum ſacramentum, ſed etiam verum corpus & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti ſenſualiter, non ſolum ſacramentum, ſed in veritate manibus ſacerdotũ tractari, frangi, fideliumq́ dentibus atteri. Pulchrè verò hæc congruunt corpori Chriſti pro nobis tradito, & in cœlis regnanti. Si Auguſtinus hæc audiuiſſet, dixiſſet piaculum commiſiſſe, & Berengarium, et eos qui ad talem palinodiam ipſum adegerunt. Ex libro Lanfranci apparet Berengarium comiſſi ſceleris egiſſe pœnitentiam. Platina certè teſtatur in Ioan. 15. Berengarium doctrina & vitæ ſanctitate inſignem fuiſſe virum. Cæterùm tam videlicet firma ac certa hæc ſunt apud eos quoq;, qui iſta pro ſacroſanctis adorant, vt ipſe Decretorum Gloſſator, ad margines aſcribere compulſus ſit. Niſi ſanè intelligas verba Berengarij, in maiorem incides hæreſim, quàm ipſe: & ideò omnia referas ad ipſas ſpecies. Hæc ille. Ergo ſi hæc Commentatoris interpretatio vera eſt, conſequitur manifeſtiſsimè ipſum Domini corpus in veritate manibus ſacerdotum nec tractari nec frangi neq; dentibus fidelium atteri, ſed duntaxat Sacramenti panẽ. Quid verò hoc aliud eſt, quàm iamiam ſtatuta dicta & confeſſa, iterum irrita reddere, diſſuere atq; negare? Neq; aliter fœdum hunc errorem fucauit & excuſauit ipſe Sententiarum magiſter Petrus Lombardus, dicens iſta quidem non corpori eſſe attri-

Contra Berengarij reuocationem.

buenda, ſed ſymbolo. Vtitur itaque & ipſe tropo magiſter, quo rei tribuitur quod eſt ſymbolorum. Interim audet in nos propter vſurpatum tropum fulmen contorquere hæreſeos. Idem ille fatetur Dominum diſcipulis ſuis tale corpus in Cœna dediſſe, quale tunc habuit, hoc eſt paſſibile & mortale, nunc autem nobis dari in Sacramento impaſſibile & immortale ſub ſpeciebus panis et vini. Sed oportuit iſtos homines ita loqui et agere, nec ſibi probè conſtare, vt omnes intelligerent prudentiores, illos reuera eſſe quos Apoſtolus dixit, non intelligere quæ loquuntur, aut de quibus aſſeuerent. Vnde aduerſarijs noſtris huiuſmodi præſidia inuideo, tantum abeſt vt amaris ſannis, quod ipſi futurum exiſtimauerunt, excipiam. Citatur enim ab ipſis contra nos Concilium Vercellenſe & Romanum, ſub Nicolao 2. & Gregorio 7. celebratum. Quaſi verò iſtorum Conciliorum decreta ipſa ſeſe non refutent.

Innocent. 3. 1215. Reuolutis à morte Gregorij 7. annis circiter 130. Innocentius eius nominis tertius coacto Romæ apud Lateranum Concilio, noua certè audacia ſymbolo condito inter capita fidei repoſuit non iam corporalem præſentiam & manducationem corporis & ſanguinis Chriſti ſub latebra vel ſpeciebus panis & vini, ſed inſuper & Tranſſubſtantiationem: ſicuti in Decretalibus manifeſtè exponitur, ac inter alia legitur: In Eccleſia idem ipſe ſacerdos & ſacrificium Ieſus Chriſtus: cuius corpus & ſanguis in ſacramento altaris ſub ſpeciebus panis & vini veraciter continentur, transſubſtantiatis pane in corpus & vino in ſanguinem poteſtate

ſtate diuina. Idem ille mandauit Euchariſtiam in omnibus eccleſijs ſub acurata cuſtodia conſeruari. Id quod legitur Decret. lib. 3. tit. 44.

Interim diſsimulare hic non debeo, vel ante Innocentium fuiſſe, qui opinabantur poſt conſecrationem non ſupereſſe in Euchariſtia ſubſtantiam panis. Id quod ex libro Lanfranci contra Berengarium ſcripto, colligere licet. Ac conſtat illa ſecula diuerſiſsimis inter ſe ſententijs fuiſſe diſtracta. Scholaſtici ſcriptores ipſi fatentur ſcripturis ſanctis exprimi quidem præſentiam Chriſti in Cœna, modum autem præſentiæ non exprimi. Antiquitus verò varias de illo fuiſſe ſententias. Nam quoſdam ſenſiſſe panis ſubſtantiam manere ſimul cum corpore Chriſti: quam tamen quidam illorum vehementer inſectantur. Quoſdam verò exiſtimauiſſe panem virtute diuina factum eſſe carnem Chriſti. Et quoſdam rurſus opinatos eſſe, ipſam panis ſubſtantiam deſinere, accidentia manere, & ſub his eſſe corpus Chriſti. En quantopere uariatum ſit illo ſeculo in dogmate præſentiæ Chriſti in Euchariſtia. Subijciunt tamen non aliam de Sacramentis ſententiam eſſe ſequendam, quàm Romanæ eccleſiæ, quæ aſſerat panẽ transſubſtantiari in corpus, vinũ in ſanguinem. Cumq́ quondam variæ fuerint opiniones quomodo ſit in pane corpus Chriſti, deniq́ et de conuerſione aquæ in poculo ſacro: ſicuti videre licet in Decretali ædita à Gregorio 9. libro tertio de Celebratione miſſarum, Cum Marthæ, elegiſſe & explicauiſſe eccleſiam (ſic illi loquũtur) in Cõcilio Lateranen. ſub Innocent. 3.

Diuerſæ ſententiæ de præſentia modo.

eum ſenſum, quem ſupra commemorauimus de tranſubſtantiatione, velut orthodoxũ, qui omnino poſt iſtã declaratione ſolennem factam, retinendus ſit. Quis autem tam obeſæ naris ſit, quia non ſubolfaciat iſtud docẽdi genus prophanas magis ſcholas reſipere, quàm doctrinam apoſtolicam? Quis apoſtolus vſus eſt vocabulo Transſubſtantiationis & accidentiũ ſine ſubiecto & ſimilium nugarum? Quis deniq; non videat vetuſtatem illis caruiſſe tricis, & nos quoq; feliciores hodie futuros, ſi illis carere vellemus.

Loquutiones veterũ explicantur.

Sicubi ergo veteres dicunt in vſu ſacro, panem non amplius eſſe panem, non intelliges id de transſubſtantiatione, quæ nondum, vt modo dictum eſt, erat definita, ſed de eo, quod qui vera fide edit de menſa Domini, de re magis ſignificata ſolicitus eſt, quàm de ſigno. Sicubi dicunt mirabiliter mutari panem in corpus Chriſti, vinum in ſanguinem Chriſti, rurſus nihil loquuti ſunt de transſubſtantiatione, ſed terreſtrem vel vulgarem panis vſum iam mutatum in ſacrum intellexerunt. Nam fidelis ſymbolũ iam non vſurpat veluti corporis cibum, ſed tanquam myſticum, vti ſuperius expoſitum eſt. Sed & admiratione dignum eſt, Dominum hiſce ſignis, communicaſſe corporis & ſanguinis appellationem, atque his nobis cõmendaſſe myſteriũ paſsionis ſuæ, fideiq; noſtræ & ſalutis. Admiranda eſt inprimis cõmunio filij Dei cum miſeris nobis peccatoribus.

Honorius. 3.1226.

Inſequutus Innocentiũ Honorius eius nominis 3. conſtituit vt eucharistia in mundo loco & obſignato ſemper honorificè conſeruetur, ad infirmos item deferatur,

cumq;

tumq́; defertur aut oſtenditur, populus ſe reuerēter inclinet. Leguntur hæc Decret. lib. 3. Tit. 41. Ita verò factū eſt, vt palatia baſilicæ ſiue templa Euchariſtiæ, quaſi Deo vero, cōſtrui cœperint. Quibus omnibus paucos poſt annos acceſſit Vrbanus eius nominis 4. qui ne quid diuino cultui deeſſet, feſtum Euchariſtiæ inſtituit, quod appellatur Corporis Chriſti. Id quod Clemens 5. Clementinarum lib. 3. De reliquijs et veneratione ſanctorum confirmauit. Quibus omnib. ſi adijciatur 11. cap. vaticinij Danielis, apparebit, quàm hæc omnia Deo vero probentur. Vrbanus 4. 1264.

Suppeditata autem hac veluti vberrima diſputationum interminabilium materia, cœperunt ſe exercitare in omnibus penè ſcholis & cœnobijs curioſa & ſublimia ingenia, ac ab his tradita & promulgata ſunt de Euchariſtia pleraque: quæ profectò ſatius eſt ignorare quàm diſcere, contemnere quàm meminiſſe. Interim traditi ſunt carceribus & ignibus abſumpti, quotquot nouum illud dogma papiſticum de Euchariſtia recipere & adorare noluerunt. Atque hic me tempus deficeret ſi pergerem ſingulariter commemorare quot & quàm acres & luctuoſæ concertationes et perſequutiones ob hanc cauſam, magno ſuo cum mœrore viri boni quingentis hiſce annis coacti ſint aſpicere: cum tamen veteres ob hanc rem nihil contenderint, neminem perſequuti ſint aut concremauerint. Hæc autem in hoc commemoro, vt omnibus liquidò appareat, nullas de hac cauſa veteribus fuiſſe contentiones, & quando cœperit obijci contentionum materia, cum qua pariter agminatim in Eccleſiam Dei mala irruperunt Rixæ & altercationes exortæ ex ſymbolo cōcordiæ.

grauiſſima. At non poſſunt non innumeræ nos adoperire calamitates & caligines, quoties ſemel relicta ſynceritate ſimplicitateq́ apoſtolica, per contentionum anfractus hominum placita, quæ recepimus, mordicus tueri ſtatuimus. Vident autē viri ſancti quàm nihil peccauerimus, tam nos quàm ſanctæ memoriæ prædeceſſores noſtri, qui relictis imò repudiatis nouis illis curioſis irrelligioſisq́ & dogmatibus & diſputationibus, auitam illam veritatem, ſynceritatem & ſimplicitatem, Deo prælucente, amplexi atque ſequuti ſumus. Vident præterea viri boni omnes, non poſſe in concordiam ſtabilem redigi contentionibus diſſipatam & miſerè afflictam Eccleſiam, niſi depoſitis conſtitutionibus nouis hominum, deniq; contentionibus diſputationibusq́ curioſis & moroſis, amplectamur omnes veterem illam & ſynceram, quam hactenus expoſuimus de cœna Domini, doctrinam. Cur verò hodie nobis non ſatisfaceret, quod veteribus ſatisfeciſſe videmus? Si quis confeſſus fuiſſet Chriſtum ſuæ fideli adeſſe Eccleſiæ, ac carnem eius & ſanguinem eius verum cibum & potum eſſe fidelium, quæ quidem percipiantur ſpiritualiter per fidem, non adigebatur ad peregrinas illas voces corporaliter, carnaliter, ſubſtantialiter, aut transſubſtantialiter adÿciendas? Cur itaq; nunc pro his conſeruandis, tanquam pro aris ac focis decertatur?

Scio alicubi apud veteres non modò vtiliter, ſed neceſſariò quædam inuenta eſſe vocabula & inculcata, ſed longè alÿs de cauſis & alÿs quoque in rebus, manifeſtè in ſcripturæ traditis & cum nullo fidei articulo

pugnan-

pugnantibus: qualia eſſe fateor vocabula non pauca in negotio adorandæ Trinitatis, & ſalutaris incarnationis filij Dei vſurpata, &c.

Eccleſias Dei à nobis non eſſe turbatas, neque hodie diſcindi.

Cæterùm cum viri doctiſsimi & fideles Eccleſiæ doctores D. Huldr. Zuinglius & D. Ioan. Oecolampadius annis ab hinc XXXII. quando pleroſque errores & abuſus iamiam refutaſſent, & ſimplicem veteremq́; veritatem religionis veræ, in ijs quibus præerant eccleſijs, reſtituiſſent, ideóque iam etiam Euchariſtiam ab erroribus aſperſis ab hominibus, repurgare aggrederentur, quos omninò præterire vel diſsimulare non potuerunt, ac ea de re libellos aliquot modeſtos & ſobrios edidiſſent, obiecit ſe his protinus, & animo quidem infenſiſsimo, benè alioqui de Eccleſia meritus, D. Lutherus, eósque quos iuuare debuerat, acerbiſsimis adortus libellis, & impediuit quantum potuit, & adprobra atque conuitia vſque oppugnauit. An verò cauſam bonam deſerere, & loquente Luthero noſtri tacere debuerunt? Cur itaque noſtris illis & nobis hodie imputatur culpa diſſenſionis atque infauſtæ huius contentionis? Nam vt noſtri veritatem ex verbo Dei cognitam, in nullius hominis gratiam obticere potuerunt, ita certè, niſi miniſterium ſuum aſſeruiſſent, culpæ ſe obligaſſent maximæ. Certè non ſine magno dolore in hoc certamen protracti, non potuerunt non facere, quod fecerunt. Neque tamen implicabiles ſe D. Luthero vnquam exhibuerunt. Vocati enim ab illuſtriſsimo

Certamen ſacramentarium.

Colloquiũ Martburgenſe.

Heſſorum Lantgrauio, principe multis heroicis virtutibus ornatiſsimo Martburgum, non difficiles ſeſe præbuerunt. Et ſatis quidem feliciter ceſſerat iſtud colloquium. Nam in dogmatibus præcipuis concordes ſe eſſe declararunt, ſed & in cauſa Euchariſtiæ, quamuis de modo præſentiæ conuenire non poſſent, pacem tamẽ mutuam ſe ſeruaturos pollicebantur. Iam verò ſparguntur epiſtolæ, Acta & libelli de Martburgenſi colloquio, frontibus ſatis pudore abſterſis, commemorantes noſtros illos multa retractaſſe, & neſcio quæ alia egiſſe & dixiſſe. Admoneo autem viros bonos, vt iſta ipſorum ſcripta cum iudicio legant, neq; credant omnibus ex ſtomacho magis ipſorum, quàm ab ipſa veritate prolatis. Viuenti adhuc D. Luthero in Reſponſione illa noſtra, quã & ipſam ille nobis extorſerat, ea quæ vera eſſe ſcimus de hoc colloquio, recitauimus, copioſa item expoſitione demonſtrauimus, nos cum ipſo & pacem ſeruaſſe & ſedulo quæſiuiſſe, multa quoq; multo tempore patienter diſsimulauiſſe, atque adeò nullas dediſſe occaſiones reparato certamini. Ea ipſa etiam hodie opponimus parum firmis narrationibus & impotentibus aduerſariorum criminationibus. Poſſemus quidem copioſiora de iſtis rebus commemorare, & quidem verè: poſſemus & epiſtolas et acta vulgare, niſi adhuc pacem, quàm bellum mallemus.

De D. Luthero.

Quod aduerſarij clamant neminem vnquam acerbius aut contumelioſius inſectatum fuiſſe optimè meritum Lutherum, quàm nos Tigurinos, proximo ante mortem eius anno, cum meritò parcere debuiſſemus

eius ſenio reuerendo et meritis maximis, deferimus hac de re iudicium ſedentibus. Extat inuectiua (Breuē ille confeſsionem inſcripſit) in nos Lutheri, extat noſtra Reſponſio, imò curauimus, vt ad noſtram Reſponſionem imprimeretur Lutheri Confeſsio. Legant vtrunq; librū pij lectores, deinde iudicent quis modeſtiæ limites trans ſilierit, & an potiorem rationem habere debuerimus ſenis Lutheri, quàm æternæ veritatis, miniſterij noſtri ſancti, & tot animarum ſanguine redemptarum & grauiter libello illo offenſarum. Grande illis piaculum videtur vel in aliquo contradicere Luthero. An verò huius dignitas & exiſtimatio beati Petri apoſtoli reuerentia & amplitudine potior eſt? Cum autem huic reſtiterit in faciem apoſtolus Paulus, & grauiter coram omnibus reprehenderit, quod non recto pede ad veritatem euangelij ingrederetur, nunquam poſthac nobis tanta eſſe debet vllius hominis, quantumuis præcellentibus donis præditi, authoritas, vt vel impeccabilē credamus, vel in ijs quibus aberrare à veritatis diuinæ regula videtur, non contradicendum ipſi exiſtimemus. Peroptimè & ſanctiſsimè S. Auguſtinus dicere ſolebat, Ego ſolis eis ſcripturarum libris, qui canonici appellantur, hunc honorem deferre didici, vt nullum eorum authorem ſcribendo aliquid erraſſe firmiter credam: alios autem ita lego, vt quantalibet ſanctitate doctrinaq; præpolleant, non ideo verum putem, quia ipſi ita ſenſerunt, ſed quia mihi vel per illos authores canonicos, vel probabiles rationes, quod à vero non abhorreat perſuadere potuerunt. Diſcant ergo aduerſarij noſtri et

Sententia aurea.

ipſi debitum honorem impendere ſcripturis diuinis, ſobriè autem de omnium hominum etiam Lutheri dictis factisq́ ſentire.

Porrò ab ædita reſponſione illa noſtra, quam Lutherus nobis extorſerat, et ab ipſa Lutheri morte, nihil prodijt à nobis vnquam, quo vel mortuum, memores iniuriarum veterum, inſectati fuerimus, vel vllam occaſionem ſpectabilem nouis pugnis ſubminiſtrauerimus. Semper enim hoc contentionis malũ ſopitũ optauimus. Nec ſolemus priuatim aut publicè in Lutherũ aut Lutheranos declamare, ſicut audimus miniſtros quoſdam tam in templis quàm in alijs cœtibus, in promptu habere Schuermeros & Zuinglianos, quos veluti ſcopum habeãt, ad quem totã illam ſuam pharetram euacuent, cum interim & tempus & locus ipſaq́ neceſſitas ecclesiarum, longe alia quotidie argumenta ſuppeditent, de quibus iſti, ſi rite ſuo fungi vellent officio, dicere poſſent: vt iam non commemorem grauiter illos coram deo & ſanctiſsima dei eccleſia peccare, qui innoxios fratres vexãt, ac diſsidia nulla ratione iuſta fouẽt. Poſſunt ſanè non tam ciues & domeſtici noſtri, quàm exteri etiam, qui aliquando ad nos aliunde commeant, teſtari quam doleat nobis hanc contentionem inter viros præclaros iam in Domino mortuos exortam eſſe, & quam honorificè per cætera loqui ſoleamus de D. Luthero & eccleſijs Saxonicis, quas ſyncere amamus in Domino. Ac ſperamus in Domino, ſanctas Germaniæ eccleſias, quantumuis ipſarum aliquot miniſtri tumultuentur & ſæuos in nos libros conſcribant, nihilominus benè

ſentire de noſtro miniſterio, et complecti ſyncera charitate eccleſias Domini, & ſanctas & numeroſiſsimas, quarum miniſtri ſumus, præſertim cũ non neſciãt quã grande malum ſchiſma ſit, cum deniq; videant quàm inuiti pertrahamur in hoc certamen, & noſtra culpa, non fieri, quod boni omnes fieri dolent, pacem turbari. Pacem enim & concordiam in Domino exoptamus.

Sed recitant aduerſarij ſingularia quædã in noſtris vſurpari eccleſijs, quæ non poſsint non parare & alere incendia (ſic enim loquuntur) & diſcordias. Atqui dum ea ordine ennumerant, apparet omnibus non captis affectu prauo, in nobis nullam hærere diſsidij culpã iſtosq; diſsidij cauſas, nõ datas à nobis, accipere, ſed à ſeipſis inuẽtas, præter meritũ noſtrum, nobis obtrudere. Quale enim illud obſecro eſt, quod Iconomachia nobis obijcitur? An verò probant illi imaginum vſum in tẽplis Chriſtianorum? Quem vt cum ſcripturis diuinis ex diametro pugnare nõ neſciunt, ita meminiſſe debuerant, ſero admodum vſum illarum in templa Chriſtianorum eſſe admiſſum. An ignorant quanto cum eccleſiarum incõmodo de hac re diſceptatum ſit in orbe Chriſtianorũ, & quod innumera mala ſimul cum imaginibus exundarint in eccleſia Chriſtiana? Teſtari de his poſſunt omnes hiſtoriæ.

Iconomachia.

Iraſcuntur nobis aduerſarij quod diuidentes primũ præceptum Decalogi, ſingulare, vt aiunt, præceptum facimus ex eo, quo prohibentur imagines. Ac mirum eſt hanc ob rem illos iraſci nobis. Quid.n. hac in re peccauimus? Nihil hic facimus ꝙ nõ docuerit nos in Deut.

& Exodo ſuo beatus Dei ſeruus Moſes, & quod non ante nos fecerint præſtantiſſimi & piÿſſimi quique ſcripturarum interpretes. An verò ignorant aduerſariÿ nobiſcum facere Originem, Athanaſium, Chriſoſtomum, Ambroſium & Hieronymum, qui omnes concorditer Decem verba Domini, ita diſtinguunt, vt dicant prioris tabulæ eſſe præcepta quatuor, poſterioris ſex, ac ſingulariter præceptum contra idola ſecundum numerant. De hac cauſa poſſemus hic dare copioſiora, niſi conſultius videretur noſtra tueri, quàm aliena impetere.

Temporũ diſtinctio et lectionum poſtillaris digeſtio.

Addunt nos abrogaſſe vtiliſſimam temporum diſtinctionem & vſitatas feſtorum lectiones epiſtolarũ & euangeliorum, idq́ feciſſe bona diaboli intentione (ſic loquuntur illi) vt nihil boni reliquũ fiat de euangelio. Putida eſt hæc obiectio, vt eius plane pigeat. Qua ſi verò euangelium Chriſti prædicari non poſſit, niſi ex hac præſcriptione adeoq; ex libris poſtillaribus. Peſſimè ergo Dei eccleſiæ conſultum fuit, priuſquam ſcripturæ in tempora eſſent diſtinctæ, & priusquam Poſtillæ eſſent inuentæ. An apoſtilli iſti tot ſæculorum ſancti hactenus iucundum exhibuerunt ſathanæ ſpectaculum? An ſathanas poſtillis demum vinctus & euangelium toti orbi eſt annunciatum? Quis verò ignorat ſcripturarum ſectiones ac Poſtillas illas nuperum eſſe inuentũ omnibusq́; iam propemodum ad lapſum & corruptelam in eccleſia extremam ſpectantibus, eſſe receptas? Sed & illas ipſas in partitionib. ſuis non raro inueniri ſed ineptas? Mirum eſt illa non obſeruata eſſe in hiſto

ſtoriјs, quas videlicet ob cauſas, quãdo et à quib⁹ ſcriptu rarũ lectio in tẽpora diſtributa, et in tot partes ſit diſſecta. Si enim non neſciunt iſta, cur tanta conſenſionis et diſſenſionis momenta conſtituunt in re tantilla, qua vi dẽt ſanctos tot ſecula cura diſpendiũ pietatis veræq; religionis carere potuiſſe? Et nũc quidẽ per nos ſanè licet q buſuis frui poſtillaribus libris ſanioribus (quis enim magni fecerit proletarias quaſdam monachorum poſtillas, quouis piſtillo retruſiores) noſtra ætate, pro temporis ratione à doctis quibuſdam æditis, quibus & multi eccleſiarum noſtrarum miniſtri legendis dãt operam: ſed his aſtringi miniſterium & miniſtros, quaſi euangelium pereat, niſi ad temporis diſtinctionẽ poſtillarumq; ſeriem predicetur, nimis affectatũ non dicam ineptum eſſe videtur. Ineptius ſi quis inde æſtimet concordiam & diſcordiam eccleſiarum. Non carent autem prorſus ſi neſciunt aduerſariј, eccleſiæ noſtræ vtili temporis diſtinctione moderatisq; & legitimis feriјs, nec deſtituũtur ſancta & neceſſaria ſcripturarum tractatione. Etenim exponunt ſcripturas canonicas, collatis inter ſe linguis, prophetæ vel interpretes, quotidie in ſcholis eccle- 1. Cor. 14
ſiaſticis. Adaptãtur etiam religioſè, abſq; ſuperſtitione, Chriſti feriјs, hiſtoriæ euangelicæ & doctrinæ apoſtolicæ, vt vulgus liquido, & ſuo quoq; tempore audiat et intelligat compendium noſtræ redemptionis, ſalutis ac fidei, adeoq; ſonat quotidie in templis ad cœtum Chriſti ſanctum ad precandum riteq; Deum colendum ſancte collectum, euangeliј doctrinæq; apoſtolicæ & propheticæ prædicatio: quæ quidem integra, non fruſtillatim

diſcerpta, nec per miſcellaneam quandam, ſed ordine continuo & perſpicuo proponitur. Ac eum docendi in eccleſijs modum, antiquis eccleſiæ doctoribus (feliciori bus adhuc eccleſiæ rebus) receptum fuiſſe, teſtantur nō modo concordes hiſtoriarum narrationes, ſed & ipſæ ſanctorum homeliæ & ſermones & tractatus, in integros prophetarum & apoſtolorum libros æditi & poſteris relicti, vt ea quæ hac in re nobis obiecta ſunt ab aduerſarijs, tantis certè viris indigna eſſe videantur.

Ad Cœnam admiſſi non probati.

Obijcitur præterea nobis Cœnæ myſticæ prophanatio, vtpote ad quam promiſcuè admittantur non probati. Teſtabitur autem eccleſia, cui miniſtramus, teſtabuntur & libri à nobis æditi, in præparandis ad Cœnā domini hominibus, non ſegnem nos adhibere diligentiam. Quāquam interim fateamur propter agnatā nobis omnibus corruptionem & infirmitates viciaq́ꝫ quotidiana, nunquā nos abundè paratos ad tanta accedere myſteria. Quo nomine & in ipſis aduerſarijs & omnibus hominibus exiſtimo deſiderari non pauca.

De priuata confeſſione.

Si verò per probationem intelligunt priuatam confeſſionem & abſolutionem, fatemur ingenuè nos ſemel et ex integro valedixiſſe papatui, ac recepiſſe & vſurpare nunc vetuſtiſſimam illam & publicam in eccleſia peccatorum, quæ ſoli deo fit, confeſſionem & euangelicam illam abſolutionem, euangelij preconio nobis annunciatam atq; hiſce ſcripturæ locis ſuffultam. Dauid dixit, Delictum meum cognitum tibi feci, & iniuſtitiam meam non abſcondi. Dixi, Confitebor aduer-

ſum

ſum me iniuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei. Ioannes verò clamat, Sanguis Ieſu Chriſti filij Dei emundat nos ab omni peccato. Si dixerimus peccatum non habemus, noſipſos fallimus, & veritas in nobis non eſt. Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt & iuſtus, vt remittat nobis peccata noſtra, & emundet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus non peccauimus, mendacem facimus eum, & ſermo eius non eſt in nobis. Item, Confitemini inuicem, alius alij lapſus vel delicta, & orate pro vobis inuicem. Et iterum, Deus reconciliauit nos ſibypſi, per Ieſum Chriſtum, deditq́ nobis myſterium reconciliationis. Nam Deus erat in Chriſto, mundum reconcilians ſibi, non imputãs eis peccata ipſorum, et poſuit in nobis ſermonẽ reconciliationis. Itaq; nomine Chriſti legatione fungimur tanq̃ deo exhortante per nos, Rogamus pro Chriſto reconciliemini deo. Et reliqua. Non legimus alicubi priuatas hominum confeſſiones cõceptas aut exceptas eſſe ab apoſtolis, neq; vllus ſcripturæ locus præcipit peccata priuatim confiteri aut egerere in aurem ſacerdotis vel miniſtri eccleſiaſtici. At iſti nolunt fortaſſis peccata digeri per circumſtantias, & ſigillatim cum moleſtia & conſcientia curioſe recenſeri.

Proinde ſi ſigillatim enumerare non oportet omnes peccatorum circumſtantias & ſpecies, ſufficit certè ea confeſſio quæ à ſingulis & omnibus nobis, in templo, miniſtro præeunte, Deo fit palàm. Interea verò conſilium in caſibus certis vel difficilioribus petere, vel à miniſtro, vel aliquo diuinæ legis peritiſſimo, nemo

prohibet. Probare autem non poſſumus, ſi ex hac libertate fiat neceſsitas, & legibus certis mandetur præſcripta confeſsio peccatorum, quam miniſtro facere oporteat.

De priuata abſolutione

Abſolutio autem à peccatis quid obſecro aliud eſt, quàm hominis peccatoris iuſtificatio? Iſtificantur enim quibus remittuntur peccata, & qui iam ab ipſo deo abſoluuntur à culpa & à pœna. Hæc autem iuſtificatio & abſolutio obuenit nobis ex ſola dei gratia, in ſanguine Ieſu Chriſti, per ſolam fidem: ſicuti vniuerſa per totum terrarum credit & docet Chriſti eccleſia. Proinde iuſtificat ſolus Deus, idem ergo ſolus peccatores damnatosq; propter peccata, abſoluit à damnatione. Abſolutionem hanc, ſicuti paulò ante verbis apoſtoli recitauimus, annunciat miniſter Chriſti, à Chriſto, teſtificans credenti certiſsimè remiſſa eſſe peccata, ipſumq; propter Chriſtum abſolutum eſſe dei iudicio. At quis credat nuncium hoc & hanc prædicationem efficatiorem ex eo fieri, quod iam non publice omnibus, ſed priuatim vni alicui annunciatur, ac veluti in caput eius pronũciatur? Verum intelligit, ais, confitens ille generalem alioqui promiſsionem, iam per priuatam abſolutionem, ſingulariter ad ſe pertinere. Quaſi verò hoc ipſum non poſsit ex publica etiam prædicatione intelligere, vt quæ generales promiſsiones diligentiſsimè ſingulis applicat. Qui omnibus loquenti miniſtro, & palàm in conſpectu Chriſti & eccleſiæ abſolutionem denuncianti, & nomine quidem Chriſti & verbis Chriſti denuncianti non credit, idem priuatim promittenti

ægrè

ægrè credet. Ac malè actum fuiſſet alioqui cum omni-
bus illis, qui multa ſæcula anteceſſerunt priuatam con-
feſsionem et abſolutionem. Videbatur autem S. Petrus
ſatis ſingulariter efficaciterq; abſoluiſſe ſuæ gentis homi
nes, cũ dixiſſet in Actis, Vobis primũ deus cũ ſuſcitaſ-
ſet filiũ ſuũ Ieſum, miſit benedicentẽ vobis, ita vt vnuſ-
quiſq; veſtrũ conuerteret ſe ab iniquitatibus ſuis. Idem
interrogantibus corde compunctis, Quid faciemus, viri
fratres? Reſpondit, Reſipiſcite & baptiſetur vnuſ-
quiſq; veſtrum in nomine Ieſu, in remiſsionem peccato
rum, & accipietis donum ſancti ſpiritus. Equidem ob-
ſignantur in ſingulis nobis dei ꝓmiſsiones per ſacramẽ-
ta, vt fidelis participans baptiſmo aut cœna dñi veluti
arham teneat, purgatũ et abſolutũ ſe eſſe à peccatis, de
niq; Chriſti corpus pro ipſo traditũ eſſe in mortem, vi-
tamq; Chriſti pertinere ad omnes, ſingulariter aũt ad il
lũ ipſum fidelẽ, qui iã euangelio prædicato credidit &
Sacramenta percepit. Habet itaq; fidelis ſatis clara, cer-
ta & indubitata ſuæ abſolutionis quæ hactenus cõme-
morauimus teſtimonia, tametſi per priuatam confeſsio
nem non penetret ad priuatam vſq; abſolutionem. Neq;
interim ignorare poſſunt, qui priuatam confeſsionem
& ſatisfactionem vrgent, quid olim author Decreto-
rum Gratianus, de hac re ex veterum ſententijs ſcri-
ptum reliquerit, ſub finem Diſtinct. 1. De pœnitentia:
vt æquiores paulò nobis futuros putem, moderatioris
ingenij homines, cernẽtes nos carere rebus, quibus citra
infamiam & ſalutis diſpendium multis ſæculis carue-
runt ſanctiſsimæ quondam Chriſti eccleſiæ.

Probatio accedentiũ ad Cœnam domini.

Porrò in probandis & inſtruendis ad Cœnam Domini fidelibus, canonem ſequimur apoſtolicum, qui habet, Probet autem homo ſeipſum, & ſic de pane edat et de poculo bibat. Subminiſtrata itaq; probandi regula, ſingulos vt ſemetipſos probent, adhortamur, & priuſquam celebretur Cœna ſacra agimus cum ipſis qua poſſumus fide & diligentia. Neq; aliter cum diſcipulis egiſſe ipſum dominum videmus, in prima illa inſtitutione, quam proculdubio omnium abſolutiſsimam & ſanctiſsimam fuiſſe nemo pius dubitat.

Panem Domini deferre ad ægrotos.

Rurſus verò ad diaboli conſilium referunt, quod panem dominicum ad ægrotos non deferimus. Mirum eſt aũt iſtos tanti res ſuas facere quibus ſemel aſſueuerunt & quas conſuetudine & hominũ traditionibus ceu nouas apoſtolisq; incognitas acceperunt, vt omnes ijs nõ pari modo vtentes, mancipent diabolo. Aegroti apud nos non deſtituuntur conſolatione. Euchariſtiã aũt deferre è cœtu publico in priuatas ædes, ac ex epulo ſacro facere monophagiam vel cœnam priuatã, adeoq; clinicam neq; domini præcepto neq; apoſtolorum domini exemplo didicimus. Interim non periclitantur de ſalute, neq; alimonia vitæ priuantur, qui cum vniuerſa eccleſia, ſuis temporibus, cõmunicarunt, et iam quoq; & in finem vſque, in communione Chriſti & ſanctorum perſeuerant.

Infantes non baptiſati.

His adijciunt, Sinunt infantes non baptiſatos mori, quia ſpem faciunt ſine baptiſmo ſalutem obuenire poſſe infantibus. Atqui nos non docere baptiſmum Chriſti inutilem eſſe, aut nihil ad ſalutem facere, teſtes ſunt libri

bri noſtri. Neq; ita leuiter de ſancto baptiſmo apud populũ diſſerimus, vt ſegnius aut tardius deferat ad ſanctum baptiſma infantulos. Cæterum ſi præpropera hi morte excedant, neceßitateq; ineuitabili ſancto ſubducantur baptiſmo, fideles parentes conſolamur ſanè, atq; de ſalute infantium benè ſperare iubemus. Quid verò hic peccamus? Illi ne fidelibus prognatos parentibus & præpropera morte ſublatos in tartara præcipitabunt? Illi ne iubebunt præpropero, vt vocant, baptiſmo obſtetrices baptiſare? Quis verò in Eccleſia Dei vnquam adhibuit miniſterio ſacro mulierculas? Sed cõmodum, dum hæc ſcribo in manus venit colendiſſ. & chariſſ. fratris D. Ioã. Caluini ſecunda defenſio, ab illo ipſo, pro ſua in me charitate, ad me miſſa, in qua video hãc cauſam copioſe & piè eſſe diſcuſſam, ſicuti & in eadem ad alia multa nobis obiecta, præcipuè verò de indignè ipſa carne Chriſti manducantibus, de qua alioqui & ipſe ſcripſiſſem, diligenter & doctè reſpondetur. Proinde cum & venerandum ſenem dominumq; & fratrem meũ chariſſ. D. Bernardinũ Ochinum Senenſem, & ipſum in aſſerenda veritate abſtergendisque calumnijs laborare non neſciam, huic meæ Apologeticæ expoſitioni finem imponam: ſi hunc locum prius concluſero ac repetiuero, nihil hactenus prolatum eſſe ab aduerſarijs, quo euidenter oſtenderint noſtra culpa eccleſias eſſe turbatas, vel turbari etiam hodie, neque ſingularia quædam vſurpari in noſtris eccleſijs, quæ meritò diſcordias inducant & ſchiſma perniciosum foueant. Vtinam magis appoſiti ad concordiam

aduerſarij noſtri, apud ſe perpenderēt diligentius, quātum inter ſe diſſenſerint, ſumma interim cum conſenſione, in ritibus ſacris, veteres eccleſiæ.

CONCLVSIO.

Ad aduerſarios.

Principio ad vos conuertor, amici, qui in nos conſcribitis libros, & plauſtra, quod dici ſolet, conuitiorum (quam intemperiem vobis ſanè inuideo) in nos exoneratis. Expoſitionem meam audiſtis & vidiſtis, libellis veſtris oppoſitam, & hanc quidem nec acerbam, opinor, nec maledicam, ſed placidam. Nolui enim vos veluti hoſtes excipere & tractare, ſed duntaxat nos & noſtram innocentiam iuſta defenſione contra accuſationem veſtram aſſerere, veſtramq́ propulſare iniuriam. Intellexiſtis quid ſentiamus de Cœna Domini ſancta, & cur ita ſentiamus, quodq́ ſententia illa noſtra nuſquam exorbitemus à fide vera, neque noua in hac cauſa proferamus dogmata, neq à vetuſtis in vera religione conſenſu diſſentiamus. Diſſentimus à Papiſtis, qui extremo demum & corruptiſſimo ſæculo, corruperunt huius Sacramenti ſimplicitatem. Fatemur autem hoc Sacramentum ab ipſo Chriſto eſſe inſtitutum valereq́ vel hodie eius inſtitutionem in eccleſia, vt ipſe adhuc ei benedicat, et Cœnæ ſuæ præſit ſpectetur q́ à fidelibus cōuiuis vnice. Fatemur præterea fideles in Cœna non habere ſigna prophana et vacua. Adeſſe enim Chriſtum ſuæ eccleſiæ, qui & ipſam paſcat pabulo vitæ atq hæc paſcatur vero eius corpore & ſanguine per veram fidem, eo modo, quo ipſe dixit carnem ſuam verum

rum eſſe cibum,& ſanguinem eius verum eſſe potũ ad vitã ſempiternã. Dicimus fideles cõmunionem habere cũ Chriſto,vt corpus ipſius facti, ipſe in eis viuat: et ipſi in eo. Quæ de corporali vel carnali Chriſti præſentia et manducatione afferuntur,non agnoſcimus, ſed inter noua & aliena à ſimplicitate apoſtolica dogmata referimus. Vos autem hortamur in domino vt depoſitis cõtentionibus inutilibus, hanc veritatem ſimplicẽ nobiſcum agnoſcentes, omnia ſtudia veſtra,ſumma diligentia,fide et modeſtia conuertatis ad ædificandã eccleſiam. Memorabilis eſt beati Iacobi doctrina, qua nos omnes inſtruit & dicit, Quis ſapiens & ſcientia præditus inter vos? oſtendat ex bona conuerſatione opera ſua, cũ manſuetudine ſapientiæ. Quod ſi æmulationem amaram habetis, & contentionem in corde veſtro, nolite gloriari & mendaces eſſe aduerſus veritatẽ. Non eſt enim iſta ſapientia è ſupernis deſcendens, ſed terrena, animalis, dæmoniaca. Vbi enim æmulatio & contentio, ibi inconſtantia & omne opus prauum. Quæ autem è ſupernis eſt ſapiẽtia,primum quidem caſta eſt, deinde pacifica, æqua,tractabilis, plena miſericordia, & fructibus bonis,nihil dijudicans,nihil ſimulans. Fructus autem iuſtitiæ in pace ſeminatur facientibus pacem. Dominus pacis concedat nobis pacem.

Deinde cum aduerſarij noſtri, principes illuſtriſſ.et magiſtratus ſanctos omnes,in nos excitarint,adhortantes vt officij ſui memores, nõ permittant diſtrahi libros noſtros, vtpote peſtiferis refertos erroribus. Etenim ſi hos ferant & diuendi permittant,non minus ipſos pec-

care quaſi ſinãt publica paſcua, aut fontes & flumina infici veneno vel ſordibus, aut merces adulteratas palã diſtrahẽdas exponi foro publico. Proinde digniores nos eſſe qui ſceptro magiſtratus, quàm ſtilo refutemur, obſecramus illuſtriſſ. principes dominos noſtros clemētiſſ. et ſanctos ſemperq́ nobis honorandos magiſtratus, vt paucula hæc pro nobis dicentes, audiant. Agnoſcimus ſanè cuiuſuis ſancti magiſtratus officiũ eſſe, prohibere à ſubditis noxia, & propagare in eoſdem ſalutaria: quinimò & è medio tollere, vel carceribus cohercere, vel pro æquitate punire & refrenare homines peſtiferos, incurabiles ac blaſphemos, ne longius ſerpat contagium mortis ac inficiantur innocentiores ac ſimplices & pereant. Docemus & nos blaſphemos, impios, adde & magicos libros tollendos eſſe è medio, ne veritas, religio ſana, & gloria Dei perpetua afficiatur ignominia, menteſq́ piorum corrumpantur. Ac negamus vel nos vel libros noſtros in illorum claſſem eſſe referendos. Nullis hæreſibus, nullis abſurdis & curioſis quæſtionibus, nullis deniq́ blaſphemijs aut impietatibus conquinati & fœdati ſumus, vel nos, vel libri noſtri. Atque hic non poſtulamus, vt verbis hiſce noſtris credatur, fiat ex ipſa re periculum, fiat ex verbo domini iudicium. Audiantur & legantur libri noſtri noſtrorumq́: & ſi quid in his deprahenditur impij, culpam non deprecamur, pareãt. Nunc verò coniunguntur nomina noſtra, ab aduerſarijs cũ odioſiſſ. mis nominib. Anabaptiſtarũ, Dauidianorũ et Mẽnonitarũ, appellamur impij, blaſphemi, ſacramentarij, nimirum ſacramentorum prophanatores &

euerſores, cum rectius Sacramẽtarij illi dici debeãt, qui nimium addicti ſunt ſacramentis, & nimium ipſis tribuunt. Sicuti & Latinis vxorij dicutur nimis affecti ergo vxores. Ab impijs verò et Anabaptiſticis quis quæſo non abhorreat? Nos certe ipſi à commemoratione illa ſaltem nedum ab ipſiſmet rebus toto abhorremus pectore. Dum autem ad eum quem diximus modum, deferimur apud omnes fœdaq́ hac proluimur infamia, denique & inuectiuæ illorum in nos in omnium oberrent manibus, arcentur interim omnes à lectione librorum noſtrorum, adeo vt viro cordato liberè ne aſpicere quidem noſtras reſponſiones liceat, nimirum ne ex his appareat, quàm iniquè nobiſcum agatur. Etenim execramur & oppugnamus iſtas & omnes alias iſtius generis, quas illi nobis obtrudũt, ſectas, declaramusq́ nos omnium de religione impiè ſentientiũ & irreligioſè de ſacramentis loquentium, non conſortes quidem aut fautores, ſed aduerſarios potius ac hoſtes eſſe. In hac ſanè ſeria admodum re, occurrit mihi illud alioqui ludicrum, quod alibi apud Plutarchum commemoratur de quodam, qui cum infœliciter pinxiſſet gallos gallinaceos, ſeruulo tabulæ adiuncto, mandauit, vt veros gallos quam longiſſimè abigeret à tabula, ne abſurdus picturæ ipſius error euidenter appareret ſpectatoribus. In noſtris quidem rebus publicis liberum eſt planè vendere libros aduerſariorum noſtrorum contra nos ſcriptos, imò hortamur ipſi omnes, vt legant quæ ſcribuntur in nos, & conferant deinde cum iſtis reſponſiones noſtras, atque ita dijudicent, do-

Libros prohibere.

ctrinas ſequunturq́; partem meliorem et veriorem. Nihil itaque iniqui poſtulamus à vobis, ô ſancti magiſtratus miniſtri Dei altiſſimi, cum noſtros noſtrorúmque libros & admitti & legi dijudicaríque obſecramus. Tales non ſunt libri noſtri & noſtrorum, quales prohibet lex vetus Imperatorum. Sordes non ſunt, vt illi noſtri aduerſarij calumniantur: venenum non ſunt: adulteratæ & corruptæ merces non ſunt, quas venum foro publico exponi ſupplicamus. Iuſtitiæ conſecrati eſtis, quotquot Deo ordinatè, præſidetis populis: requirit autem iuſtitia, vt & altera pars, priuſquam iudicetur, audiatur. Ac comperimus iuſtiſſimum Deum grauiter puniuiſſe reges & proceres, quoties inauditos & innoxios oppreſſerunt. Benedictionem verò ſuam offert & confert omnibus iuſtitiam iuſtè exequentibus.

Ad miniſtros eccleſiarum.

Poſtremò claſſicum cecinerunt aduerſarij noſtri, & vobis venerandis fratribus fidelibuſq́; eccleſiarum paſtoribus atque miniſtris, vt arma omnes corripiatis, luposq́; ingruentes depellatis à caulis ouium. An verò nos habendi ſumus pro lupis: qui Chriſto domino paſtori vnico toti adhæremus, illius ſolius vocem audire omnes iubemus, & omnes illius oues illi ſoli adducimus, nihil ex illo furto ſubducimus aut etiam nobis mactamus: qui deniq; ouile totum vniuerſam vtiq; Chriſti eccleſiam pacatam & incolumen volumus, ſed & omnes lupos fures & latrones, latratu noſtro prodere & à caulis abigere contendimus, omnes hæreſes & hæreticos execramur & perſequimur,

mur, omnia verò ſymbola et ſancta ſanctæ eccleſiæ Dei, verbo Dei firmata & recepta dogmata, recipimus, tenemus & docemus, vos ipſi iam iudicate: & cum per omnia in veris & iuſtis dogmatibus vobiſcum & cum omnibus Dei filijs conſentiamus, ſed & Chriſti participationem in Cœna, eo modo, quem iam copioſe expoſuimus, agnoſcamus, & per cætera religioſe de Sacramentis ſentiamus & loquamur, diſpicite obſecro an operæpretium, pium & neceſſarium ſit, veſtra vos in nos fratres & amicos veſtros miniſtrosq́ Chriſti orthodoxos arma ceu in impios, ſacramentarios, & blaſphemos, & hanc quidem vnicam ob cauſam, quod precioſum corpus & ſanguinem Domini corporaliter in Cœna etiam ab impijs ore corporis manducandum proſtituere nolumus, conuertere. Habemus fratres, habemus quod agamus, etſi non in noſtra metipſorum viſcera, nulla neceſſitate, neq; religionis, ſed contentionis ergò, ſtringamus venabula. Sunt lupi innumeri, cum viſibiles tum inuiſibiles, ſtabulis infeſti dominicis, à quibus certiſſima omnibus Chriſti ouibus, imminent pericula vitæ: à nobis ſcitis, niſi omnia neſcire malitis, nihil eſſe metuendum. Quinimò in depellandis lupis, pro gratia nobis conceſſa à Domino, laboramus ſedulò. Nolite impedire laborantes in Domino, quin coniungite potius veſtram nobis operam, ſicuti & nos veſtri collaboratores in Domino eſſe optamus. Diſcernite inter hoſtes & ciues atq; amicos. Rectè aiunt preliandum eſſe cum hoſtibus, ciues autem fouendos eſſe prudēter, neq; ex amicis faciendos inimicos. Si quis verò veſtrum à nobis paululum adhuc

diſſentitis, pacem tamen nobiſcum colite & ſchiſma noxium refugite. Oremus Dominum, vt det nobis vnum & idem ſentire omnibus. Clamat apoſtolus, Inuicē alij aliorum onera portate, et ſic complebitis legem Chriſti. Faceſſant ergo odia, contentiones & iurgia. Filij Dei ſumus, ô fratres. Beati pacifici, inquit Dominus, quoniam filij Dei vocabuntur. Idem multis oſtendit, quãti faciat pacem fidelium atq; concordiam. Certè omnes nos in vnum corpus coniunxit, cuius ipſe caput eſt, princeps pacis & ſalutis. Ipſam ille Cœnam nobis reliquit, æternæ ſocietatis vnionisq; ſacratiſsimum ſymbolum. Nec cõmittamus, oro, vt ex ſymbolo pacis, noſtra culpa & contendendi libidine, ſymbolum belli & litium fiat. Clamat ipſe ad nos, Dominus, & ait, Diſcite à me, quod mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris. In hoc cognoſcent omnes quod diſcipuli mei ſitis, ſi charitatē habueritis inter vos mutuã. Clamat ergo beatus Ioan. apoſtolus, et ait: Qui non diligit fratrem, manet in morte. Diligite ergo mutuũ. Deus charitas eſt, et qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo. Maneamus ergo in charitate, vt maneamus in Deo, ſimusq; diſcipuli Chriſti. Contentionibus & iurgijs amittitur veritas & gratia Dei, ac prouocatur ira Domini. Loquuntur omnes Eccleſiaſticæ hiſtoriæ, quanta mala inuexerint in eccleſiam Dei epiſcoporum φιλαυτία καὶ φιλονεικία. Timeamus ergo Dominũ, ne is qui nunquam diſsidia in eccleſia, nulla neceſsitate ſuſcepta et conſeruata, impunita præterijt ac diſsimulauit, idē hodie quoq; in nobis contentiones illas noſtras iuſto ſuo perſequatur

iudicio

iudicio. Commemorabo hic memorabilem S. Euſebij locum ex 8. lib. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ, atque ita ſimul finem dicendi faciam. Quis, inquit, numeroſas illas aggregationes ac multitudines Cœtuum, per ſingulas ciuitates, inſignesq́ concurſus ad Oratoria deſcribet, quorũ gratia priſcis ædificijs non contenti, in ſingulis ciuitatibus ſpacioſas & amplas, ex ipſis fundamentis, conſtruxerunt eccleſias? Hæc autem progreſſu temporum proficientia, & quotidie in magnitudinem & amplitudinem creſcentia, nulla potuit inuidia prohibere, neque malus aliquis dæmon faſcinare, nec homo quiſquam inſidijs impedire, quandiu diuina & cœleſtis dextera populum ſuum adhuc dignum exiſtentem, inuiſebat & cuſtodiebat. Poſtquam verò res noſtræ, per nimiam illam libertatem, ad mollitiem & ſegnitiem degenerarunt, et alij alios ſunt odio et contumelijs proſequuti, et tantum non noſipſos per noſipſos armis ac telis verborum, vbicunque contigit, impugnauimus, et epiſcopi in epiſcopos irruerũt, ac populi contra populos ſeditiones mouerũt. deindè infanda hypocriſis et ſimulatio ad ſummum vſq; malitiæ progreſſa fuit, diuinum iudiciũ, pro more ſuo, dum adhuc cœtus eccleſiaſtici congregarentur ſenſim ac pedetentim nos inuiſere cœpit, ita vt perſequutio à fratribus, qui in militia erant, exordia ſumeret. Cum autem nullo illius ſenſu tangeremur, neq; Deum placatum nobis ac propitium reddere conaremus: ſed quaſi impij delicta noſtra Deũ nec curare nec viſitare putaremus, neqtias noſtras alias alijs cumulauimus. Et qui paſtores noſtri videbãtur, repulſa pietatis norma

Speculum exhibitum omnibus, in quo ſe contemplẽtur omnes euangelicæ religionis homines, in primis verò paſtores.

mutuis inter ſe contentionibus fuerunt inflammati: & dum hæc ſola, contentiones videlicet, minas, æmulationem, mutuum odium & inimicitiam exaggerant, & ambitionem ſuam quisque, in morem tyrannidis, ſtudioſe perſequitur, tunc ſanè Dominus, tunc inquam, ſecundum vocem Hieremiæ, filiam Zion obſcuram reddidit, & gloriam Iſraelis cœlitus deiecit, nec recordatus eſt ſcabelli pedum ſuorum, in die iræ ſuæ. Et ſubmerſit Dominus omnia ſpecioſa Iſraelis, & deſtruxit omnes macerias eius. Et ſecundum Pſalmorum vaticinia, ſubuertit ac terminauit teſtamentum ſerui ſui, & afflixit in terram, per deſtructionem eccleſiarum, ſanctuarium ſuum, & deſtruxit omnes macerias eius. Poſuit munitiones eius formidinem, diripueruntq́ populi multitudinem, omnes qui iſthac tranſierunt. Et præterea opprobrium factus eſt vicinis ſuis. Exaltauit enim dexteram inimicorum eius, & auertit adiutorium gladij eius, & non eſt auxiliatus in bello: ſed & deſtitit ab emundatione eius, & ſedem eius in terram colliſit, imminuitq́ dies temporis eius, & ſuper hæc omnia effudit ſuper illum confuſionem. Sunt hæc omnia in nobis adimpleta, quādo Oratoria, à culmine ad pauimentum vſque, vnà cum ipſis fundamentis deijci, diuinasq́ & ſacras ſcripturas in medio foro ardere ipſis oculis vidimus. Et eccleſiarum paſtores, alij turpiter huc & illuc ſeſe abdiderunt. Alij ignominioſe capti ſunt, & ab inimicis irriſi: quando etiā iuxta alium propheticum ſermonem, effuſus eſt contemptus ſuper principes eorum, et errare eos fecit in inuio nō in via. Et reliqua quæ ibidem

dem leguntur. Quibus ſæuiſsima ſubiungitur perſequutio Diocletianica. Speculum in quo res noſtras & fata noſtra hodie contemplemur, omnibus nobis propoſui. Nihil ſanè fuerit opus Domino Deo noſtro nobis ex lapidibus excitare perſequutores. Viuunt ac parati hodie ſunt multi Diocletiani, Maximiani, Maxentij et Maximini. Habet ille quos nunc in nos, vt in ſuos aliquando, imittat ab Aquilone Senacheribos, Salmanaſares & Nabuchodonoſores, quorum opera eluat Dominus ſordes filiæ Zion, & ſanguines Hieruſalem expurget de medio eius, in ſpiritu iudicij & incendij vel feruoris. Vigilemus ergo & oremus. Conuertamur ad Dominum in pœnitentia vera, & ſeruiamus ei in vera fide & dilectione. Si ſanabiles ſumus, intueamur hæc veteris Eccleſiæ exempla diligenter, adaptemus hæc moribus noſtris, ac emendemus in melius, quod vel ignoranter vel ſcienter peccauimus. Semper patent pijs diuinæ gratiæ fores. Semper idem Deus ſui ſimilis, incurabiles iuſto ſuo iudicio perſequitur. Dominus Ieſus propitiatio & ſpes noſtra vnica, adaperiat nobis oculos noſtros, vt ea quæ iuſta & ſancta ſunt videamus, voluntatéſque noſtras cõmoueat, vt ea etiam velimus & perficiamus ad gloriam nominis eius, & omnium noſtrûm ſalutem.

Menſe Februario, Anno

M. D. LVI.

EMENDANDA.

Pag. 8. uerſu 5. pro &ce. lege ecce. pag. 16. 8. pro ſarca menta lege ſacramenta. pag. 46. 8. pro primi lege premi. pag. 96. 5. pontificiam.